

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของประชากรในเขตหมู่บ้าน จังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานและแนวทางในการวิจัย ซึ่งจะได้นำเสนอ โดยแบ่งออกเป็นหัวข้อเรื่องตามลำดับดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับขยะมูลฝอย
2. รูปแบบและหลักการจัดการ
3. แนวคิดการมีส่วนร่วม
4. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
5. ทฤษฎีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม (KAP)
6. ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตหมู่บ้าน
7. บริบทของขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตหมู่บ้านจังหวัดอุดรธานี
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
9. กรอบแนวคิดของการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับขยะมูลฝอย

ขยะมูลฝอยนับเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งของชุมชนถ้าปล่อยปละละเลยไม่ดำเนินการเก็บรวบรวมและกำจัดอย่างถูกต้อง นอกจากจะทำให้ชุมชนนั้นขาดความสะอาดเรียบร้อยจนเป็นที่น่ารังเกียจแล้ว ยังก่อให้เกิดปัญหาอีกนานัปการ เช่น ปัญหาน้ำเสีย อากาศเสีย ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนรวมทั้งอาจก่อให้เกิดเหตุรำคาญเนื่องจากกลิ่นและฝุ่นละอองด้วย ดังนั้นจะต้องทำความรู้จักกับขยะมูลฝอยมีรายละเอียดดังนี้

1. ความหมายของขยะมูลฝอย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546 : 166) ขยะ หมายความว่า “หยากเยื่อ เศษสิ่งของที่ทิ้งแล้ว” และเมื่อพิจารณาถึงการดำเนินงานจัดการขยะรวมทั้งการนำ

กลับมาใช้ใหม่ด้วยแล้ว อาจกล่าวได้ว่าขยะหมายถึง “สิ่งที่คนเห็นว่าไม่มีคุณค่าหรือประโยชน์
สำหรับการใช้ และทิ้งออกไป”

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข (2535 : 172) ได้ให้คำนิยามความหมายดังนี้
ขยะ หมายความว่า “เศษอาหาร เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า ถุงพลาสติก ภาชนะใส่อาหาร
แก้วพลาสติก หรือซากสัตว์ รวมตลอดสิ่งอื่นใดที่เก็บจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์ หรือที่อื่นๆ”

นงนภัส คู่ขวัญ เทียงกมล (2554 : 167) ให้ความหมายของคำว่า ขยะมูลฝอย
หรือของเสีย หมายถึง ของที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้อีก จึงเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาของ
มนุษย์ และของเสียนั้นอาจจะมีทั้งที่มีพิษและไม่มีพิษก็ได้ และอาจจะอยู่ในสถานะที่เป็น
ของแข็งและของเหลวก็ได้ อันเป็นสาเหตุของปัญหาในการก่อผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่าง
มากจากการทิ้งขยะมูลฝอยทั้งจากกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน และจากกระบวนการผลิตของโรงงาน
อุตสาหกรรม

จากความหมายของขยะมูลฝอยดังกล่าว อาจสรุปได้ว่า ขยะมูลฝอยหมายถึงเศษ
สิ่งของที่เหลือจากการอุปโภคบริโภคของมนุษย์ รวมทั้งสัตว์ ซากพืชซากสัตว์ และเศษสิ่งของ
ที่ทิ้งจากอาคารบ้านเรือน ตลาด โรงงาน ฯลฯ ในการศึกษาครั้งนี้จะเน้นการจัดการขยะมูล
ฝอยจากอาคารบ้านเรือนเป็นหลัก

2. ชนิดและประเภทของขยะมูลฝอย

การจำแนกชนิดของขยะมูลฝอยสามารถจำแนกได้หลายวิธีการ ขึ้นอยู่กับว่าจะใช้
ปัจจัยใดเป็นเกณฑ์ในการจำแนก เช่น ถ้าแบ่งตามลักษณะของขยะมูลฝอยที่พบเห็นด้วยตาหรือ
การสัมผัสและความเป็นพิษ สามารถแบ่งขยะมูลฝอยได้เป็น 3 ประเภท คือ

2.1 ขยะมูลฝอยที่เน่าเปื่อยได้ง่าย (Food Waste or Garbage Waste)

2.2 ขยะมูลฝอยที่เน่าเปื่อยได้ยากหรือไม่ได้เลย (Rubbish)

2.3 ขยะมูลฝอยอันตรายหรือสารเคมี (Hazardous Waste or Chemical Waste)

บางครั้งแบ่งเป็นขยะมูลฝอยแห้งหรือขยะมูลฝอยเปียก แต่ไม่นิยมในการจัดการ หรือ
อาจแบ่งตามแหล่งกำเนิดจะสามารถแบ่งขยะมูลฝอยได้เป็น 3 ประเภทเช่นกัน คือ

1. ขยะมูลฝอยจากเขตชุมชน

2. ขยะมูลฝอยจากเขตเกษตรกรรม

3. ขยะมูลฝอยจากเขตอุตสาหกรรม

โดยแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยแต่ละประเภท จะมีลักษณะหรือองค์ประกอบของมูล
ฝอยที่แตกต่างกันออกไป (ธนศ ศรีสถิต, 2553 : 64)

3. องค์ประกอบของขยะมูลฝอย

โดยธรรมชาติแล้วมูลฝอยทั่ว ๆ ไป ไม่เป็นเนื้อเดียวกัน จะมีส่วนประกอบต่างๆ มากมายหลายชนิดอยู่คละเคล้ากัน จึงเป็นการวิเคราะห์หาองค์ประกอบของมูลฝอย ที่แท้จริง ได้ยาก ส่วนประกอบของมูลฝอยที่สำคัญแยกให้เห็นได้ชัดเจนด้วยสายตา ได้แก่ เศษอาหาร เศษกระดาษ กระดาษแข็ง พลาสติก เศษผ้า ฯลฯ ซึ่งสัดส่วนประกอบเหล่านี้จะมีในมูลฝอยมากน้อยแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอย (นงนภัศ ฐวรัญญู เทียงกมล, 2554 : 167-170)

องค์ประกอบทางกายภาพของขยะมูลฝอย (Solid Waste) หมายถึง ส่วนประกอบต่าง ๆ ที่มีอยู่ในขยะมูลฝอย ได้แก่ เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร กระจกพลาสติก โฟม ยาง หนังสื ผ้า ไม้ แก้ว โลหะ หิน กระจก ของเสียอันตรายและขยะมูลฝอยอื่น ๆ เป็นต้น

4. คุณลักษณะที่มีผลต่อการเกิดขยะมูลฝอย

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2546 : 14) ข้อมูลการเกิดขยะมูลฝอยแต่ละแห่งไม่อาจจะใช้เป็นตัวแทนกันได้ จำเป็นต้องให้แต่ละท้องถิ่นหรือแต่ละชุมชน ดำเนินการสำรวจและวิเคราะห์หาข้อมูลของการเกิดขยะมูลฝอยในท้องถิ่นของตนเอง ทั้งนี้ เพราะการเกิดขยะมูลฝอยมีความแตกต่างกันทั้งในด้านปริมาณและองค์ประกอบของขยะมูลฝอยที่เป็นเช่นนี้เพราะมีปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดขยะมูลฝอยหลายประการ ได้แก่ ลักษณะของภูมิประเทศของแต่ละท้องถิ่น ฤดูกาล ลักษณะอุปนิสัยของประชาชนในท้องถิ่น สถานการณ์ดำรงชีวิตของประชาชน สถานการณ์ดำรงชีพของประชาชน การบริการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยของรัฐหรือองค์กรท้องถิ่นและกฎหมายที่บังคับใช้ ดังนี้

1. ลักษณะของภูมิประเทศของแต่ละท้องถิ่น (Geographic Location)

ลักษณะของภูมิประเทศของแต่ละท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการเกิดขยะมูลฝอยเป็นอย่างมาก เพราะมีส่วนสำคัญต่อการประกอบอาชีพหลักของประชาชนในท้องถิ่นนั้น และทำให้มีผลแตกต่างของการเกิดขยะมูลฝอยทั้งในปริมาณและองค์ประกอบ

2. ฤดูกาล (Season Year)

ความผันแปรของภูมิอากาศในแต่ละฤดูกาลในแต่ละท้องถิ่นมีผลต่อการประกอบอาชีพของประชาชน และทำให้มีผลต่อการเกิดขยะมูลฝอยในช่วงฤดูกาลที่แตกต่างกันออกไปด้วย เช่น ในฤดูกาลที่มีผลไม้ออกมามากในช่วงเมษายน – พฤษภาคม ของประเทศไทย ทำให้มีขยะมูลฝอยที่เศษอาหาร เปลือกผลไม้ เมล็ดผลไม้ต่าง ๆ เช่น

เปลือกทุเรียน เปลือกเงาะ เปลือกมังคุด เป็นต้น หรือในช่วงฤดูกาลแห่งการท่องเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวที่มีประชาชนนิยมไปพักผ่อนหย่อนใจมากก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มีการเกิดขยะมูลฝอยที่แตกต่างกันออกไปได้

3. ลักษณะอุปนิสัยของประชาชนในท้องถิ่น (Characteristic of Population)

ลักษณะอุปนิสัยของประชาชนในท้องถิ่นเป็นอีกปัจจัยที่ก่อให้เกิดความแตกต่างในด้านการเกิดขยะมูลฝอย ถ้าประชาชนรักความสะอาดมีการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยก็มักมีการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยให้เป็นที่ไม่ทิ้งเกลื่อนกลาดซึ่งทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยมากขึ้นและมีความยากลำบากในการจัดการขยะมูลฝอยดังกล่าวแต่ถ้าประชาชนมีความรู้ได้รับการอบรมให้มีการแยกขยะมูลฝอย รู้จักประหยัดมัธยัสถ์และนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่จะทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยลดลง ดังนั้นลักษณะที่แตกต่างกันจะทำให้ปริมาณมีความแตกต่างกัน หรือกรณีของแต่ละท้องถิ่นมีกฎระเบียบมีการลงโทษประชาชนมาเที่ยวไม่มีระเบียบวินัยในการทิ้งขยะมูลฝอยปล่อยให้เป็นที่ของเจ้าหน้าที่ขององค์กรในการเก็บขยะมูลฝอยที่ประชาชนทิ้งเกลื่อนกลาด เป็นต้น

4. สถานการณ์ดำรงชีวิตของประชาชน (Standard Living)

สถานการณ์ดำรงชีวิตของประชาชนเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการเกิดขยะมูลฝอยทั้งในด้านปริมาณและองค์ประกอบของขยะมูลฝอยกลุ่มประชาชนที่มีกำลังทรัพย์มากพอที่จะใช้จ่ายซื้อสิ่งของได้มากก็ย่อมเป็นผลทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยมากองค์ประกอบของขยะมูลฝอยก็มีความแตกต่างกันได้อย่างมากด้วยอาจมีขยะมูลฝอยที่เป็นชิ้นใหญ่ (Bulk Waster) เช่น เฟอร์นิเจอร์ เครื่องเสียง อุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ ซึ่งสิ่งของเหล่านี้ในบางชุมชนที่มีรายต่ำมักกลับมาซ่อมแซมเพื่อใช้ประโยชน์ต่อไปได้

5. ความถี่ของการบริการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอย (Frequency of Collection)

ความถี่ของการบริการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอย มีส่วนทำให้เกิดปริมาณขยะมูลฝอยมากหรือน้อยได้อย่างมากทีเดียวเนื่องจากหากมีการบริการเก็บขยะมูลฝอยถี่ย่อมทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยมากเพราะภาชนะเก็บกักมีที่เหลือน้อยพอที่จะทิ้งขยะมูลฝอยได้ โดยไม่ต้องกลัวสิ้นภาชนะแต่ถ้ามีการบริการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยไม่บ่อย จึงมีปริมาณขยะมูลฝอยที่เก็บรวบรวมไว้ในบ้านตักค้างอยู่มากทำให้มีความพยายามที่จะนำขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น ไม่มีที่เก็บกักพอเพียงกลับไปใช้ประโยชน์อื่น เช่น การนำอาหารไปเลี้ยงสัตว์ การกำจัดเศษใบไม้ใบหญ้าการเผากลางแจ้ง ซึ่งเป็นการมาทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยโดยรวมลดลง

6. กฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับ (Legislation)

กฎหมายหรือกฎระเบียบที่รัฐองค์กรท้องถิ่นกำหนดขึ้นเพื่อบังคับใช้กับชุมชนในเรื่องการจัดการขยะมูลฝอย มีบทบาทสำคัญต่อปริมาณและองค์ประกอบของขยะมูลฝอย เนื่องจากหากมีการบังคับใช้กฎหมาย ข้อบังคับในการทิ้งขยะมูลฝอยก็จะมีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมการทิ้งขยะมูลฝอยของประชาชนในท้องถิ่น

5. มาตรการในการกำจัดขยะ

หลักการกำจัดขยะมูลฝอย จากหลายแหล่งที่มาในปริมาณและอัตราส่วนที่แตกต่างกัน ได้ดังนี้

1. การย่อยสลายตามกระบวนการธรรมชาติ (Composting) เป็นการนำขยะประเภทอินทรีย์วัตถุรวมกันแล้วปล่อยให้ถูกย่อยสลายไปตามธรรมชาติ การกำจัดขยะโดยวิธีนี้มีปัญหาอยู่ที่การแยกขยะประเภทอินทรีย์วัตถุออกจากขยะประเภทอื่น บริเวณที่รวมขยะอาจอยู่ไม่ไกลจากชุมชนเมื่อขยะ ที่นำมากองในปริมาณมากจะส่งกลิ่นเหม็น ทำให้แหล่งน้ำในบริเวณใกล้เคียงเน่าเสีย เกิดทัศนียภาพไม่น่าดู และจำเป็นต้องใช้พื้นที่การกำจัดขยะเป็นบริเวณกว้าง
2. การสร้างโรงงานเผาขยะ (Incineration) เป็นการนำขยะที่เก็บได้ไปเผาในโรงงานที่จัดสร้างขึ้น โดยใช้ความร้อนสูง ประมาณ 1,700 – 1,800 ฟาเรนไฮต์ จะทำให้ขยะกลายเป็นขี้เถ้า และลดปริมาณลงได้ร้อยละ 75-95
3. การนำไปเป็นอาหารสัตว์ เป็นการนำส่วนของขยะที่เป็นพวกเศษอาหาร ผัก และผลไม้ ไปเลี้ยงสัตว์ เป็นการช่วยลดปริมาณขยะลงได้มาก ทำให้สะดวกและประหยัดเวลา
4. การนำกลับไปใช้ใหม่ (Recycle and Reuse) เป็นการนำวัสดุที่ทิ้งเป็นขยะกลับไปใช้ใหม่ให้ผลดีทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม แต่วิธีการคัดเลือกสิ่งของที่ให้นำกลับมาใช้ใหม่ก่อให้เกิดความล่าช้าในการขนถ่าย เกิดความสกปรกในบริเวณที่มีการคัดเลือกสิ่งของจากขยะ และผู้คัดเลือกขยะมักไม่ได้รับเชื้อโรคจากกองขยะ
5. การนำขยะไปทิ้งไว้ตามธรรมชาติ (Open Dump) เป็นการกำจัดที่ใช้พื้นที่มากเป็นพื้นที่ราบ ต้นทุนในการกำจัดต่ำ ครอบคลุมผู้ที่อยู่อาศัยใกล้เคียงและเป็นการแพร่กระจายของเชื้อโรค
6. การกลบฝัง (Sanitary Landfill) เป็นการนำขยะไปทิ้งรวมกันแล้วใช้ดินกลบทับกองขยะไว้ เป็นวิธีที่อัดขยะให้เป็นก้อนเล็กลง และนำไปทิ้งในภายหลัง

7. การนำไปทิ้งทะเล เป็นวิธีการที่นิยมของประเทศที่พัฒนาแล้วเช่น สหรัฐอเมริกาโดยขยะที่นิยมนำไปทิ้งทะเลได้แก่ สิ่งปฏิกูลจากโรงงานอุตสาหกรรม สารพิษต่าง ๆ กากกัมมันตรังสี และวัสดุแข็งอื่น ๆ

6. การจัดการขยะมูลฝอย

กรมควบคุมมลพิษ (2543 : 77) อธิบายการจัดการขยะมูลฝอยอย่างครบวงจรไว้ว่าเป็นการเน้นรูปแบบการวางแผนการจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดในการลดปริมาณขยะมูลฝอยที่ต้องส่ง เข้าไปทำลายด้วยระบบต่างๆ ให้คงเหลือน้อยที่สุด และนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ในการใช้ซ้ำและแปรรูปใช้ใหม่รวมถึงการกำจัดที่ได้ผล เช่น ทำปุ๋ยหมักหรือพลังงานโดยสรุปวิธีการดำเนินการดังนี้ คือ

1. การลดปริมาณขยะมูลฝอย เป็นการรณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการลดการผลิตขยะมูลฝอยในแต่ละวัน คือ การลดทิ้งบรรจุภัณฑ์โดยการใช้สินค้าชนิดเดิม การเลือกใช้สินค้าที่มีคุณภาพมีหีบห่อบรรจุภัณฑ์น้อย อายุการใช้งานนาน ไม่เกิดมลพิษ และลดการใช้วัสดุกำจัดยาก

2. จัดระบบรีไซเคิลหรือการรวบรวมเพื่อนำไปสู่การแปรรูปเพื่อใช้ใหม่ ด้วยการรณรงค์ให้ ประชาชนแยกของเสียนำกลับไปใช้ประโยชน์ ใช้ซ้ำขายหรือทำปุ๋ยน้ำหมักไว้ใช้ในชุมชนการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครให้มีกิจกรรมนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่ ให้เกิดการจัดตั้งศูนย์รีไซเคิล

3. การขนส่ง คือหาระยะทางที่ไม่ไกลให้รถขนขยะมูลฝอยไปยังสถานที่กำจัดโดยตรง

4. ระบบกำจัดขยะมูลฝอย ขยะมูลฝอยสามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้ใหม่ควรมีการจัดการให้เกิดการทำลายน้อยที่สุด ระบบการกำจัดควรเลือกแบบผสมผสานและพิจารณาปรับปรุงพื้นที่ที่มีอยู่เดิม โดยพัฒนาให้เป็นศูนย์กำจัดขยะแบบผสมผสานหลายระบบในพื้นที่เดียวกัน เช่นการทำปุ๋ยหมัก การฝังกลบ เป็นต้น

ธเนศ ศรีสถิต (2553 : 197-222) กล่าวถึงแนวทางการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่และเปลี่ยนสภาพแวดล้อมและคุณสมบัติของขยะมูลฝอย สามารถสรุปได้เป็น 4 แนวทางหลัก คือ

1. การนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ (Material Recovery) เป็นการนำขยะมูลฝอยที่คัดแยกได้กลับมาใช้ใหม่ โดยจำเป็นต้องผ่านกระบวนการแปรรูปใหม่ (Recycle) หรือแปรรูป (Reuse)

2. การแปรรูปเพื่อเปลี่ยนเป็นพลังงาน (Energy Recovery) เป็นการนำขยะมูลฝอยเปลี่ยนเป็นพลังงานความร้อนหรือเปลี่ยนเป็นรูปก๊าซชีวภาพเพื่อใช้ประโยชน์
3. การนำขยะมูลฝอยจำพวกเศษอาหารที่เหลือจากการรับประทานหรือการประกอบอาหารไปเลี้ยงสัตว์
4. การนำขยะมูลฝอยไปปรับสภาพให้มีประโยชน์ต่อการบำรุงดิน เช่น การนำขยะมูลฝอยสดหรือเศษอาหารมาหมักทำปุ๋ย

รูปแบบและหลักการจัดการ

1. ความหมายของรูปแบบ

สโตนเนอร์ และ เวลแกล (Stoner and Wankel, 1986 : 12) ได้ให้ความหมายของรูปแบบว่า เป็นการจำลองความจริงของปรากฏการณ์ เพื่อให้เราเข้าใจความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนของปรากฏการณ์นั้น ได้ง่ายขึ้น

วิลเลอร์ (Willer, 1967 : 15) กล่าวว่า รูปแบบเป็นการสร้างความคิดรวบยอดของชุดปรากฏการณ์ด้วยวิธีการของเหตุผลที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดในนิยามความสัมพันธ์และข้อเสนอของ ระบบรูปนัยที่เกี่ยวข้อง

บาร์โด และ ฮาร์ทแมน (Brado and Hardman, 1982 : 70) ได้ขยายความของรูปแบบว่า รูปแบบเป็นอะไรบางอย่างที่เราพัฒนาขึ้น เพื่อบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญๆ ของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ รูปแบบจึงไม่ใช่การบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่มุมส่วนการที่จะระบุว่ารูปแบบหนึ่งๆจะต้องมีรายละเอียดมากน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสมและรูปแบบนั้นๆ ควรมีองค์ประกอบอะไรบ้าง ไม่ได้มีข้อกำหนดตายตัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์แต่ละอย่างและวัตถุประสงค์ของผู้สร้างรูปแบบที่ต้องการจะอธิบายปรากฏการณ์นั้นๆอย่างไร

สรุปว่า รูปแบบเป็นการสร้างจำลองคุณลักษณะที่นำไปสู่การอธิบายลักษณะหรือสิ่งที่สำคัญของปรากฏการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจที่ไม่มีองค์ประกอบตายตัวหรือรายละเอียดทุกแง่มุม โดยในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษารูปแบบโครงสร้างที่เป็นการจำลองและเป็นการอธิบายลักษณะของความสัมพันธ์ขององค์ประกอบภายในของโครงสร้างการจัดการขยะมูลฝอยเชิงสังคม โดยผ่านกระบวนการทดสอบอย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดความเชื่อถือได้

2. ประเภทของรูปแบบ

สมิท และคณะ (Smith and other, 1980 : 461) ได้แบ่งประเภทของรูปแบบเป็น

1. รูปแบบเชิงกายภาพ จำแนกเป็นรูปแบบรูปปั้นที่มีลักษณะคล้ายจริง เช่น เครื่องบินจำลอง และรูปแบบเชิงอุปมาที่มีลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดลองทางเคมีในห้องปฏิบัติการก่อนทำการทดลองจริง

2. รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ จำแนกเป็นรูปแบบข้อความ ซึ่งเป็นการใช้ข้อความในการอธิบายย่อ เช่น คำพรรณนาลักษณะงาน เป็นต้น และรูปแบบทางคณิตศาสตร์

คีเวส (Keeves, 1988 : 561-565) ได้แบ่งประเภทของรูปแบบทางการศึกษา และสังคมศาสตร์ไว้ 4 ประเภท คือ

1. รูปแบบความสัมพันธ์เชิงเทียบเคียง (Analogue Model) เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัยเทียบเคียงปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปแบบเพื่อสร้างความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม เช่น รูปแบบการทำนายจำนวนนักเรียนเข้าสู่ระบบโรงเรียน เป็นต้น

2. รูปแบบความสัมพันธ์เชิงภาษา (Semantic Model) เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิหรือภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น ๆ เช่น รูปแบบการเรียนรู้ในโรงเรียน เป็นต้น

3. รูปแบบความสัมพันธ์เชิงคณิตศาสตร์ (Mathematic Model) เป็นรูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ รูปแบบประเภทนี้นิยมใช้กันทั้งในสาขาจิตวิทยา ศึกษาศาสตร์ และการบริหารการศึกษา

4. รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Casual Model) เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคการวิเคราะห์แบบ Path Analysis โดยการนำเอาตัวแปรต่างๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผล

3. องค์ประกอบของรูปแบบ

บราวน์ และ โมเบิร์ก (Brown and Moberg, 1980 : 16-17) ได้กำหนด

องค์ประกอบของรูปแบบเป็น 2 องค์ ประกอบ คือ

1. สถาบัน (Institution) เป็นระบบของสังคมที่มีการกำหนดแนวปฏิบัติไว้เป็นแนวทาง และมีการนำเอาแนวปฏิบัติมาใช้อย่างสม่ำเสมอ หน่วยย่อยของสถาบันแบ่งออกเป็นบทบาท (Role) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งบทบาทจะเกี่ยวพันกับบุคลิกภาพของ

บุคคลในบทบาทนั้นจะหมายถึง ลักษณะของตำแหน่งหน้าที่และสภาพซึ่งอยู่ภายใต้สถาบัน และเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของผู้สวมบทบาท ในส่วนของความคาดหวังเป็นเรื่องของเกณฑ์ มาตรฐานของสังคมหรือสถาบันที่มุ่งหวังจะได้รับจากผู้สวมบทบาท บทบาทที่สมบูรณ์ควร กำหนดความสัมพันธ์กับบทบาทอื่น ๆ ภายในสถาบัน แนวคิดนี้ทำให้การกำหนดงานในแต่ละ หน้าที่เป็นไปในรูปของการจัดลำดับชั้น โดยกำหนดให้บทบาทหนึ่งมีบทบาทต่อเนื่องไปกับอีก บทบาทหนึ่งต่อไปเรื่อย ๆ จนทำให้การดำเนินงาน ของสถาบันบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมี ประสิทธิภาพ

2. บุคคล (Individual) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของระบบสังคม สถาบันจะ ดำเนินการไม่ได้ถ้าไม่มีองค์ประกอบด้านบุคคล ซึ่งมีส่วนประกอบย่อยที่มีอิทธิพลต่อการ ดำเนินงานของสถาบันอยู่ 2 ประการ คือบุคลิกภาพ (Personality) และความต้องการ (Need Disposition) บุคลิกภาพของบุคคลมีความสำคัญต่อการวางตัว การสวมบทบาทและ ความต้องการในการทำงานในส่วนของความต้องการเป็นแนวโน้มในการพยายามทำตัวให้ เหมาะสม และปฏิบัติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะที่แน่นอนของแต่ละคน โดยมีความคาดหวัง บนพื้นฐานในการแสดงออกการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบขึ้นอยู่กับการศึกษาว่า ต้องการทำนายปรากฏการณ์ใด เรื่องอะไรแล้วจึงเลือกกำหนดองค์ประกอบให้เหมาะสม อาจกล่าวโดยสรุปว่า รูปแบบหมายถึงการจำลองภาพในความคิดที่นำไปสู่คุณลักษณะของ ปรากฏการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ไม่มีองค์ประกอบตายตัว โดยผ่านกระบวนการทดสอบอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความเชื่อถือได้

4. ความหมายของการจัดการ

คิวท์เบิร์ท (Cuthbert, อ้างถึงใน Bush, 1984 : 12) กล่าวว่า การจัดการคือ กิจกรรมที่เป็นความรับผิดชอบให้ได้รับความสำเร็จจากการทำงาน โดยผ่านบุคคลอื่น

โบวี และคณะ (Bovee and others, 1993 : 5) กล่าวว่า ปัจจุบัน ความหมายของ การจัดการหมายถึง กระบวนการของเป้าหมายองค์การที่ได้รับความสำเร็จด้วยการวางแผน การ จัดองค์การ การนำและการควบคุมมนุษย์ ทรัพยากร การเงิน แหล่งข้อมูลขององค์การอย่างมี ประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

روبีนส์ และ โคลเตอร์ (Robbins and Coulter, 1996 : 8) มีความเห็นว่า การ จัดการ หมายถึง กระบวนการทำงานกับบุคคลอื่น และผ่านบุคคลอื่นให้บรรลุประสิทธิผลอย่าง มีประสิทธิภาพ

สรุปว่า การจัดการ หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป ประสานงาน และสัมพันธ์กันให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพด้วยการวางแผน การจัดองค์กร การควบคุมติดตามและประเมินผล

5. หน้าที่ของการจัดการ

เซอร์จิโอแวนนี และคณะ (Sergiovanni and others, 1992 : 72) ได้กล่าวถึง หน้าที่ของการจัดการว่ามีลักษณะของกระบวนการ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์กร การนำ และการควบคุม

รอบบินส์ และ โคลเตอร์ (Robbins and Coulter, 1996 : 9-10) กล่าวถึงหน้าที่พื้นฐานของการจัดการ 4 ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์กร การนำ และการควบคุม เดสสเลอร์ (Dessler, 1998 : 679) กล่าวว่า อาจแบ่งหน้าที่ของการบริหารจัดการ ออกเป็น 5 หน้าที่คือ 1) การวางแผน 2) การจัดองค์กร 3) การจัดคนเข้าทำงาน 4) การนำ 5) การควบคุม

ลูเทอร์ กุลลิก (Luther Gulick, 1937 : 92-102) เป็นผู้คิดค้นรูปแบบการจัดการ โดยมีกิจกรรม 7 ประการมาใช้ในการบริหารจัดการ มีคำย่อว่า POSDCORB ประกอบด้วย P-Planning, O-Organizing, S-Staffing, D-Directing, Co- Coordinating, R-Reporting, B-Budgeting โดยให้ความสำคัญต่อการควบคุม การสั่งการ การประสานงาน โดยจะต้องสร้าง ขอบข่ายการควบคุม (Span of Control) ให้มีประสิทธิภาพและเอกภาพการควบคุม (Unity of Command) โดยองค์การที่ดีต้องสามารถสร้างโครงสร้างอำนาจภายในองค์การในลักษณะที่มี หัวหน้าฝ่ายบริหารควบคุมและประสานงานต่างๆแต่เพียงผู้เดียวและมีการสร้างกลไกหรือ โครงสร้างบางประการเพื่อโยงประสานหน่วยงานแต่ละหน่วยงาน (Work Unit) ที่มากมาย เพิ่มขึ้น ดังนั้นหัวใจทฤษฎีเกี่ยวกับองค์การจึงเป็นเรื่องของความพยายามจัด โครงสร้างการ ประสานงานระหว่างหน่วยงานย่อยให้มีประสิทธิภาพหลักในการประสานงานหน่วยงาน ย่อยมีอยู่สองวิธีต้องใช้ควบคู่กันไป คือ วิธีแรกเรียกว่า การประสานงานโดยการสร้างกลไก ในความควบคุมภายในองค์การ หมายถึง การจัดตั้งโครงสร้างอำนาจ (Structure of Authority) ซึ่งประกอบด้วยสายการบังคับบัญชาระหว่างหัวหน้าและลูกน้องเป็นลำดับชั้น วิธีที่สองเรียกว่า การประสานงานโดยการผูกมัดทางใจ ทำให้คนที่มาร่วมทำงานมีพลังจิตตั้งใจประกอบการทำงาน เต็มความสามารถและทำด้วยความกระตือรือร้น บรรยากาศในการทำงานดังกล่าวจะสร้าง ขึ้นมาได้ต้องอาศัยความสามารถของผู้นำ (Leadership)

กล่าวโดยสรุป หน้าที่ของการจัดการมีลักษณะเป็นกระบวนการในการทำงานที่เริ่มด้วยการกำหนดเป้าหมาย การวางแผน การจัดองค์การ การจัดบุคลากร การจัดสรรทรัพยากร การนำ การประสานงาน การควบคุม และประเมินผล เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามต้องการ เมื่อองค์การบริหารส่วนตำบลทราบหลักการของการบริหารจัดการขยะมูลฝอยที่จะนำมา ใช้บริหารจัดการในท้องถิ่นของตนเองแล้ว สิ่งสำคัญที่ต้องทราบต่อไปคือ ลักษณะชุมชนของตนเอง ทั้งอุปนิสัย วัฒนธรรม แนวคิด ธรรมเนียมปฏิบัติของประชาชนว่าสังคมของประชาชนในท้องถิ่นตนเองเป็นอย่างไร เพื่อที่จะทราบแนวคิดพื้นฐานและสามารถที่จะเลือกใช้รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในท้องถิ่นตนเองได้อย่างเหมาะสม

เมื่อทราบหลักการของการบริหารจัดการขยะมูลฝอยที่จะนำมา ใช้บริหารจัดการในท้องถิ่นของตนเองแล้ว สิ่งสำคัญที่ต้องทราบต่อไปคือ ลักษณะชุมชนของตนเอง ทั้งอุปนิสัย วัฒนธรรม แนวคิด ธรรมเนียมปฏิบัติของประชาชนว่าสังคมของประชาชนในท้องถิ่นตนเองเป็นอย่างไร เพื่อที่จะทราบแนวคิดพื้นฐานและสามารถที่จะเลือกใช้รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในท้องถิ่นตนเองได้อย่างเหมาะสม

แนวคิดการมีส่วนร่วม

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

อาร์วิน (Erwin, 1976 : 138) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมว่า การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมคือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของประชาชน ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความชำนาญของประชาชนแก้ปัญหาร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์การและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

โคเฮน และ ยูพอฟฟ์ (Cohen and Uphoff, 1977 : 7 – 9) ได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วมโดยทั่วไปแล้วหมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) แต่ก็ไม่หมายความว่า จะเป็นการตัดสินใจแต่เพียงอย่างเดียวยังใช้การตัดสินใจควบคู่ไปกับการดำเนินงาน (Implementation) ด้วย และการตัดสินใจยังมีความเกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่องผลประโยชน์ (Benefits) และการประเมินผล (Evaluation) ในกิจกรรมพัฒนาด้วย ซึ่งจะเห็นว่าการตัดสินใจนั้นเกี่ยวข้องเกือบ โดยตรงกับการดำเนินงาน ทั้งยังเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์และการประเมินผลด้วยเหมือนกัน กล่าวคือผลประโยชน์นั้น เป็นผลมาจากการดำเนินงาน

และผลประโยชน์ก็จะมาเป็นตัวกำหนดให้มีการประเมินผล ซึ่งต่างก็ได้รับผลมาจากขั้นตอนการตัดสินใจแล้วทั้งสิ้นนั่นเอง นอกจากนี้ยังมีผลสะท้อนกลับจากการประเมินผล และการดำเนินงานกลับไปสู่การตัดสินใจอีกด้วย

จากที่กล่าวมาพอสรุปความหมาย การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ ที่ส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชน กลุ่มประชาชน บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ทั้งองค์กรภาครัฐ และเอกชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน การช่วยเหลือทำประโยชน์ในเรื่องต่างๆ หรือกิจกรรมต่างๆ โดยตลอดตั้งแต่ขั้นตอนการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมพิจารณากำหนดปัญหา ร่วมตัดสินใจ ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมบำรุงรักษา ร่วมรับผิดชอบ และแก้ไขปัญหา ในเรื่องต่างๆ ตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นตนเอง ที่มีผลกระทบถึงประชาชนเอง ชุมชน มีการเสียสละกำลัง แรงงานวัสดุ กำลังเงิน หรือทรัพยากรใด ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อพัฒนา ปรับปรุงประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของกิจกรรมที่จะมีผลกระทบมาถึงตัว ไปสู่ความร่วมมือแห่งการดำรงชีวิตในสังคมเดียวกัน ให้ดียิ่งขึ้น บุคคลมีความผูกพันกัน งานบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ทั้งนี้ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เกิดความร่วมมือ ขึ้นอยู่กับแรงจูงใจ สภาพความคิด ความเชื่อ ความศรัทธา ความเกรงใจในสิ่งเคารพนับถือ หรือผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า และความยึดมั่นของแต่ละบุคคล แต่ละหน่วยงาน แต่ละองค์กร อีกทั้งขึ้นอยู่กับกาลเวลาแต่ละยุค แต่ละสมัยอีก รวมทั้งปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ สถานภาพทางสังคม สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางอาชีพ

2. องค์ประกอบที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

องค์ประกอบที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม มีผู้เสนอไว้ดังนี้

นिरันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 183 – 186) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่มีผลต่อ

การมีส่วนร่วม ดังนี้ คือ

1. ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์ การสร้างโบสถ์ วิหาร
2. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศ ตำแหน่ง ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะกระทำ เช่น ผู้ใหญ่ออกปากขอแรง ผู้น้อยก็ช่วยแรง
3. อำนาจบังคับที่เกิดจากคนที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่าง ๆ เช่น บีบบังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส

รีดเดอร์ (Reader, 1974 : 39-53) ได้สรุปองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเข้ามา
มีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 11 ประการ ดังนี้

1. การปฏิบัติตนให้คล้อยตามความเชื่อพื้นฐาน กล่าวคือ บุคคลและกลุ่มบุคคล
ดูเหมือนจะเลือกแบบวิธีการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องและคล้ายคลึงกับความเชื่อพื้นฐานของตนเอง
 2. มาตรฐานคุณค่า บุคคลและกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะปฏิบัติในลักษณะที่
สอดคล้องกับมาตรฐานคุณค่าของตนเอง
 3. เป้าหมาย บุคคลและกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะส่งเสริม ปกป้อง และรักษา
เป้าหมายของตนเอง
 4. ประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา พฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล
บางครั้งมีรากฐานมาจากประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา
 5. ความคาดหวังบุคคลและกลุ่มบุคคลจะประพฤติตามแบบที่ตนคาดหวัง
ว่าจะต้องประพฤติในสถานการณ์เช่นนั้นทั้งยังชอบปฏิบัติต่อผู้อื่นในลักษณะที่ตนคาดหวังจาก
ผู้อื่น
 6. การมองแต่ตัวเอง บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งคิดว่าตัวเอง
ควรต้องกระทำเช่นนั้น
 7. การบีบบังคับ บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความรู้สึกว่าตน
ถูกบีบบังคับให้ทำ
 8. นิสัยและประเพณี บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเรามีนิสัย
ชอบกระทำเมื่ออยู่ในสถานการณ์นั้น ๆ
 9. โอกาส บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบการปฏิบัติ
ของสังคม โดยเฉพาะในทางที่เกี่ยวเนื่องกับจำนวนและชนิดของ โอกาส ซึ่งโครงสร้างของสังคม
เอื้ออำนวยให้เข้ามามีส่วนร่วมในการกระทำเช่นนั้นเท่าที่พวกเขาได้รับรู้มา
 10. ความสามารถ บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม
บางอย่างที่ตนเห็นว่าสามารถทำในสิ่งที่ต้องการให้เขาทำในสถานการณ์เช่นนั้น
 11. การสนับสนุน บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเริ่มปฏิบัติเมื่อเขารู้สึกว่าเขา
ได้รับการสนับสนุนที่ดีเพื่อให้กระทำการเช่นนั้น
- จากการศึกษาเอกสารต่างๆ ข้างต้น พบว่า กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามี
ส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินงานต่างๆ สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ในลักษณะที่หลากหลาย
ทั้งร่วมประชุม ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ฯลฯ รวมถึงตัวแปรที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

ร่วมมีหลายลักษณะ ทั้งประเด็นความยินดีพร้อมใจที่จะมีส่วนร่วมกระทำกิจกรรมหรือมีส่วนร่วมอย่างไม่เต็มใจเพราะความเกรงใจหรือถูกบังคับหรืออาจเกิดจากมีความพึงพอใจอยากกระทำ เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง เพื่อปกป้องรักษาตนเองหรือเพื่อการวางตัวเองให้เหมาะสมกับสถานการณ์นั้น ๆ

3. รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ (ไพรัตน์ เตชะรินทร์, 2527 : 65-71)

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้า ปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมถึงตลอดจนถึงความต้องการของชุมชน
2. ร่วมค้นหา สร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไข และลดปัญหาของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือ โครงการหรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไข และสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรม โครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล ร่วมบำรุงรักษา โครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งโดยเอกชน และรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ตลอดไป

รูปแบบของพฤติกรรมกับการจูงใจ พฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออก มีสาเหตุมาจากความต้องการ ซึ่งมีรูปแบบดังนี้ (กมลชัย คีรีศรี, 2546 : 63-72)

1. ความต้องการ คือ สาเหตุพื้นฐานที่ทำให้เกิดพฤติกรรม ทุกคนมีความต้องการที่จะได้รับการตอบสนองจึงแสดงออกมาเป็นการกระทำที่เรียกว่าพฤติกรรม
2. ความปรารถนา เป็นความต้องการที่ระบุเป็นสิ่งของ เช่น อยากได้ตำแหน่ง อยากมีเกียรติ

3. พฤติกรรม หรือการกระทำที่แต่ละคนแสดงออกมาในขณะที่ตอบสนองความต้องการของตน

4. เป้าหมาย คือ จุดประสงค์ของพฤติกรรมที่มุ่งหวังจะได้รับการแสดงออกซึ่งพฤติกรรม เป้าหมายอาจเป็นสิ่งของ เงินใจหรือพฤติกรรมก็ได้

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ทั้งในส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่อง ได้รับ โอกาสและได้ใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด แสดงออกซึ่งสิ่งที่เขามี แสดงออกซึ่งสิ่งที่เขาต้องการ แสดงออกซึ่งปัญหาที่กำลังเผชิญ และแสดงออกซึ่งวิธีแก้ไขปัญหาและลงมือปฏิบัติ มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินการงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ความรู้และความชำนาญ ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนการติดตามการปฏิบัติงานขององค์กร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง โดยการช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด

การมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถแบ่งได้เป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. ระดับการให้ข้อมูลข่าวสาร (To Inform)
2. ระดับการให้คำปรึกษาหารือ (To Consult)
3. ระดับการเข้าไปเกี่ยวข้อง (To Involve)
4. ระดับการร่วมมือ (To Collaborate)
5. ระดับการมอบอำนาจการตัดสินใจ (To Empower)

รูปแบบการมีส่วนร่วมจากผลการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งสรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมเป็น 10 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมประชุม (Attendance at Meeting)
2. การมีส่วนร่วมในการออกเงิน (Financial Contribution)
3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ (Membership on Committees)
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ (Position of Leadership)
5. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์ (Interviewer)
6. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน (Solicitor)
7. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค (Customers)
8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่มหรือผู้ร่วมการ (Entrepreneurs)

9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน (Employers)

10. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ (Material Contribution)

ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่จะสนับสนุนการศึกษาครั้งนี้ของ สุวัฒน์ ฤทธิสำเร็จ (2544 : 45) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย ศึกษากรณีของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลบางเสาธง กิ่งอำเภอบางเสาธงอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ พบว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับมาก องค์ประกอบที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมคือเพศ สถานภาพในที่อยู่อาศัย รายได้ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และการศึกษาของลินดารัตน์ ลักษณ์รุจิ (2547 : 102) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนเทศบาลตำบลเวียงฝาง จังหวัดเชียงใหม่ในการสร้างระบบกำจัดขยะแบบครบวงจร พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยแบบครบวงจร โดยมีวิธีการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกันแต่สามารถนำไปสู่การเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้การสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยประสบความสำเร็จ โดยได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากผู้บริหารเทศบาลในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องการจำแนกลักษณะของการมีส่วนร่วม โดยนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศจะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่แล้วจะมีลักษณะที่ไม่แตกต่างกันมากนักในด้านของขั้นตอนการมีส่วนร่วม นั้น ขั้นตอนนี้เกิดขึ้นได้หลายทางทั้งจากความสมัครใจของผู้เข้าร่วมเอง จากการถูกชักนำและจากการถูกบีบบังคับให้เข้าร่วม โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ว่าของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันเพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ต้องการและการมีส่วนร่วมยังขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่แตกต่างกัน

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

1. นิยามและความหมาย

ได้มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ไว้มากมาย ดังนี้

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2546 : 58) ได้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือรูปแบบของการสังเกต รวบรวมประสบการณ์ ข้อมูลและการพิจารณาข้อมูลเหล่านั้นอย่างเป็นแผนการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จตามที่คาดหวัง กลุ่มดำเนินการอาจเป็นครู นักเรียน ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครอง และสมาชิกคนอื่น ๆ การวิจัยเชิงปฏิบัติการจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อกลุ่มร่วมมือ ร่วมใจกัน ความสำเร็จของการวิจัยเชิงปฏิบัติการเกิดจากความร่วมมือของคนทั้งกลุ่ม

ชัชวาล ทัดศิวิฐ (2551 : 1-2) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นรูปแบบของการวิจัยแบบใหม่ ที่ประยุกต์และเป็นการร่วมเอาแนวความคิดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) กับการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) มาผสมผสานเข้าด้วยกัน โดยเป็นการวิจัยที่เกิดขึ้นจากความคิดที่ว่า การวิจัยเป็นการวิจัยทางสังคมที่จะต้องใช้ทรัพยากรของสังคมในการศึกษา จึงเป็นสมบัติของสังคม ด้วยเหตุนี้การวิจัยจึงควรคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดและการวิจัยที่จะให้ประโยชน์สูงสุดนั้น ย่อมเป็นการวิจัยเพื่อพัฒนา (Research for Development) หรือ การวิจัยพัฒนา (Research and Development) โดยที่การพัฒนาและการเป็นหุ้นส่วนจะต้องเดินทางร่วมกัน ดังนั้น ทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอนอย่างมีเสรีและเป็นประชาธิปไตย โดยจุดที่แตกต่างกันของงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับการวิจัยแบบมีส่วนร่วมคือ การวิจัยแบบมีส่วนร่วม นั้นเป็นการวิจัยที่เน้นในมิติของการเก็บข้อมูล แต่การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการประยุกต์หาวิธีการแก้ไขปัญหามาไปพร้อม ๆ กัน หรือกล่าวได้ว่ามีการแสวงหาแนวความคิดและแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการแก้ไขปัญหาและทรัพยากรที่ผู้วิจัยมีอยู่เพื่อช่วยในการแก้ไขปัญหา

ฉลาด จันทร์สมบัติ (2545 : 235) ได้ให้กล่าวถึงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) หมายถึง การร่วมกันดำเนินกระบวนการวิจัย โดยผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ทั้งที่เป็นชาวบ้านและนักพัฒนา กับผู้วิจัยภายนอกเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสภาพความจริงของสังคมนั้น และเพื่อให้เห็นภาพแห่งคุณลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่เด่นชัด

ฮอย และ มิสเกล (Hoy and Miskel, 2001 : 12) กล่าวว่าไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ในวงการศึกษามีความหมายถึงการวิจัยที่ดำเนินการโดยผู้ปฏิบัติงาน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น และคอเรย์ยังได้ขยายความเพิ่มเติมต่อไปอีกว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นการทดลองหลักสูตรที่สมบูรณ์เต็มเม็ดเต็มหน่วยโดยอาศัยข้อมูลที่เชื่อถือได้ โดยผ่านวิธีการทางวิทยาศาสตร์สำหรับความแตกต่างในเรื่องของระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ และการวิจัยดั้งเดิมนั้นมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ข้อแตกต่างสำคัญอยู่ที่แรงจูงใจในการทำวิจัย คือ ผู้ที่ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาความรู้ ทฤษฎี ซึ่งดำเนินการโดยผู้เชี่ยวชาญการวิจัย หรือนักวิจัยอาชีพโดยเฉพาะ

เคมมิส (Kemmis, 1982 : 8) กล่าวว่า การวิจัยทางการศึกษาเป็นการวิจัยเพื่อการศึกษา (Research Education) ซึ่งต้องนำวิธีการวิเคราะห์ทางสังคมศาสตร์และการวิจัยปฏิบัติการมาใช้ การวิจัยปฏิบัติการวิจัยอีกรูปแบบหนึ่งของการวิจัยทางการศึกษาหรือทางสังคม และเป็นรูปแบบหนึ่งของการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งทำโดยนักปฏิบัติ เพื่อปรับปรุงงานของเขาการวิจัยปฏิบัติการเป็นกระบวนการทบทวนและปรับปรุงนโยบายการทำงาน แผนงาน และการวางแผน และการปฏิบัติงานทางการศึกษาหรือทางสังคมร่วมกันอย่างเป็นระบบ เป็นวงจรกิจกรรมสำคัญ คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การติดตามผล และการประเมินผลการปฏิบัติ

แมคลีน (McLean, 1995 : 28) ได้ศึกษาถึงวิธีการทำวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research Method) ซึ่งในวงวิชาการ “การพัฒนา” มักจะเขียนต่อท้ายไว้เสมอว่า “การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของประชาชน” (People’s Participatory Development) งานของเขาได้ตั้งสมมติฐานวิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วมว่า เป็นวิธีการร่วมกัน โดยนักวิจัยพัฒนาและผู้ปฏิบัติถึงแม้ว่าทั้งสองกลุ่มคนจะมีบทบาทและแนวทางในการดำเนินการพัฒนาที่แตกต่างกัน

กล่าวโดยสรุปการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวิจัยเชิงปฏิบัติการ นับตั้งแต่การระบุปัญหา การวางแผน การดำเนินการ การติดตามจนถึงขั้นประเมินผลและนำผลมาปรับปรุงปฏิบัติการเพื่อนำไปทดลองใหม่จนกว่าจะได้ผลเป็นที่พอใจ นำไปใช้เผยแพร่เป็นวงจรกิจกรรมโดยอาศัยความร่วมมือของทุกคน เป็นรูปแบบของการวิจัยที่ประชากรที่ใช้ในการ (กลุ่มเป้าหมาย)และผู้วิจัยมีบทบาทเป็นผู้ร่วมวิจัยตลอดกระบวนการวิจัย โดยเน้นบทบาทของนักวิจัยแบบมีส่วนร่วมคือเป็นทั้งนักวิจัยจากภายนอก (กลุ่มที่เลี้ยง) และนักวิจัยภายในท้องถิ่นหรือองค์กร (กลุ่มนักพัฒนาชุมชน) ในคราวเดียวกัน

2. หลักการแนวคิดพื้นฐานของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการพลวัตและมีชีวิต โดยเริ่มต้นจากสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันทำการค้นคว้า ปัญหา คือ อะไร มีสาเหตุ มาจากอะไร เป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม หรือว่าความเชื่อ ต่อจากนั้นจึงไปยังจุดที่ควรจะเป็นไปได้ในอนาคต ฉะนั้น จึงมีลักษณะยึดหยุ่นบุคคลที่เกี่ยวข้องจะมีความเชื่อว่าทุกคนมีศักยภาพและความสามารถในการคิดและทำงานร่วมกัน เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญเช่นเดียวกับปัญญาของผู้วิจัย นักวิชาการ หรือนักพัฒนา ทุกสิ่งทุกอย่างในชุมชนทั้งเรื่องของความรู้ความชำนาญ ทรัพยากรที่มีอยู่ และที่จะหาได้ใน

อนาคต จะต้องได้รับการจัดสรรอย่างเท่าเทียมกันจะต้องเริ่มจากความรู้สึกของคนที่มีปัญหา หรือความต้องการของชุมชนจากนั้นนำไปสู่การสร้างความเข้าใจและการกระทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งในตนเองและชุมชนทั้งในด้านสติปัญญา จิตใจ และกายภาพ

รัตนะ นิวลิษฐ์ (2541 : 25) ได้สรุปหลักการเพื่อการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้ดังนี้

1. มุ่งศึกษาในบริบทเฉพาะเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น
2. มุ่งให้เกิดการกระทำเพื่อบรรลุเป้าประสงค์และเกิดกระบวนการเรียนรู้

อย่างเป็นระบบ

3. รับฟังข้อคิดเห็นจากผู้ร่วมวิจัยอาศัยทักษะที่หลากหลาย
4. ตระหนักในศักยภาพความเชี่ยวชาญและการเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากชุมชน

กมล สุดประเสริฐ (2540 : 35) ได้กล่าวถึงการปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) ว่ามีมาจากพื้นฐานความเชื่อ ดังนี้

1. เชื่อว่า PAR เป็นกระบวนการที่เอนเอียงไปทางประชาธิปไตย เพราะ PAR เป็นกระบวนการทำงานร่วมกัน อันต้องอาศัยการสื่อสาร ค้นคว้าปัญหา และข้อโต้แย้งกันเป็นกลุ่มวิเคราะห์สาเหตุแห่งปัญหาและปฏิบัติเป็นกลุ่มในการแก้ปัญหานั้น ๆ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

2. PAR เชื่อว่าคนต้องพัฒนาตนเอง และ PAR เกิดจากประชาชน ต้องการแสวงหาความรู้ในการแก้ปัญหาของตนเอง เป็นเครื่องมือหนึ่งในการช่วยเหลือคนยากจนและด้อยโอกาส ด้วยการวางพื้นฐาน ร่วมกันระหว่างหน่วยงานพัฒนาทั้งหลายกับชุมชนเช่นนี้ นับเป็นการเอื้ออำนาจต่อกระบวนการที่ปลดปล่อยให้ประชาชนแก้ปัญหาดตนเองได้

3. PAR เน้นหลักการเรียนรู้จากประสบการณ์ เพราะ PAR อาศัยการยอมรับของประชาชนได้สืบทอดต่อเนื่อง เป็นประสบการณ์อย่างหลากหลาย

ดังที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า หลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีหลักการที่ตระหนักถึงศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ คือ เคารพความคิดเห็นของชาวบ้าน ยกย่องในภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน เพราะเป็นความคิดในการแก้ไขปัญหาจัดการปัญหาให้กับชุมชนด้วยความสามารถของชาวบ้านที่เรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาดตนเอง เพราะชาวบ้านจะเป็นผู้ที่รู้ ว่าทรัพยากรใดมีอยู่ในชุมชนที่จะสามารถนำมาจัดการปัญหาและแก้ไขปัญหาดได้อย่างตรงกับสาเหตุ ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาดประสบความสำเร็จ จากในอดีตภูมิปัญญาต่าง ๆ ของชาวบ้าน ได้รับความสนใจจากสังคมก็ได้การยอมรับและทำให้ชาวบ้านเห็นถึงศักยภาพของเขามืออยู่

การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม จะมีส่วนกระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดความสนใจและมีจิตสำนึกในการร่วมจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งการคิดการวิเคราะห์สภาพปัญหาที่แท้จริงและลงมือปฏิบัติ ซึ่งสิ่งที่ชุมชนจะได้รับจากการพัฒนาชุมชน คือการเรียนรู้หลักในการพัฒนาอย่างถูกต้องเป็นกระบวนการมากขึ้น การแก้ปัญหาด้วยตนเองและความรู้สึกมีคุณค่าก่อให้เกิดความเข้มแข็งของคนในชุมชนและแนวคิดที่สำคัญในการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม นั้น คือ

1. ความเชื่อในศักยภาพของมนุษย์ที่สามารถนำเอาออกมาใช้ได้หากได้รับการพัฒนาซึ่งการพัฒนานี้ไม่ได้มาจากการได้รับการศึกษาที่เป็นทางการ หากแต่เป็นการศึกษาที่เกิดจากการเรียนรู้ในการลงมือปฏิบัติวิจัยร่วมกัน ให้โอกาสในการคิด วางแผน และตัดสินใจเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เมื่อมนุษย์ได้รับการพัฒนาที่จะเป็นผู้ที่มีศักยภาพและนำความรู้เหล่านั้นออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์
2. ความเชื่อที่ว่ามนุษย์สามารถช่วยเหลือตนเอง (Aided Self – Help) จึงต้องมีการสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเอง โดยเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการกับปัญหาของตนเองช่วยเหลือตนเองมากขึ้น
3. การมีส่วนร่วมของประชาชน (Propel Participation) เป็นหลักการสำคัญของการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) เพราะ PAR จะเกิดจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ทั้งจากชาวบ้าน นักวิจัย และชุมชน หากขาดฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งย่อมไม่ใช่ PAR นอกจากนี้การมีส่วนร่วมมีความสำคัญมากในทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การศึกษาชุมชน วิเคราะห์ปัญหา วางแผนปฏิบัติติดตามและประเมินผลตลอดจนการปรับปรุงแก้ไข มีความร่วมมือในลักษณะของ “หุ้นส่วน” (Partnership) ที่เน้นการทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาคทุกกระบวนการ
4. แนวคิดเรื่องเครือข่ายทางสังคม (Social Network) ภายในชุมชนต่างประกอบด้วยเครือข่ายที่สำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชุมชน เครือข่ายเป็นแนวคิดในการร่วมมือของการทำงานเป็นรูปแบบทางสังคมที่เปิดโอกาสให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรเพื่อการแลกเปลี่ยนการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและการมีส่วนร่วมกันทำงานเครือข่ายซึ่งประกอบด้วย บุคคล กลุ่ม องค์กรที่มาประสานกันมีเป้าหมายร่วมกันและบุคคลเหล่านั้นมีฐานะเท่าเทียมกัน Alter and Huge (อ้างถึงใน อภิญญา เวชยชัย, 2548 : 63) เช่นเดียวกับ PAR ที่เกิดจากการสร้างเครือข่ายทั้งชาวบ้าน นักวิจัยและองค์กรภาครัฐและเอกชน เข้าร่วมดำเนินการในทุกขั้นตอน และมีเป้าหมายเดียวกัน โดยคำนึงถึงความเสมอภาคและเท่าเทียมกันของชาวบ้านนักวิจัยและพัฒนา

5. ต้องเกิดจากความต้องการของประชาชน เนื่องจาก PAR เป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่องตลอดเวลาไม่มีที่สิ้นสุด การวิจัยที่มาจากความต้องการอย่างแท้จริงจะส่งผลให้ประชาชนอยากที่จะมีส่วนร่วมและเรียนรู้ในการพัฒนาต่อไปอย่างยั่งยืน ซึ่งหากเป็นการริเริ่มจากคนนอกชุมชนเมื่อนานไปประชาชนอาจจะไม่เกิดความสนใจต่อกิจกรรมนั้น

6. ความเท่าเทียมกันของคนในสังคม PAR เป็นการส่งเสริมความเท่าเทียมกันในชุมชน โดยการที่ให้ชาวบ้านมีบทบาทกลายเป็นนักวิจัย ไม่ใช่เป็นเพียงผู้ถูกวิจัยเพียงฝ่ายเดียว ดังที่ผ่านมาส่งผลให้ชาวบ้านรู้สึกถึงคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ในตนเอง ได้ปลดปล่อยทางความคิด ไม่ถูกกดขี่ เป็นชายขอบหรือผู้ด้อยโอกาสต่อไป กลับมีพลังในการพัฒนาตนเองมากขึ้นในทุกกระบวนการตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมพิจารณาปัญหาพร้อมตัดสินใจวางแผนปฏิบัติร่วมกัน จึงอยู่ในฐานะแบบ “เพื่อน” หรือ “หุ้นส่วน”

3. ขั้นตอน/กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

สุชาติ ทวีสิทธิ์ (อ้างถึงใน ปาริชาติ วลัยเสถียร, 2543 : 82) สรุปขั้นตอน PAR มี 5 ขั้นตอน เป็นขั้นตอนที่ผสมผสานแนวคิดการจัดการชุมชน และการเรียนรู้ปัญหาของชุมชนเข้าด้วยกัน (Community Organization and Problem Based Learning) คือ

1. ระยะเวลาการทำวิจัย (Pre Research Phase) ได้แก่

- 1.1 การคัดเลือกชุมชนและเข้าถึงชุมชน
- 1.2 การบูรณาการตัวนักวิจัยเข้ากับชุมชน
- 1.3 การสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน
- 1.4 การแพร่แนวคิด PAR ชุมชน

2. ระยะเวลาการทำวิจัย (Research Phase)

- 2.1 การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาร่วมกับชุมชน
- 2.2 การฝึกอบรมทีมวิจัยท้องถิ่น
- 2.3 การวิเคราะห์ปัญหาซึ่งอาจเกิดขึ้นในกระบวนการ PAR และกำหนด

แนวทางแก้ไข

- 2.4 การออกแบบวิจัยและเก็บข้อมูล
- 2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 2.6 การนำเสนอข้อมูลต่อที่ประชุมหมู่บ้าน

3. ระยะการจัดทำแผน (Planning)

- 3.1 การอบรมทีมงานวางแผนท้องถิ่น
- 3.2 การกำหนดโครงการหรือกิจกรรม
- 3.3 การศึกษาความเป็นไปได้ของแผน
- 3.4 การแสวงหางบประมาณและหน่วยงานที่สนับสนุน
- 3.5 การวางแผนเพื่อติดตามประเมินผล

4. ระยะการนำแผนไปปฏิบัติ (Implementation)

- 4.1 การกำหนดทีมงานปฏิบัติงานอาสาสมัคร
- 4.2 การอบรมทีมงานปฏิบัติงานอาสาสมัคร

5. ระยะการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน (Monitoring and

Evaluation Phase)

5.1 จัดตั้งทีมงานติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของหมู่บ้านขึ้นมา
ติดตามการดำเนินงานของฝ่ายปฏิบัติทุกระยะ

5.2 เสนอผลการประเมินต่อที่ประชุมหมู่บ้าน

ขั้นตอนและกระบวนการวิจัยปฏิบัติการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีขั้นตอน
ดำเนินการ สรุปได้ดังนี้

1. การเตรียมชุมชน ให้มีความพร้อมเพื่อดำเนินการ PAR เช่น การสร้าง
บูรณาการชุมชน การส่งเสริมกระบวนการตัดสินใจร่วมกัน การศึกษารวบรวมจัดลำดับสำคัญของ
ปัญหาเลือกผู้แทนเข้าร่วม PAR รวมทั้งการให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เป็นต้น

2. การอบรมนักวิจัยร่วมจากชุมชน เพื่อเตรียมความพร้อมของนักวิจัยของ
ชุมชน/ท้องถิ่น เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ของท้องถิ่น บทบาทหน้าที่ของ
นักวิจัยร่วมการจัดองค์กรชุมชนการสนับสนุน ภาวะผู้นำและมนุษยสัมพันธ์ เป็นต้น

3. กำหนดรูปแบบการวิจัยและเตรียมการ

4. ลงมือเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการวิจัย

5. ประมวลผลและวิเคราะห์ผล

6. นำเสนอผลการค้นพบ โดยร่วมหรือกับชุมชน

7. วางแผนชุมชน โดยกำหนดเป็นแผนงานเพื่อแก้ไขหรือพัฒนาชุมชน

8. ลงมือดำเนินการ ปฏิบัติตามแผนโครงการ

9. กำกับ ติดตาม และประเมินผลชุมชน

4. ประโยชน์ของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมต่อชุมชนและผู้วิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีส่วนร่วม มีประโยชน์ต่อบุคคลต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในหลายรูปแบบ ดังนี้

1. ชาวบ้าน ประชาชนผู้ด้อยโอกาสจะตื่นตัว ได้รับการศึกษามากขึ้นสามารถคิดวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง มีความเชื่อมั่นในการที่จะให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน
2. ปัญหาหลักของชุมชนได้รับการแก้ไข ประชาชนผู้ด้อยโอกาสจะมีโอกาสมากขึ้นการจัดสรรทรัพยากรและผลประโยชน์ต่าง ๆ ในชุมชน จะมีการกระจายอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมรวมทั้งความรู้และข้อมูลข่าวสาร ซึ่งจะส่งผลให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น
3. สำหรับผู้วิจัย และนักพัฒนาจะได้เรียนรู้จากชุมชน ได้ประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับชุมชน อันจะก่อให้เกิดความเข้าใจชุมชนได้ดีขึ้น และเกิดแนวคิดในการพัฒนาอย่างแท้จริง

กล่าวโดยสรุป การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ผู้วิจัยต้องยอมรับฟังทัศนะที่หลากหลายจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมวิจัยสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเท่าเทียมกัน ข้อมูลหรือแนวทางที่ได้จากการศึกษานำไปสู่การปฏิบัติและพัฒนาอย่างต่อเนื่องยิ่งขึ้น โดยการดำเนินการวิจัยนั้นมีหลักการที่สำคัญ เป็นการมุ่งศึกษาบริบทเฉพาะเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างบรรลุผล มุ่งให้เกิดการเรียนรู้ตนเอง โดยผู้วิจัยต้องตระหนักในศักยภาพความเป็นผู้เชี่ยวชาญและความเป็นผู้มีส่วนได้เสียของผู้ร่วมวิจัยทุกคน เพื่อความภาคภูมิใจและเกิดความยั่งยืนในผลที่ได้จากการวิจัยนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำเอาการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

ทฤษฎีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม (KAP)

ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับตัวแปร 3 ตัว คือ ความรู้ (Knowledge) ทัศนคติ (Attitude) และการยอมรับปฏิบัติ (Practice) การเปลี่ยนแปลงทั้งสามประเภทยังจะเกิดขึ้นในลักษณะต่อเนื่อง กล่าวคือเมื่อผู้รับสารได้รับสารก็จะทำให้เกิดความรู้เมื่อเกิดความรู้ขึ้นก็จะไปมีผลทำให้เกิดทัศนคติและขั้นสุดท้ายคือการก่อให้เกิดการกระทำทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญกับการสื่อสารหรือสื่อมวลชนว่าเป็นตัวแปรต้นที่สามารถเป็นตัวนำการพัฒนาเข้าสู่ชุมชนได้ด้วยการอาศัย KAP (สุรพงษ์ โสชนะเสถียร, 2533 : 44 อ้างถึงใน ฅาลิส)

นิยมมณี และเกษศิริ บัณฑิต, 2549 : 96) ตัวอย่างเช่น นำข้อมูลข่าวสารไปเผยแพร่เพื่อให้ประชาชนในสังคมได้รับทราบว่าจะมีในสังคมมีปัญหาอะไร เมื่อประชาชนได้รับทราบข่าวสารนั้น ๆ ย่อมก่อให้เกิดทัศนคติและเกิดพฤติกรรมต่อไป ซึ่งมีลักษณะสัมพันธ์กันเป็นลูกโซ่ในการดำเนินโครงการต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้จึงต้องมีการสื่อสารที่ดี

1. ลักษณะของสื่อที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย

โรเจอร์ (Roger, 1983 ; อ้างถึงใน ชลพกา เศรษฐพิทยากุล, 2548 : 180) กล่าวว่า การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการที่ความคิดข่าวสารถูกส่งจากแหล่งสารไปยังผู้รับสารด้วยเจตนาที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางประการของผู้รับสาร โดยที่ผลของการสื่อสารทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 3 ประการ คือ เปลี่ยนแปลงการรับรู้ ทัศนคติและพฤติกรรมของผู้รับสาร องค์ประกอบที่จำเป็นในการสื่อความหมาย จะมีอยู่ 4 อย่าง คือ

1. ผู้ส่งสาร (Source, Sender, Originator) หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มที่เป็นผู้ให้ข่าวสารเป็นต้นตอของข่าวสาร ผู้ส่งข่าวในด้านสื่อสารมวลชน คือ ผู้ทำหน้าที่สื่อพิมพ์ ผู้จัดรายการวิทยุ โทรทัศน์

2. ตัวข่าวสาร (Message) หรือข้อมูล (Information) ได้แก่ ข้อเท็จจริง แนวคิด สัญลักษณ์ ความรู้สึก อารมณ์ ฯลฯ ทั้งที่เป็นถ้อยคำ ภาษาและที่ไม่ใช่ถ้อยคำภาษา

3. ช่องทาง (Channel) หรือสื่อ (Media) หมายถึง ช่องทางหรือสิ่งที่ช่วยในการถ่ายทอดข่าวสารเป็นไปได้อย่างสะดวกและถูกต้องตามความชัดเจนตามความประสงค์ของผู้ส่งข่าวสาร ได้แก่ เครื่องมือที่ทำให้ผู้รับสารมองเห็น ได้ยิน และสัมผัสกับข่าวสารมากที่สุด ดังนั้นจึงเป็นการอธิบาย เขียนจดหมาย โทรศัพท์ ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ

4. ผู้รับสาร (Receiver) คือ บุคคลผู้ได้รับข่าวสารที่ผู้ส่งข่าวสารส่งมาให้ผู้รับข่าวสารจาก

สื่อมวลชน คือ ผู้ชมโทรทัศน์ ผู้ฟังวิทยุ และผู้อ่านหนังสือพิมพ์ ตามปกติเมื่อผู้รับสารได้รับสารแล้วจะมีปฏิกิริยาเป็นข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) กระบวนการสื่อความหมายจะได้ผลมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับผู้รับข่าวสารด้วย ถ้าผู้รับข่าวสารไม่สนใจไม่ตั้งใจที่จะดู ฟัง และรับข่าวสาร การสื่อความหมายก็จะไม่ได้ผลหรือสื่อความหมายในทางที่ผิด (สงวนศรี วิรัชชัย, อ้างถึงใน ชลพกา เศรษฐพิทยากุล, 2548 : 181) นักจิตวิทยาสังคมคนสำคัญในปัจจุบันได้กำหนดขั้นตอนในการเปลี่ยนแปลงผู้รับไว้ 5 ขั้นตอน คือ

1. การสนใจรับสาร
2. การเข้าใจเนื้อความ
3. การยอมรับเปลี่ยนแปลงตาม
4. การเก็บจำ
5. การกระทำ

แสดงว่าอิทธิพลของสื่อมวลชนกับผู้รับจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจและในบางกรณีจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการกระทำด้วยอันเป็นขั้นตอนที่สืบเนื่องกัน

จากแนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อ สามารถสรุปได้ว่าการรับรู้เป็นตัวกำหนดพฤติกรรม การสื่อสาร ทักษะคติ และความคาดหวังของผู้สื่อสาร ซึ่งการรับรู้ของแต่ละคนแต่ละกลุ่มจะมีความต่างกัน ดังนั้น ในการเผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ โดยผ่านสื่อมวลชนนั้น ควรนำเสนออย่างต่อเนื่อง ช้ากั้นบ่อย ๆ จะทำให้เกิดความคุ้นเคยกับข่าวสาร อันจะก่อให้เกิดความสนใจ เข้าใจและยอมรับในที่สุดและในการศึกษาครั้งนี้จะศึกษาความดีในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อบุคคลและสื่อมวลชน ซึ่งผู้วิจัยสรุปได้ว่าการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อจะมีผลต่อพฤติกรรมกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลนางัว อำเภอ น้ำโสม จังหวัดอุดรธานี

2. แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ทฤษฎีมาตรการจัดการขยะมูลฝอย

การวางแผนจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด สามารถลดปริมาณขยะมูลฝอยที่จะต้องส่งเข้าไปทำลายด้วยระบบต่าง ๆ ให้น้อยที่สุด สามารถนำขยะมูลฝอยมาใช้ประโยชน์ทั้งในส่วนของการใช้ซ้ำและแปรรูปเพื่อใช้ใหม่ (Reuse and Recycle) รวมถึงการกำจัดที่ได้ผลพลอยได้ เช่น ปุ๋ยหมัก หรือพลังงาน โดยสรุปวิธีการดำเนินการตามแนวทางของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ดังนี้คือ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2552 : 55)

1. การลดปริมาณขยะมูลฝอย (Reduce) สามารถทำได้ดังนี้
 - 1.1 การพยายามลดปริมาณขยะมูลฝอยที่อาจเกิดขึ้น เช่น ใช้สินค้าที่มีความคงทนถาวร และมีอายุการใช้งานนาน หรือ เลือกใช้สินค้าชนิดเดิม
 - 1.2 การลดปริมาณวัสดุเป็นการพยายามเลือกใช้สินค้าที่บรรจุในบรรจุภัณฑ์ที่มีขนาดใหญ่แทนบรรจุภัณฑ์ที่มีขนาดเล็ก เพื่อลดปริมาณของบรรจุภัณฑ์ที่จะกลายเป็นขยะมูลฝอย

2. การนำมาใช้ซ้ำ โดยการนำขยะมูลฝอยเศษวัสดุมาใช้ใหม่อีก หรือเป็นการใช้ซ้ำ ใช้แล้วใช้อีก ๆ เช่น ขวดน้ำหวาน นำมาบรรจุน้ำดื่ม ขวดกาแฟที่หมดแล้ว นำมาได้น้ำตาล นั่นคือเป็นการพยายามใช้สิ่งของต่าง ๆ หลาย ๆ ครั้ง ก่อนที่จะทิ้งหรือเลือกใช้ของใหม่

3. การนำมาแก้ไข (Repair) โดยการนำวัสดุอุปกรณ์ที่ชำรุดเสียหาย ซึ่งจะทิ้งเป็นมูลฝอยมาซ่อมแซมใช้ใหม่ เช่น แก้ว

4. การแปรสภาพและหมุนเวียนนำกลับมาใช้ใหม่ โดยการนำวัสดุมาผ่านกระบวนการเพื่อผลิตเป็นสินค้าใหม่ นั่นคือการนำขยะมูลฝอยมาแปรรูปตามกระบวนการของแต่ละประเภท เพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ หรือเปลี่ยนแปลงสภาพจากเดิมแล้วนำกลับมาใช้ใหม่ เช่น พลาสติก กระดาษ ขวด โลหะต่าง ๆ นำกลับมาหลอมใหม่

5. การหลีกเลี่ยงการใช้วัสดุที่ก่อให้เกิดมลพิษ โดยการหลีกเลี่ยงการใช้วัสดุที่ทำลายยาก หรือวัสดุที่ใช้ครั้งเดียวแล้วทิ้ง เช่น โฟม ปฏิเสธการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายยาก หลีกเลี่ยงการใช้ที่ผิดวัตถุประสงค์ หลักเกณฑ์ มาตรฐาน ภาชนะรองรับขยะมูลฝอย (กรมควบคุมมลพิษ, 2550 : 78)

3. นโยบายที่เกี่ยวข้อง มาตรการและแนวทางปฏิบัติ

3.1 แนวคิดการจัดการขยะมูลฝอยจากอดีตถึงปัจจุบัน

กรมควบคุมมลพิษ ได้สรุปแนวการจัดการจัดขยะมูลฝอยจากอดีตถึงปัจจุบัน (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2552 : 112-115) ไว้ดังนี้

1. ขยะ คือ สิ่งอันเป็นที่น่ารังเกียจ ไม่มีใครต้องการ
2. แนวทางการจัดการขยะ คือ การเก็บรวบรวม เก็บขน และการกำจัดให้มากที่สุด และเร็วที่สุด (ตัวชี้วัดการทำงาน คือ ไม่มีขยะตกค้าง และปริมาณขยะต่อหัวลดลง)
3. วิธีการจัดการขยะ คือ เน้นการลงทุนจำนวนมาก ซื้รถเก็บขนจ้างคนเก็บขน หาพื้นที่กำจัด หาเทคโนโลยีกำจัด หาเงินอุดหนุนจากส่วนกลางให้มากที่สุด (ตัวชี้วัดการทำงานคือ มีพื้นที่กำจัดขยะ)
4. ผู้รับผิดชอบการจัดการขยะ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่เพียงผู้เดียว
5. ไม่มีการวิเคราะห์ปัญหาเชิงบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ตนเอง
6. ใช้ความรู้การจัดการไม่สอดคล้องกับพื้นที่ของตนเอง

7. ไม่ได้มองปัญหาขยะว่าเป็นปัญหาทางสังคม มองขยะว่าเป็นความสกปรกที่ต้องกำจัด (ตัวชี้วัดการทำงาน คือ การกำจัดขยะอย่างถูกหลักสุขาภิบาล)
8. ไม่ได้มีการพิจารณาผล กระทบที่เกิดขึ้นอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะความขัดแย้งของกลุ่มคนในพื้นที่กำจัดขยะ
9. เน้นการจัดการขยะที่ปลายทาง ไม่ได้พิจารณาด้านทางของของการเกิดหรือ การป้องกันการเกิดขยะ
10. ขาดการเชื่อมโยงวิธีการทำงานกับภาคส่วนต่าง ๆ เช่น การสร้างประโยชน์จากขยะ การเพิ่มมูลค่าขยะ การให้ชุมชนเป็นกลไกขับเคลื่อน เป็นต้น
11. ขาดการพัฒนากลไกภาคสังคมที่จะเข้ามาช่วยในกระบวนการจัดการขยะ

3.2 นโยบายที่เกี่ยวข้อง

- นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2540 - 2549 ได้กำหนดเป้าหมายและแนวนโยบายการป้องกันและแก้ไขขยะมูลฝอยดังนี้
1. ลดและควบคุมการผลิตขยะมูลฝอยโดยรวมไม่เกิน 1 กิโลกรัม/ คน/ วัน
 2. ให้มีการใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอย ในอัตราไม่น้อยกว่าร้อยละ 15 ของ ปริมาณที่เกิดขึ้น
 3. ปริมาณขยะมูลฝอยตกค้างจากบริการเก็บขน ไม่เกินร้อยละ 10 ของ ปริมาณที่เกิดขึ้น
 4. ให้ทุกจังหวัดมีแผนหลักและแผนการจัดการขยะมูลฝอยที่ถูกต้องลักษณะ
 5. ให้มีการจัดการขยะมูลฝอยให้ถูกหลักสุขาภิบาล
 6. ควบคุมการเกิดขยะมูลฝอยและส่งเสริมให้มีการนำกลับไปใช้ประโยชน์

3.3 แนวนโยบายการบริหารจัดการขยะมูลฝอย

แนวนโยบายการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ตามแนวคิดของกรมควบคุมมลพิษ มีดังนี้ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2552 : 97-100)

1. ลดการเกิดของเสีย ใช้หลัก 5 Rs ส่งเสริม green product
2. บริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบผสมผสานที่เน้นการแปรรูปเป็นพลังงาน

3. รวมกลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บริหารจัดการขยะมูลฝอย โดยมี
เอกชนร่วมดำเนินการ

แนวนโยบายการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ที่เป็นรูปธรรม ดังนี้

1. จัดทำแผนยุทธศาสตร์ การบริหารจัดการด้านขยะมูลฝอยของชุมชน โดยมีคำสั่งแต่งตั้ง คณะผู้ทำงานที่

2. มีการจัดประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการให้ความรู้ในการแยกขยะอย่าง
ต่อเนื่องหลายช่องทาง เช่น เสี่ยงตามสาย แผ่นพับ ป้ายโฆษณา จุดประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ภายใน
เขตเทศบาล

3. รณรงค์ให้มีการแยกขยะในครัวเรือนทุกชุมชน เพื่อให้เกิดกระบวนการ

3 R

4. ใช้มาตรการ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น
โดยการสร้างแรงจูงใจ รัศมีโลก ลดโลกร้อน

5. ประสานงานกับองค์กรต่าง ๆ ภายในท้องถิ่น เช่น บ้าน วัด โรงเรียน ใน
การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า นาขยะที่มีประโยชน์กลับมาใช้ใหม่ได้

6. ดูแลปรับปรุงสถานที่ทิ้งขยะของท้องถิ่นให้ถูกหลักสุขาภิบาล ควบคุม
ไม่ให้เกิดเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคได้

7. ให้การอบรมให้ความรู้แก่พนักงานเก็บขยะและผู้ดูแลสถานที่ทิ้งขยะให้
มีความรู้เรื่องการแยกขยะเพื่อเป็นกลุ่มคนต้นแบบ

8. ติดตามนโยบายของส่วนกลางระดับจังหวัดเกี่ยวกับงานด้านสิ่งแวดล้อม
เรื่องขยะมูลฝอยเพื่อปรับแผนการทำงานของท้องถิ่นให้เป็นแนวทางเดียวกัน

9. รวมกลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีเอกสารร่วมดำเนินการ

3.4 แนวทางปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอย

3.4.1 สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนลดและคัดแยกขยะมูลฝอยในครัวเรือน และ
หันมานิยมใช้สินค้าที่สามารถใช้ซ้ำ/ นำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ และ green product

3.4.2 สนับสนุน อปท. จัดระบบคัดแยกขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ

3.4.3 ส่งเสริมให้ผู้ผลิต/ ผู้จำหน่ายสินค้า ลดการใช้บรรจุภัณฑ์ และจัดให้มี
ระบบรับคืนซากบรรจุภัณฑ์ รวมทั้งจำหน่ายสินค้า/ บรรจุภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบจากวัสดุรีไซเคิล และวัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

3.4.4 ส่งเสริมให้มีการจัดระบบชาเล้ง และร้านรับซื้อของเก่า

3.4.5 พัฒนาระบบเก็บรวบรวมและขนส่งขยะมูลฝอยให้สอดคล้องกับการคัดแยกขยะมูลฝอยจากอาคารบ้านเรือน/ สถานประกอบการ

3.4.6 สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมกลุ่มกันเพื่อบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบผสมผสาน ที่มีการแปรรูปขยะมูลฝอยเป็นพลังงานทดแทน โดยจัดตั้งบริษัท หรือมอบหมายเอกชนดำเนินการแทน

3.4.7 สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบจากความเป็นอันตรายในผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้ว หรือของเสียอันตรายชุมชนแก่ประชาชน

3.4.8 วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการจัดการของเสียอันตราย/ ซาก WEEE

3.4.9 ผลักดันกฎหมายส่งเสริมการจัดการของเสียอันตรายจากผลิตภัณฑ์ใช้แล้วไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

3.5 การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนกับวาระแห่งชาติ

กรมควบคุมมลพิษ ได้กล่าวถึงการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนกับวาระแห่งชาติ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2552 : 116) ไว้ดังนี้

1. การลดการเกิดของเสียให้น้อยที่สุด (Zero Waste)

2. การคัดแยกและใช้ประโยชน์ขยะมูลฝอย (5 Rs)

3. การจัดการขยะมูลฝอยแบบผสมผสาน ที่มีการรวมกลุ่มองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่น (อปท.) (Clustering)

4. ระบบบริหารจัดการ และศูนย์กำจัดของเสียอันตรายจากชุมชน

5. ส่งเสริมการผลิตพลังงานจากขยะมูลฝอย (waste to energy)

6. การส่งเสริมและสนับสนุนให้เอกชนร่วมลงทุน และดำเนินการในระบบ

จัดการขยะมูลฝอย

ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตหมู่บ้าน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตหมู่บ้าน ผู้วิจัยได้สรุปตัวแปรต่าง ๆ ที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงาน มีรายละเอียด ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล หมายถึง คุณลักษณะส่วนตัวของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับงานจะประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ได้แก่ ประสบการณ์ เพศ จำนวนสมาชิกในความรับผิดชอบ อายุ เวลาในการทำงาน ภาวะปัญหา การศึกษา ระดับรายได้ สิ่งจูงใจในการทำงาน และความสนใจในงาน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมกิจกรรม มีดังนี้

1.1 เพศ

เพศ เป็นตัวแปรหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งมีผู้ศึกษาไว้ดังนี้ บล็อก (Block, 1976 : 517-522 ; อ้างถึงใน จารุวรรณ สกฤต, 2543 : 27)

กล่าวว่า เพศชายมีความสามารถสูงกว่าเพศหญิงในการเลือกใช้วิธีแก้ปัญหาแบบเดิมและหันไปเลือกใช้วิธีการแก้ปัญหาวิธีใหม่เมื่อวิธีเดิมไม่ได้ผล ความแตกต่างดังกล่าวแสดงกว่าเพศชายมีความยืดหยุ่นสูงกว่าโดยการเปลี่ยนวิธีการจัดการกับปัญหาที่คาดว่าจะมีทางสำเร็จ สามารถเลือกวิธีการที่มีประสิทธิภาพมาใช้แก้ปัญหาได้อย่างรวดเร็ว งานวิจัยบางฉบับรายงานว่า นักศึกษาชายกับหญิงมีความแตกต่างกันเกี่ยวกับระดับของความเชื่อว่าคุณค่าและรับผิดชอบต่อสิ่งที่เกิดขึ้นกับชีวิตของตน โดยนักศึกษาหญิงเชื่อว่าตนเป็นผู้ควบคุมและรับผิดชอบต่อสิ่งที่เกิดขึ้นกับชีวิตของตนมากกว่านักศึกษาชาย

เพศ เป็นสาเหตุให้คนเราแตกต่างกันในเรื่องการเรียน ทักษะ ทักษะคิด ความสนใจ และการแสดงพฤติกรรม เพศชายหรือเพศหญิงก็สามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ทัดเทียมกัน แต่การที่ชายและหญิงมีทัศนคติ หรือความสนใจการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ไม่เหมือนกันเป็นเพราะขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม กล่าวโดยสรุปคือ การที่คนเรามีความสนใจในสิ่งต่างๆ แตกต่างกันไปนั้น เนื่องจากผลของขนบธรรมเนียมประเพณีในสังคม

1.2 อายุ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2539 : 74-75) กล่าวถึงปัจจัยส่วนบุคคลว่าปัจจัยส่วนบุคคลที่มีอิทธิพลต่อ พฤติกรรมผู้มีส่วนร่วม การตัดสินใจ ได้รับอิทธิพลจากลักษณะส่วนบุคคลของคนทางด้านต่าง ๆ ได้แก่ อายุ วงจรชีวิต ครอบครัว อาชีพ โอกาสทางเศรษฐกิจ การศึกษา ค่านิยมหรือคุณค่า และรูปแบบของการดำรงชีวิตซึ่งสามารถจำแนกได้ ดังนี้

1. อายุ (Age) บุคคลที่มีอายุแตกต่างกันจะมีความต้องการที่แตกต่างกัน การแบ่งกลุ่มตามอายุประกอบด้วย ต่ำกว่า 6 ปี, 6-11ปี, 12-19 ปี, 20-34 ปี, 35-49 ปี, 50-64 ปี และ 65 ปี ขึ้นไป

2. วงจรชีวิตครอบครัว (Family Life Cycle) เป็นขั้นตอนการดำรงชีวิตของบุคคล ซึ่งการดำรงชีวิตในแต่ละขั้นตอนเป็นสิ่งที่มียุทธศาสตร์ต่อความต้องการทัศนคติ และค่านิยมของบุคคล ทำให้เกิดความต้องการในผลิตภัณฑ์และพฤติกรรมที่ซื้อที่แตกต่างกัน โดยมีความสัมพันธ์กับสถานภาพทางการเงินและความสนใจของแต่ละบุคคล นักการตลาดจะเลือกกลุ่มเป้าหมายจากวงจรชีวิตครอบครัว ซึ่งวงจรชีวิตครอบครัวมี 9 ขั้น ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 เป็นโสด (Bachelor Stage) : อยู่ในวัยหนุ่มสาว (Young, Single People Not Living At Home) กลุ่มนี้จะมีภาระทางการเงินน้อย มักจะซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค ส่วนตัวสนใจด้านการพักผ่อนหย่อนใจและสินค้าตามความนิยม เช่น เสื้อผ้า เครื่องสำอาง เครื่องประดับ เป็นต้น

ขั้นที่ 2 สมรสใหม่ (Newly Married Couples) : อยู่ในวัยหนุ่มสาวและยังไม่มีบุตร (Young and No Children) กลุ่มนี้จะมีอัตราการซื้อและช่วงระยะเวลาการซื้อสินค้าสูงที่สุด มักจะซื้อสินค้าถาวรเช่น รถยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้า และเฟอร์นิเจอร์ที่จำเป็น

ขั้นที่ 3 ครอบครัวที่มีบุตรขั้นที่ 1 (Full Nest I) : บุตรคนเล็กอายุต่ำกว่า 6 ขวบ (Youngest Child Under Six) กลุ่มนี้มักจะซื้อสินค้าถาวรที่ใช้ในบ้านมากที่สุด เช่น เฟอร์นิเจอร์ เครื่องซักผ้า เครื่องดูดฝุ่น และผลิตภัณฑ์ใหม่เป็นพิเศษ แต่มีสภาพคล่องทางการเงินต่ำ

ขั้นที่ 4 ครอบครัวที่มีบุตรขั้นที่ 2 (Full Nest II) : บุตรคนเล็กอายุหกขวบหรือมากกว่าหกขวบ (Youngest Child Six or Over) กลุ่มนี้จะมีฐานะการเงินดีขึ้น ภรรยาอาจจะทำงานด้วยเพราะบุตรเข้าโรงเรียนแล้วสินค้าที่บริโภค เช่น อาหาร เสื้อผ้า เครื่องเขียนแบบเรียนและรายการพักผ่อนหย่อนใจสำหรับบุตร

ขั้นที่ 5 ครอบครัวที่มีบุตรขั้นที่ 3 (Full Nest III) : บิดามารดาอายุมาก และมีบุตรโตแล้ว แต่บุตรยังไม่แต่งงาน (Older Married Couples With Dependent Children) กลุ่มนี้จะมีฐานะการเงินดีขึ้นสามารถซื้อสินค้าถาวรและเฟอร์นิเจอร์มาแทนของเก่า ผลิตภัณฑ์ที่บริโภคอาจจะเป็นรถยนต์บริการของทันตแพทย์การพักผ่อนและการท่องเที่ยวที่หรูหรา บ้านขนาดใหญ่กว่าเดิม

ขั้นที่ 6 ครอบครัวที่มีบุตรแยกครอบครัวขั้นที่ 1 (Empty Nest I) : บิดามารดาอายุมาก (Older Married Couples) มีบุตรแยกครอบครัวและหัวหน้าครอบครัวยังทำงานอยู่ (No Children Living with Them, Head of Household in Labor Force) กลุ่มนี้จะมีรายได้ลดลง อาศัยอยู่ในบ้าน จะซื้อยารักษาโรค และผลิตภัณฑ์สำหรับผู้สูงอายุ

ขั้นที่ 7 ครอบครัวที่มีบุตรแยกครอบครัวขั้นที่ 2 (Empty Nest II) : บิดา มารดาอายุมาก (Older Married) บุตรแยกครอบครัวและหัวหน้าครอบครัวเกษียณแล้ว (NO Children Living at Home, Head of Household Retired) กลุ่มนี้จะมีรายได้ลดลง อาศัยอยู่ในบ้านจะซื้อยารักษาโรคและผลิตภัณฑ์สำหรับผู้สูงอายุ

ขั้นที่ 8 คนที่อยู่คนเดียวเนื่องจากฝ่ายหนึ่งเสียชีวิตหรือหย่าขาดจากกัน และยังทำงานอยู่ (Solitary Survivors, in Labor Force) กลุ่มนี้ยังคงมีรายได้พอ ใจการท่องเที่ยว แต่ต้องการขายบ้าน

ขั้นที่ 9 คนที่อยู่คนเดียวเนื่องจากฝ่ายหนึ่งเสียชีวิตหรือหย่าขาดจากกัน และออกจากงานแล้ว (Solitary Survivors Retired) กลุ่มนี้จะมีรายได้น้อยและมีค่าใช้จ่ายที่เป็นส่วนใหญ่เป็นการรักษาพยาบาล ต้องการความเอาใจใส่ และการดูแลเป็นพิเศษ

1.3. อาชีพ (Occupation)

อาชีพของแต่ละบุคคลจะนำไปสู่ความจำเป็นและความต้องการบริการที่แตกต่างกัน เช่นข้าราชการจะซื้อชุดทำงานและสินค้าที่จำเป็นส่วนประจํากรรมการบริษัท และภรรยาจะซื้อเสื้อผ้าราคาสูง หรือตัวเครื่องบิน นักการตลาดจะต้องศึกษาว่าสินค้าและบริการของบริษัทเป็นที่ต้องการของกลุ่มอาชีพประเภทใด เพื่อที่จะจัดเตรียมสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มได้อย่างเหมาะสม

1.4 การศึกษา (Education) การศึกษาสูงมีแนวโน้มจะให้ความร่วมมือในการกำจัดขยะมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำ

1.5 โอกาสทางเศรษฐกิจ (Economic Circumstances) หรือ รายได้ (Income) โอกาสทางเศรษฐกิจของบุคคลจะกระทบต่อสินค้าและบริการที่เขาตัดสินใจซื้อ โอกาสเหล่านี้ประกอบด้วยรายได้ การออมทรัพย์ อำนาจการซื้อและทัศนคติเกี่ยวกับการจ่ายเงิน นักการตลาดต้องสนใจในแนวโน้มของรายได้ส่วนบุคคล การออมและอัตราดอกเบี้ย ถ้าภาวะเศรษฐกิจตกต่ำคนมีรายได้ต่ำ กิจการต้องปรับปรุงด้านผลิตภัณฑ์ การจัดจําหน่าย การตั้งราคาลดการผลิตและสินค้าคงคลังและวิธีการต่าง ๆ เพื่อป้องกันการขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียน

1.6 ระยะเวลา หมายถึง ระยะเวลาที่ประชาชนเข้าอยู่อาศัยในท้องถิ่น ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญต่อความสัมพันธ์กับการจัดการขยะมูลฝอย ระยะเวลาเป็นเครื่องมือหรือวิธีการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้และทัศนคติที่ดีต่อท้องถิ่นในการจัดการขยะมูลฝอย

2. ปัจจัยด้านความรู้

2.1 ความหมายของความรู้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546 : 232) สิ่งที่สะสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้า หรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะ ; ความเข้าใจหรือสารสนเทศที่ได้รับมาจากประสบการณ์ ; สิ่งที่ได้รับการได้ยืมได้ฟัง การคิด หรือการปฏิบัติ ; องค์วิชาในแต่ละสาขา เช่น ความรู้เรื่องเมืองไทย ความรู้เรื่องสุขภาพ

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (อ้างถึงใน อักษร สวัสดิ์, 2542 : 26) ได้ให้คำอธิบายว่าความรู้ เป็นพฤติกรรมขั้นต้นที่ผู้เรียนรู้เพียงแต่เกิดความจำได้ โดยอาจจะเป็นการนึกได้หรือโดยการมองเห็น ได้ยิน จำได้ ความรู้ในขั้นนี้ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ โครงสร้างและวิธีแก้ไขปัญหา ส่วนความเข้าใจอาจแสดงออกมาในรูปของทักษะด้าน “การแปล” ซึ่งหมายถึง ความสามารถในการเขียนบรรยายเกี่ยวกับข่าวสารนั้น ๆ โดยใช้คำพูดของตนเอง และ “การให้ความหมาย” ที่แสดงออกมาในรูปของความคิดเห็นและข้อสรุป รวมถึงความสามารถในการ “คาดคะเน” หรือการคาดหมายว่าจะเกิดอะไรขึ้น

เบนจามิน เอส บลูม (Benjamin S. Bloom, อ้างถึงใน อักษร สวัสดิ์, 2542 : 26-28) ได้ให้ความหมายของ ความรู้ ว่าหมายถึง เรื่องที่เกี่ยวกับการระลึกถึงสิ่งเฉพาะ วิธีการและกระบวนการต่าง ๆ รวมถึงแบบกระบวนการของโครงการวัตถุประสงค์ในด้านความรู้ โดยเน้นในเรื่องของกระบวนการทางจิตวิทยาของความจำ อันเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงเกี่ยวกับการจัดระเบียบ โดยก่อนหน้านั้นในปี ค.ศ. 1965 บลูมและคณะ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้หรือพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ของคน ว่าประกอบด้วยความรู้ตามระดับต่าง ๆ รวม 6 ระดับ ซึ่งอาจพิจารณาจากระดับความรู้ในขั้นต่ำไปสู่ระดับของความรู้ในระดับที่สูงขึ้นไป โดยบลูมและคณะ ได้แจกแจงรายละเอียดของแต่ละระดับ ไว้ดังนี้

1. ความรู้ (Knowledge) หมายถึง การเรียนรู้ที่เน้นถึงการจำและการระลึกได้ถึงความคิด วัตถุ และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นความจำที่เริ่มจากสิ่งง่าย ๆ ที่เป็นอิสระแก่กัน ไปจนถึงความจำในสิ่งที่ยู่ยากซับซ้อนและมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน

2. ความเข้าใจหรือความคิดรวบยอด (Comprehension) เป็นความสามารถทางสติปัญญาในการขยายความรู้ ความจำ ให้กว้างออกไปจากเดิมอย่างสมเหตุสมผล การแสดงพฤติกรรมเมื่อเผชิญกับสื่อความหมาย และความสามารถในการแปลความหมาย การสรุปหรือการขยายความสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

3. การนำไปปรับใช้ (Application) เป็นความสามารถในการนำความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจหรือความทึกรวบยอด (Comprehension) ในเรื่องใด ๆ ที่มีอยู่เดิม ไปแก้ไขปัญหาที่แปลกใหม่ของเรื่องนั้น โดยการใ้ความรู้ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการกับความคิดรวบยอดมาผสมผสานกับความสามารถในการแปลความหมาย การสรุปหรือการขยายความสิ่งนั้น

4. การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นความสามารถและทักษะที่สูงกว่าความเข้าใจ และการนำไปปรับใช้ โดยมีลักษณะเป็นการแยกแยะสิ่งที่จะพิจารณาออกเป็นส่วนย่อยที่มีความสัมพันธ์กัน รวมทั้งการสืบค้นความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ เพื่อดูว่าส่วนประกอบปลีกย่อยนั้นสามารถเข้ากันได้หรือไม่ อันจะช่วยให้เกิดความเข้าใจต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างแท้จริง

5. การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นความสามารถในการรวบรวมส่วนประกอบย่อย ๆ หรือส่วนใหญ่ ๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้เป็นเรื่องราวอันหนึ่งอันเดียวกัน การสังเคราะห์จะมีลักษณะของการเป็นกระบวนการรวบรวมเนื้อหาสาระของเรื่องต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน เพื่อสร้างรูปแบบหรือ โครงสร้างที่ยังไม่ชัดเจนขึ้นมาก่อน อันเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ภายในขอบเขตของสิ่งที่กำหนดให้

6. การประเมินผล (Evaluation) เป็นความสามารถในการตัดสินเกี่ยวกับความคิด ค่านิยม ผลงาน คำตอบ วิธีการและเนื้อหาสาระเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง โดยมีกำหนดเกณฑ์ (Criteria) เป็นฐานในการพิจารณาตัดสิน การประเมินผล จัดได้ว่าเป็นขั้นตอนที่สูงสุดของพุทธิลักษณะ (Characteristics of Cognitive Domain) ที่ต้องใช้ความรู้ความเข้าใจ การนำไปปรับใช้ การวิเคราะห์และการสังเคราะห์เข้ามาพิจารณาประกอบกันเพื่อทำการประเมินผลสิ่งหนึ่งสิ่งใด

จากความหมายของความรู้ดังกล่าว อาจสรุปได้ว่า ความรู้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการสะสมข้อเท็จจริง ข้อมูลและรายละเอียดต่าง ๆ ที่ได้รับเกี่ยวกับ บุคคล สิ่งของและสถานที่ โดยมีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ ซึ่งได้จากการค้นคว้า การสังเกตหรือประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้ ในการศึกษาครั้งนี้ความรู้เกี่ยวกับขยะมูลฝอยจึงหมายถึง ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ครัวเรือนในชนบทมีความรู้เกี่ยวกับขยะมูลฝอยและรูปแบบในการจัดการ ได้แก่ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความหมาย ประเภท วิธีการจัดการ อันตรายและผลกระทบของขยะมูลฝอย รวมทั้งการนำขยะมูลฝอยไปใช้ประโยชน์ด้วย

2.2 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้

ความรู้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการรู้ การจำข้อเท็จจริงต่าง ๆ รวมทั้งการพัฒนาความสามารถและทักษะทางสติปัญญา การใช้ความคิดวิจารณ์ญาณเพื่อประกอบการตัดสินใจ

แนวความคิดเกี่ยวกับความรู้ (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2522 : 16) ได้ให้ความหมายว่า ความรู้เป็นพฤติกรรมขั้นต้นที่ผู้เรียนเพียงแต่จำแนกได้ อาจโดยการนึกหรือการมองเห็น และการได้ยินก็สามารถจำได้ ความรู้ขั้นนี้ได้แก่ ความรู้ด้านคำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎีกฎ โครงสร้าง และวิธีการแก้ปัญหามาตรฐาน

ระดับความรู้ Bloom (อ้างถึงใน นงนุช อิมพิทกัญ, 2540 : 32)

แบ่งพฤติกรรมด้านความรู้หรือความสามารถทางสติปัญญา (Cognitive Domain) ไว้เป็น 6 ประเภท ดังนี้

1. ความรู้ (Knowledge) เป็นการเรียนรู้ที่เน้นถึงความจำเป็นและการระลึกได้ต่อความคิดวัตถุและปรากฏการณ์ต่าง ๆ เป็นความจำเป็นที่เริ่มจากสิ่งง่าย ๆ และเป็นอิสระแก่กัน ไปจนถึงความจำเป็นที่ย่างยากซับซ้อน และมีความสัมพันธ์ต่อกัน
2. ความเข้าใจ (Comprehension) เป็นความสามารถทางสติปัญญาที่เกี่ยวกับการสื่อความหมายในลักษณะของการตีความ แปลความ และสรุปเพื่อการทำนาย
3. การนำไปใช้ (Application) เป็นความสามารถในการนำสาระสำคัญต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ หรือสถานการณ์จริง
4. การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นพฤติกรรมที่บุคคลสามารถแยกส่วนประกอบย่อย ๆ ของส่วนรวมออกเป็นส่วน ๆ เพื่อให้เข้าใจส่วนรวมได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งอาจจะแบ่งได้เป็นชั้นย่อย ๆ 3 ชั้นด้วยกัน คือ
 - ขั้นที่ 1 สามารถแยกองค์ประกอบของปัญหาหรือสภาพการณ์ออกเป็นส่วน ๆ เพื่อทำความเข้าใจกับส่วนประกอบต่างๆ ให้ละเอียด
 - ขั้นที่ 2 สามารถมองเห็นความสัมพันธ์อย่างแน่ชัด ระหว่างส่วนประกอบเหล่านั้น
 - ขั้นที่ 3 สามารถมองเห็นหลักของการผสมผสาน ระหว่างส่วนประกอบที่รวมกันเข้ากับปัญหาหรือสภาพการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ตัวอย่างความสามารถในการวิเคราะห์ เช่น คำนวณออกมาได้ ตรวจสอบได้ วิเคราะห์ เป็นต้น

5. การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นพฤติกรรมที่บุคคลสามารถนำเอา ส่วนประกอบย่อย ๆ หลายส่วนรวมกันเข้าเป็นส่วนรวม ซึ่งมีโครงสร้างที่แน่ชัดโดยทั่วไปจะ เกี่ยวข้องกับการนำเอาประสบการณ์เก่าและใหม่ มาเชื่อมโยงกันแล้วสร้างแบบแผนหรือหลัก ปฏิบัติ เช่นวางแผนได้ ประกอบได้ จัดตั้งได้ ออกแบบได้ บริหารได้ เป็นต้น

6. การประเมินค่า (Evaluation) เป็นความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับ ค่านิยม ความคิด ผลงาน คำตอบ วิธีการ และเนื้อหาสาระเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง โดยมีการ กำหนดเกณฑ์เป็นแนวในการพิจารณาตัดสินการประเมินผลเป็นขั้น พัฒนาการทางความคิดที่ สูงสุดของพุทธิลักษณะ และเป็นความสามารถที่ต้องใช้ความรู้ความเข้าใจ การนำไปใช้ การ วิเคราะห์ และการสังเคราะห์ เข้าร่วมในการพิจารณาประเมิน ซึ่งในการประเมินนั้นอาจมี อารมณ์ ทศนคติ ความรู้สึกเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่เน้นหนักทางสติปัญญา

จากความหมายความรู้ข้างต้นพอสรุปได้ว่า ความรู้ หมายถึง ข้อมูลและข้อเท็จจริง ของเนื้อหาสาระด้านต่างๆ ที่ได้รับการศึกษาค้นคว้า หาข้อมูลจากนักเรียน นักวิชาการ หรือผู้ รอบรู้ และได้เก็บรวบรวมไว้ สามารถนำมาอ้างอิงและใช้ประโยชน์ได้ แต่ต้องอาศัย ระยะเวลาเป็นเครื่องกำหนด

2.3 แหล่งที่มาของความรู้

แหล่งความรู้และการแสวงหาความรู้ Van Delen (อ้างถึงใน บรรชัช สืบสังข์, 2553 : 24-25) ได้เสนอไว้ดังนี้

1. แหล่งความรู้ (Authority) มนุษย์ต้องอาศัยแหล่งของความรู้หรือผู้รู้ใน การแก้ปัญหาซึ่งแหล่งความรู้นั้นมีหลายอย่าง
2. ประสบการณ์ส่วนบุคคล (Personal Experience) มนุษย์แสวงหาวิธีการ แก้ไขปัญหา อาจจะเป็นการลองผิดลองถูก หรือเป็นประสบการณ์เดิมในการช่วยให้เกิด ความคิด

3. เหตุผลจากการอนุมาน (Deductive Reasoning) เป็นการให้เหตุผล โดย เริ่มจากเหตุหรือข้อเท็จจริงใหญ่ (Major Premise) ก่อนแล้วจึงมีเหตุหรือข้อเท็จจริงย่อย (Minor Premise) ทั้งสองเหตุหรือข้อเท็จจริงนี้จะต้องเป็นจริงด้วย จึงจะสรุปผล (Conclusion) ได้

4. เหตุผลจากการอุปมาน (Inductive Reasoning) เป็นวิธีที่พยายามเก็บ รวบรวมข้อมูลย่อย ๆ จากการสังเกต การวัดและอื่น ๆ โดยการนำมาจัดประเภทตามลักษณะ เหมือนกันหรือต่างกัน หากความสัมพันธ์เกี่ยวข้องของข้อมูล เป็นต้น เมื่อสรุปแล้วจึงขยายความ (Generalized) ไปยังกลุ่มใหญ่

5. วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) เป็นวิธีการแสวงหาความรู้ โดยการค้นคว้าหาความจริง (Fact) ที่เป็นระบบข้อเท็จจริงทั้งหลายจะต้องมีการทดสอบว่าเป็นจริงหรือเท็จ ซึ่งมีวิธีการสามารถสรุปได้ 5 ขั้นตอน คือ ขั้นปัญหา (Problem) การตั้งสมมติฐาน (Hypotheses) การเก็บรวบรวมข้อมูล (Gathering Data) การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis) และการสรุปผล (Conclusion)

2.4 การวัดความรู้

การวัดความรู้เป็นการวัดความสามารถทางสมองด้านการระลึกของความรู้ส่วนใหญ่ใช้วัดประสบการณ์ในอดีตหรือเคยรู้เห็นมาแล้วของบุคคลว่ามากน้อยเพียงใด ซึ่งคำถามในการวัดความรู้ความสามารถแบ่งออกเป็น 3 ชนิด คือ

1. ความรู้ในเรื่องเป็นการถามรายละเอียดของเนื้อหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ โดยแบ่งคำถามที่ใช้วัดออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.1 ถามศัพท์และนิยาม เช่น คำถามเกี่ยวกับความหมายของคำ คำศัพท์ คำนิยาม คำจำกัดความต่าง ๆ

1.2 ถามกฎและความจริง เช่น คำถามที่เกี่ยวกับสูตร กฎเรื่องราว ข้อเท็จจริง ใจความ หรือรายละเอียดของเนื้อหาต่าง ๆ

2. ถามความรู้ในวิธีดำเนินการ เป็นการถามวิธีการปฏิบัติต่าง ๆ แบบแผน ประเพณี ขั้นตอนของการปฏิบัติทั้งหลาย โดยแบ่งคำถามที่ใช้ออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

2.1 ถามระเบียบแบบแผน เช่น คำถามเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติตามระเบียบ ประเพณี หรือวัฒนธรรมของสังคม รวมทั้งแบบแผนการปฏิบัติในสิ่งต่าง ๆ ที่คนส่วนใหญ่ นิยมปฏิบัติ

2.2 ถามลำดับขั้นและแนวโน้ม เช่น คำถามเกี่ยวกับขั้นตอนของการปฏิบัติ และแนวโน้มของสิ่งที่จะเป็นไป

2.3 ถามการจัดประเภท เช่น การถามความสามารถในการจำแนกแจกแจงชนิด การจัดหมวดหมู่หรือประเภทของสิ่งของ เรื่องราว โดยยึดกฎเกณฑ์หรือวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นหลัก

2.4 ถามเกณฑ์ เช่น คำถามเกี่ยวกับความสามารถในการจดจำ หลักเกณฑ์ต่าง ๆ หรือข้อกำหนดที่ยึดหลักสำหรับการพิจารณา การวินิจฉัยข้อเท็จจริง การกระทำหรือเรื่องราวต่าง ๆ ว่าคืออะไร และใช้สำหรับตัดสินสิ่งใด

2.5 ตามวิธีการ เช่น การถามวิธีปฏิบัติหรือกรรมวิธีต่าง ๆ ที่จะทำให้ได้ผลลัพธ์ หรือเกิดผลตามที่ต้องการ โดยถามถึงวิธีการที่ใช้กันอย่างแพร่หลายจนทำให้ได้ผลที่มีประสิทธิภาพ

3. ถามความรู้รอบยอด เป็นการถามความสามารถในการจัดทำข้อสรุปหรือหลักการที่เกิดจากการผสมผสานหลักขณะร่วมเพื่อรวบรวมหรือย่อเนื้อหา โดยจะแบ่งคำถามความรู้รอบยอดออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

3.1 ถามหลักวิชาและการขยายหลักวิชา เช่น การถามสาระสำคัญของเรื่องที่ได้จากการสรุปรายละเอียดต่าง ๆ พร้อมทั้งสามารถนำหลักหรือเนื้อหาที่สำคัญไปสัมพันธ์เชื่อมโยงกับสิ่งอื่น

3.2 ถามทฤษฎีและโครงสร้าง เช่น การถามความสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์จากรายละเอียดหรือหลักวิชาต่างๆ ลงมาสรุปเป็นเนื้อหา สาระสำคัญ และสรุปเป็นกฎเกณฑ์ ทฤษฎี หรือโครงสร้างที่มีลักษณะร่วมกัน

กล่าวสรุปได้ว่า การนำความรู้ ความเข้าใจ หรือประสบการณ์เดิมมาประกอบในการแก้ไขปัญหาหรือสิ่งเร้า ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้จึงสนใจรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยซึ่งหมายความถึง ขั้นตอนและวิธีการกระทำต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยของครอบครัวในเขตชนบท หรือความรู้ที่ได้รับ ไปปรับใช้หรือนำไปปฏิบัติในวิถีชีวิตคนในสังคมนั้น

3. ปัจจัยด้านเจตคติ

คำว่า เจตคติ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Attitude มาจากคำว่า Aptus ในภาษาละติน บางครั้งแปลกันว่า ทักษะหรือทำที่ ปัจจุบันคำนี้ก็ยังแพร่หลายอยู่ แต่มีนักวิชาการบัญญัติศัพท์ขึ้นมาใหม่ คือ เจตคติ โดยมีความต้องการใช้ศัพท์ให้ทันสมัยมากขึ้น (พิภพ วังเงิน, 2547 : 403)

ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 321) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติศัพท์ว่า เจตคติ หมายถึง ทำที่หรือความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความรู้สึก เช่นนี้อาจจะเป็นในด้านการจงใจ หรืออารมณ์และเช่นเดียวกันแรงจูงใจแบบอื่น ๆ คือดูได้จากพฤติกรรม ตัวอย่างเช่น เจตคติต่อศาสนาหากเป็นเจตคติที่ดีเราจะเกิดความเคารพในวัดเราจะเกิดความรู้สึกว่าศาสนาหรือวัดนั้นจะเป็นสิ่งจรรโลงความสงบสุข เรายินดีบริจาคทำบุญร่วมกับวัด เราจะพูดได้อีกอย่างหนึ่งว่าเป็นความพร้อมที่จะถูกกระตุ้นด้วยวัตถุ การกระทำต่าง ๆ ของคนนั้นมักถูกกำหนดด้วยเจตคติที่จะตัดสินใจว่าจะบริจาคแก่วัดสักเท่าไคนั้นย่อมมีปัจจัยต่าง ๆ

เข้าเกี่ยวข้อง เช่น ขอบสมการ รายได้ตนเองดีขึ้น เห็นความสำคัญของวัด เห็นว่าสิ่งที่จะต้อง
บูรณะมาก

Belkin and Skydell (อ้างถึงใน จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2549 : 58) ให้ความสำคัญ
ของเจตคติว่าเป็นแนวโน้มที่บุคคลจะตอบสนองในทางที่พอใจหรือไม่พอใจต่อสถานการณ์
ต่าง ๆ เจตคติจึงมีความหมายสรุปได้ ดังนี้

1. ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ หลังจากทีบุคคลได้มีประสบการณ์ใน
สิ่งนั้น ความรู้สึกนี้จึงแบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ

1.1 ความรู้สึกในทางบวก เป็นการแสดงออกในลักษณะของความพึงพอใจ
เห็นด้วย ชอบและสนับสนุน

1.2 ความรู้สึกในทางลบ เป็นการแสดงออกในลักษณะไม่พึงพอใจ ไม่เห็น
ด้วย ไม่ชอบและไม่สนับสนุน

1.3 ความรู้สึกที่เป็นกลางคือไม่มีความรู้สึกใด ๆ

2. บุคคลแสดงความรู้สึกทางด้านพฤติกรรม ซึ่งแบ่งพฤติกรรมเป็น 2 ลักษณะ
คือ

2.1 พฤติกรรมภายนอก เป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้ มีการกล่าวถึง
สนับสนุน ทำทงหน้าตาบ่งบอก ความพึงพอใจ

2.2 พฤติกรรมภายใน เป็นพฤติกรรมที่สังเกตไม่ได้ ชอบหรือไม่ชอบก็ไม่
แสดงออก

เจตคติแบ่งเป็น 5 ประเภท ได้แก่

1. เจตคติในด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ (Affective Attitude) ประสบการณ์ที่
คนได้สร้างความพึงพอใจและความสุขใจ จนกระทั่งทำให้มีเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น ตลอดจนเรื่อง
อื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกัน

2. เจตคติทางปัญญา (Intellectual Attitude) เป็นเจตคติที่ประกอบด้วยความคิด
และความรู้เป็นแกน บุคคลอาจมีเจตคติต่อบางสิ่งบางอย่างโดยอาศัยการศึกษา ความรู้ จนเกิด
ความเข้าใจและมีความสัมพันธ์กับจิตใจ คืออารมณ์และความรู้สึกร่วม หมายถึง มีความรู้สึกจน
เกิดความซาบซึ้งเห็นดีเห็นงามด้วย เช่น เจตคติที่มีต่อศาสนาเจตคติที่ไม่ดีต่อยาเสพติด

3. เจตคติทางการกระทำ (Action-oriented Attitude) เป็นเจตคติที่พร้อมจะ
นำไปปฏิบัติ เพื่อสนอง ความต้องการของบุคคล เช่น เจตคติที่ดีต่อการพูดจาไพเราะอ่อนหวาน
เพื่อให้คนอื่นเกิดความนิยม เจตคติที่มีต่องานในสำนักงาน

4. เจตคติทางด้านความสมดุล (Balanced Attitude) ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ทางด้านความรู้สึกและอารมณ์เจตคติทางปัญญาและเจตคติทางการกระทำ เป็นเจตคติที่สามารถตอบสนองต่อความพึงพอใจในการทำงาน ทำให้บุคคลสามารถทำงานตามเป้าหมายของตนเองและองค์กรได้

5. เจตคติในการป้องกันตัวเอง (Ego-defensive Attitude) เป็นเจตคติเกี่ยวกับการป้องกันตนเองให้พ้นจากความขัดแย้งภายในใจ ประกอบด้วยความสัมพันธ์ทั้ง 3 ด้าน คือ ความสัมพันธ์ด้านความรู้สึก อารมณ์ ด้านปัญญาและด้านการกระทำ

กล่าวโดยสรุป อาจให้ความหมายของเจตคติได้ว่า เจตคติ หมายถึง ความคิดเห็น ความเชื่อ และความรู้สึกของบุคคลที่มีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ หรือความโน้มเอียงที่จะแสดงออกต่อสิ่งต่างๆ เช่น บุคคล สถาบัน สถานการณ์ เรื่องราวต่างๆ ไปในทางใดทางหนึ่งอาจเป็นไปในทางสนับสนุนหรือคัดค้าน คือ ชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้

3.1 องค์ประกอบของเจตคติ

ชม ภูมิภาค (2551 : <http://socialscience.igetweb.com/index.php?mo=3&art=59345>, 2551.) ได้อธิบายเรื่องการเกิดเจตคติว่าเกิดจากการเรียนรู้และโดยมากก็เป็นการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning) ดังนั้นปัจจัยที่ทำให้เกิดเจตคติจึงมีหลายประการ เช่น

1. ประสบการณ์เฉพาะ เมื่อคนเราได้รับประสบการณ์ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจจะมีลักษณะในรูปแบบที่ผู้ได้รับรู้สึกว่าได้รางวัลหรือถูกลงโทษ ประสบการณ์ที่ผู้รู้สึกเกิดความพึงพอใจย่อมจะทำให้เกิดเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้นแต่ถ้าเป็นประสบการณ์ที่ไม่เป็นที่พึงพอใจก็ย่อมจะเกิดเจตคติที่ไม่ดี

2. การสอน การสอนนั้นอาจจะเป็นทั้งแบบที่เป็นแบบแผนหรือไม่เป็นแบบแผนก็ได้ซึ่งเราได้รับจากคนอื่น องค์กรที่ทำหน้าที่สอนเรามีมากมาย อาทิเช่น บ้าน วัด โรงเรียน สื่อมวลชนต่าง ๆ เรามักจะได้รับเจตคติที่สังคมมีอยู่และนำมาขยายตามประสบการณ์ของเรา การสอนที่ไม่เป็นแบบแผนนั้น ส่วนใหญ่เริ่มจากครอบครัวตั้งแต่เด็กๆ มาแล้ว พ่อแม่ที่น้องมักจะบอกเราว่าสิ่งนั้นไม่ดีสิ่งนี้ไม่ดีหรือใครควรทำอะไร มีความสำคัญอย่างไร การสอนส่วนมากเป็นแบบยัดทะนานและมักได้ผลดีเสียด้วยในรูปแบบการปลูกฝังเจตคติ

3. ตัวอย่าง (Model) เจตคติบางอย่างเกิดขึ้นจากการเลียนแบบในสถานการณ์ต่างๆ เราเห็นคนอื่นประพฤติ เราเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมคนอื่นออกมาเป็นรูปของเจตคติ ถ้าเรายอมรับนับถือหรือเคารพคน ๆ นั้นเราก็มักจะรับความคิดของเขาตามที่เราเข้าใจ เช่น เด็กชายแดงเห็นบิดาดูรายการกีฬาทางโทรทัศน์ประจำเขาก็จะแปลความหมายว่าของที่อยู่

ในสนามหญ้าหลังบ้านเขาก็จะเกิดความรู้สึกว่าของในบ้านต้องระวังรักษาเป็นพิเศษซึ่งการ
เรียนรู้เช่นนี้ พ่อไม่จำเป็นต้องพูดว่าอะไรเลย เด็กจะเฝ้าสังเกตการณ์ปฏิบัติของพ่อแม่ต่อบุคคล
อื่นอย่างถึถ้วนจะเรียนรู้ว่าใครควรคบใครควรนับถือ ใครไม่ควรนับถือ

4. ปัจจัยที่เกี่ยวกับสถาบัน ปัจจัยทางสถาบันมีอยู่เป็นอันมากที่มีส่วนสร้าง
สนับสนุนเจตคติของเราตัวอย่าง เช่น การปฏิบัติตนในวัด ในโบสถ์ การแต่งกายของคนใน
สถานการณ์ทางสังคมต่าง ๆ เป็นสิ่งให้แนวเจตคติของคนเราเป็นอันมาก

3.2 ลักษณะของเจตคติ

ลักษณะสำคัญของเจตคติ 4 ประการ คือ

1. เจตคติ เป็นสภาวะก่อนที่พฤติกรรมได้ตอบ (Predisposition to Respond) ต่อเหตุการณ์หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะหรือจะเรียกว่าสภาวะพร้อมที่จะมี
พฤติกรรมจริง

2. เจตคติ จะมีความคงตัวอยู่ในช่วงระยะเวลา (Persistence overtime) แต่
มิได้หมายความว่า จะไม่มีการเปลี่ยนแปลง

3. เจตคติ เป็นตัวแปรหนึ่ง นำไปสู่ความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรม
ความรู้สึกนึกคิดไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกโดยวาจา หรือการแสดงความรู้สึก ตลอดจนงานที่
จะต้องเผชิญหรือหลีกเลี่ยงต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

4. เจตคติ มีคุณสมบัติของแรงงูใจ ในอันที่จะทำให้บุคคลประเมินผล
หรือเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งหมายความว่าต่อไปถึงการกำหนดทิศทางของพฤติกรรมจริงด้วย
เจตคตินับว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญในการทำงานอย่างหนึ่ง นอกจากความ
พร้อมและการงูใจ บุคคลที่มีเจตคติที่ดีต่อการทำงานจะช่วยให้ทำงานได้ผล ทั้งนี้เพราะ
เจตคติเป็นต้นกำเนิดของความคิดและการแสดงการกระทำออกมานั่นเอง

กล่าวโดยสรุป เจตคติ เป็นลักษณะทางจิตของบุคคลที่เป็นแรงขับแรงงูใจ
ของบุคคล แสดงพฤติกรรมที่จะแสดงออกไปในทางต่อต้านหรือสนับสนุน ต่อสิ่งนั้นหรือ
สถานการณ์นั้น ถ้าทราบทัศนคติของบุคคลใดที่สามารถทำนายพฤติกรรมของบุคคลนั้นได้
โดยปกติคนเรามักแสดงพฤติกรรมในทิศทางที่สอดคล้องกับทัศนคติที่มีอยู่

อย่างไรก็ดีเจตคติเมื่อเกิดขึ้นแล้วอาจจะมีลักษณะที่ค่อนข้างถาวร และคงทน
ความรังเกียจเคียดแค้นที่ที่เรียนรู้ในวัยเด็กอาจจะคงอยู่ต่อไปจนชั่วชีวิต เจตคติทางการเมือง
ศาสนาและอื่น ๆ มักจะมีความคงทนเป็นอันมาก สาเหตุที่ทำให้เจตคติบางอย่างมีความคงทน
อาจมีสาเหตุดังต่อไปนี้

1. เนื่องจากเจตคตินั้นเป็นแนวทางปรับตัวได้อย่างพอเพียง คือ トラบโด ที่สถานการณ์นั้นยังสามารถจะใช้เจตคติเช่นนั้นในการปรับตัวอยู่เจตคตินั้นก็ยังไม่เปลี่ยนแปลงแต่เนื่องจากไม่สามารถที่จะใช้ได้เนื่องจากสถานการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว เจตคตินั้นก็มักจะเปลี่ยนแปลงไปด้วย เช่น ในสหรัฐอเมริกาคนส่วนใหญ่มักจะคัดค้านการช่วยเหลือของรัฐบาลอย่างรุนแรง แต่พอเกิดเศรษฐกิจตกต่ำอย่างรุนแรงก็อาจจะรับความช่วยเหลือของรัฐบาลมากขึ้น

2. เหตุที่เจตคติไม่เปลี่ยนแปลงง่าย ๆ ก็เพราะว่าผู้มีเจตคตินั้นจะไม่ยอมรับรู้สิ่งขกเว้นใด ๆ เหตุการณ์เช่นนี้เรียกว่า Selective Perception เช่น คนที่เกลียดยิว เกิดความคิดว่าพวกยิวนี้จี๋เหนียวเอารัดเอาเปรียบ ต่อมามียิวมาอยู่บ้านใกล้ ๆ ทั้ง ๆ ที่ยิวคนนั้นแสนจะดีเป็นกันเอง ให้ความช่วยเหลือเราดี เจตคติของเรามีอยู่เดิมจะไม่ยอมรับรู้ความดีของยิว เช่นนั้น ดังนั้นเจตคติจึงไม่เปลี่ยน

3. สาเหตุอีกอย่างหนึ่งคือความภักดีต่อหมู่กลุ่มที่เราเป็นสมาชิก คนเราไม่อยากจะเชื่อว่าทรยศต่อพวก ตัวอย่างเช่น หญิงสาวถูกอบรมมาในครอบครัวซึ่งเคร่ง ไม่ยอมให้เล่นการพนัน สูบบุหรี่ เพราะการกระทำเช่นนั้นครอบครัวถือว่าเป็นการกระทำมิใช่วิสัยสตรีที่ดี ที่จะพึงกระทำ ต่อมาแม้จะมีโอกาสที่จะกระทำได้ แต่ไม่ทำ เพราะเห็นว่าขัดต่อเจตคติของพ่อแม่ที่เคยสั่งสอนไว้

4. ความต้องการป้องกันตนเอง บุคคลที่ไม่ยอมเปลี่ยนเจตคติที่เขาถืออยู่เดิมนั้นอาจเนื่องจากเหตุผลว่าหากเขาเปลี่ยนแปลงแล้วจะทำให้คนอื่นเห็นว่าเขาอ่อนแอ เช่น คนขายของเสนอวิธีการขายใหญ่ให้หัวหน้า หัวหน้าเห็นว่าดีเหมือนกันแต่ไม่ยอมรับเพราะเห็นว่าเป็นเรื่องที่ทำให้คนอื่นเห็นหัวหน้าไม่มีความสามารถ

5. การได้รับการสนับสนุนจากสังคมนั้นคือการที่เราเชื่ออย่างนั้นมีเจตคติอยู่อย่างนั้นเรายังได้รับการสนับสนุนกับคนที่มีความเชื่ออย่างเดียวกับเราอยู่

3.3 หน้าที่และประโยชน์ของเจตคติ

Katz (อ้างถึงใน ชม ภูมิภาค, 2551 : <http://socialscience.iqetweb.com/index.php?mo=3 &art=59345, 2551>.) มองว่าเจตคติมีประโยชน์และหน้าที่คือ

1. เป็นเครื่องมือ ปรับตัวและเป็นประโยชน์ในการใช้เพื่อทำการต่าง ๆ
2. ทำประโยชน์โดยการป้องกัน สภาวะจิตใจ หรือปกป้องสภาวะจิตของบุคคล (Ego Defensive Function) เพราะความคิด หรือความเชื่อบางอย่าง สามารถทำให้ผู้เชื่อ หรือคิดสบายใจ ส่วนจะผิดจะถูกเป็นอีกเรื่องหนึ่ง

3. เจตคติทำหน้าที่แสดงค่านิยมให้คนเห็นหรือรับรู้ (Value Expressive Function)

4. มีประโยชน์หรือให้คุณประโยชน์ทางความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคน ผู้คนและสิ่งต่าง ๆ

5. ช่วยให้คุณคนมีหลักการและกฎเกณฑ์ในการแสดงพฤติกรรมหรือช่วยพัฒนาค่านิยมให้กับบุคคล การที่บุคคลมีทัศนคติที่ดีต่อบุคคล สถานการณ์ต่าง ๆ ในสังคมจะเป็นสิ่งที่ช่วยให้คุณคนสามารถประเมินและตัดสินใจได้ว่าควรจะทำอย่างไรจึงจะเหมาะสมและดีงาม

ชม ภูมิภาค (2551 : <http://socialscience.igetweb.com/index.php?mo=3&art=59345,2551>.) ได้กล่าวถึง หน้าที่ของเจตคติ เจตคติทำหน้าที่เกี่ยวกับการรับรู้อย่างมาก เจตคติมีส่วนกำหนดการมองเห็นของคน นอกจากนี้ยังทำหน้าที่อื่น ๆ อีก เช่น

1. เตรียมบุคคลเพื่อให้พร้อมต่อการปฏิบัติการ
2. ช่วยให้คุณคนได้คาดคะเนล่วงหน้าว่าอะไรจะเกิดขึ้น
3. ให้บุคคลได้รับความสำเร็จตามหลักชัยที่วางไว้

3.4 การเปลี่ยนแปลงเจตคติ

ทัศนคติของบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงได้เนื่องจาก

1. การชักชวน (Persuasion) ทัศนคติจะเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงใหม่ได้หลังจากที่ได้รับคำแนะนำ บอกล่า หรือได้รับความรู้เพิ่มพูนขึ้น
2. การเปลี่ยนแปลงกลุ่ม (Group Change) ช่วยเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลได้
3. การโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) เป็นการชักชวนให้บุคคลหันมาสนใจหรือรับรู้โยการสร้างสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ขึ้น สิ่งที่มีอิทธิพลต่อเจตคติ คือ

- 3.1 บิดา มารดา ของเด็ก
- 3.2 ระเบียบแบบแผน วัฒนธรรมของสังคม
- 3.3 การศึกษาเล่าเรียน
- 3.4 สิ่งแวดล้อมในสังคม
- 3.5 การพักผ่อนหย่อนใจที่แต่ละคนใช้ประจำตัว

3.5 การแก้ไขเจตคติหรือวิธีสร้างเจตคติ

เจตคติเป็นเรื่องที่แก้ไขได้ยากทำจำเป็นจะต้องช่วยแก้ไขเปลี่ยนเจตคติของคนอาจใช้วิธีเหล่านั้น คือ

1. การค่อย ๆ ขึ้นลงให้เข้าใจ
2. หาสิ่งเร้าและสิ่งจูงใจอย่างเข้มข้นมาช่วย
3. คบหาสมาคมกับเพื่อนที่ดี
4. ให้อ่านหนังสือดีมีประโยชน์
5. ให้ลองทำงานเห็นชอบแล้วกลับตัวตัวเอง

ชม ภูมิภาค (2551 : [http://socialscience.igetweb.com/index.php?mo=3&art=59345, 2551](http://socialscience.igetweb.com/index.php?mo=3&art=59345,2551).) ได้อธิบายว่าเจตคติเปลี่ยนแปลงได้ ปัจจัยที่จะช่วยให้เจตคติเปลี่ยนแปลงได้มีหลายประการ เช่น

1. ความกดดันของกลุ่ม (Group Pressure) หากกลุ่มจะสามารถให้รางวัลหรือลงโทษได้ย่อมจะมีแรงกดดันมากในการที่จะกดดันทิศทางเจตคติของเรา สิ่งช่วยที่เป็นรางวัลนั้น ได้แก่ ความเป็นผู้มีความรู้จกมาก การเลื่อนตำแหน่งการงาน สัญลักษณ์ของการยอมรับนับถือ เป็นต้น ส่วนสิ่งช่วยที่เป็นการลงโทษก็เช่น การเสียเพื่อนฝูง เสียชื่อเสียง เสียตำแหน่ง เป็นต้น ยิ่งเรามีความผูกพันไปจากกลุ่มเท่าใดแรงบีบบังคับของหมู่มีมากเท่าใดหรือยิ่งหมู่กลุ่มนั้น ยิ่งเราต้องการเป็นสมาชิกของหมู่ใด แรงบีบบังคับของหมู่ย่อมมีมากเท่านั้น หรือยิ่งหมู่กลุ่มต้องการเรามากเท่าใด กลุ่มก็ยิ่งต้องการให้เราปฏิบัติตามมาตรฐานของกลุ่มเท่านั้น กลุ่มมีเกียรติศักดิ์หรือศักดิ์ศรีต่ำในหมู่อาจจะกระทำผิดแปลกไปได้บ้าง แต่ยังมีตำแหน่งสูงหรือศักดิ์ศรีสูงแล้วระทำได้มาตรฐานเพียงนิดเดียวแรงกดดันของหมู่จะเกิดขึ้นทันทีเพื่อให้ปฏิบัติอยู่ในแนว

นอกจากนี้แรงกดดันของกลุ่มจะมีมากก็คือ การที่ไม่มีมาตรฐานอื่นที่จะปฏิบัติหรือมีน้อยทางที่จะเลือกหรือเราไม่มีความรู้มากมายนักในเรื่องนั้น บุคคลมักจะเปลี่ยนความคิดเห็นหรือเจตคติหากกลุ่มของเขาที่ยึดอยู่เปลี่ยนแปลงไปตัวอย่าง เช่น กรรมการแรก ๆ อาจไม่สนใจกันรวมเป็นสมาคมแต่ต่อมาหากรู้ว่าคนอื่น ๆ ในกลุ่มรับฟังความคิดเห็นนั้น ก็อาจเปลี่ยนความคิด ยิ่งกลุ่มมีความเป็นเอกภาพเท่าใดแรงกดดันของกลุ่มยิ่งมีผลเท่านั้น เรื่องอำนาจของความกดดันของกลุ่มอันมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนั้นอาจจะเป็นไปได้ 4 กรณีคือ

- 1.1 อาจปฏิเสธบรรทัดฐานของกลุ่มและยึดมั่นในเจตคติของตนเองและตนเองอาจจะก้าวร้าวยิ่งขึ้น หากเชื่อว่ากลุ่มไม่มีผลบีบบังคับมากนักหรือมีความภักดีต่อกฎอื่นมากกว่า

1.2 อาจจะไม่เปลี่ยนแปลงต่อเจตคติของตนเองแต่ตนเองปฏิบัติตามกลุ่มเพราะเหตุผลภายนอกอย่างอื่น โดยถือว่าเป็นส่วนตัวและไม่เห็นด้วยแต่ส่วนรวมทำเช่นนั้น ก็ต้องปฏิบัติตาม

1.3 อาจยอมรับบรรทัดฐานของกลุ่มเพียงผิวเผิน ภายในส่วนลึกของจิตใจตนเองไม่ยอมเปลี่ยนแต่พอออกไปอยู่กลุ่มอื่นตนเองจะเห็นว่าเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น

1.4 อาจจะนำเอาบางส่วนของบรรทัดฐานของกลุ่มมาผนวกกับความเชื่อของตนเองและปฏิเสธบางส่วน

2. ประสบการณ์ที่น่าพึงพอใจหรือไม่น่าพึงพอใจ อาจเปลี่ยนแปลงเจตคติไปได้เมื่อได้รับประสบการณ์ที่น่าพอใจหรือไม่น่าพอใจ เช่น นายแดงเข้าทำงานบริษัทหนึ่ง เพราะเชื่อว่าจะมีความก้าวหน้า แต่พบว่าหัวหน้าของเขาเป็นคนจู้จิกฉลาด เมื่อเขาเกิดเสนอความคิดเห็นดีๆ เพื่อปฏิบัติหน้าอาจจะเห็นว่าการเสนอแนะของเขาเช่นนั้นทำให้ฐานะนั้นสั้นกลอน และนอกจากนั้นยังทราบดีว่าเพื่อนร่วมงานไปฟ้องแก่หัวหน้างานบ่อย ๆ จึงอาจเปลี่ยนเจตคติไปอีกแบบหนึ่งคือมองไม่เห็นความก้าวหน้าในการทำงานกับบริษัทนี้ เช่นนี้เป็นต้น

3. อิทธิพลของกลุ่มบุคคลที่มีชื่อเสียง บุคคลที่มีชื่อเสียงในความหมาย อาจจะเป็นเพื่อนซึ่งนับถือความคิดของตนเองหรืออาจจะเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านความพิเศษต่าง ๆ

3.6 การวัดเจตคติ

เจตคติเป็นพฤติกรรมภายในที่มีลักษณะเป็นนามธรรม ซึ่งตัวเราเองเท่านั้นที่ทราบ การวัดเจตคติโดยตรงจึงทำไม่ได้ แต่การศึกษาเจตคตินั้นสามารถกระทำได้เจตคติสามารถวัดได้โดยการสร้างแบบวัดเจตคติเพื่อถามความรู้สึกต่อสิ่งเร้าในรูปของความชอบหรือไม่ชอบ แบบวัดเจตคติที่นิยมใช้มีอยู่ 3 - 4 วิธี คือ (สุวิทย์ บุญช่วย และคณะ, 2541 : 10-12, สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2538 : 166)

1. วิธีลิเคิร์ตสเกล (Likert Scale) เป็นวิธีการวัดเจตคติที่รู้จักกันแพร่หลายมากที่สุดวิธีหนึ่ง การวัดเจตคติของลิเคิร์ต เริ่มด้วยการรวบรวมหรือเรียบเรียงข้อความที่เกี่ยวข้องกับเจตคติที่ต้องการจะศึกษาให้ความหมายสิ่งที่ต้องการจะวัดให้แน่นอน ชัดเจน และครอบคลุมขอบเขตเนื้อหาที่ต้องการวัดทั้งหมด และข้อความที่สร้างขึ้นต้องประกอบไปด้วยข้อความที่สนับสนุนและต่อต้านในเรื่องที่ต้องการจะวัด กล่าวคือ มีข้อความที่เป็นบวกและเป็นลบละกัน ไป และนำข้อความที่รวบรวมได้ไปลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการจะทำการศึกษา

โดยกำหนดคำตอบของแต่ละข้อความให้เลือกตอบคือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งการให้คะแนนนั้น จะขึ้นอยู่กับชนิดของข้อความว่าเป็นข้อความที่สนับสนุนหรือเป็นบวก ถ้าตอบเห็นด้วยอย่างยิ่งให้คะแนน 5 คะแนน และลดลงไปจนถึงตอบไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งให้คะแนน 1 คะแนน ส่วนข้อความที่ต่อต้านหรือเป็นลบ ถ้าตอบไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งให้คะแนน 5 คะแนน และลดลงเรื่อยๆ ไปจนถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง ให้คะแนน 1 คะแนน คะแนนของผู้ตอบแต่ละคนในแบบวัดเจตคติ คือผลรวมของคะแนนทุกข้อในแบบวัดเจตคติ ซึ่งหลักการถือว่าผู้ที่มีเจตคติที่ดีต่อสิ่งใดย่อมมีโอกาสที่จะตอบเห็นด้วย กับข้อความที่สนับสนุนสิ่งนั้นมาก และในทำนองเดียวกันผู้ที่มีเจตคติไม่ดีต่อสิ่งใดนั้น โอกาสที่จะเห็นด้วยกับข้อความที่สนับสนุนสิ่งนั้นก็จะมีน้อยและ โอกาสที่จะตอบเห็นด้วยกับข้อความที่ต่อต้านสิ่งนั้นจะมีมาก คะแนนรวมของทุกข้อจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงเจตคติของผู้ตอบในแบบวัดเจตคติของแต่ละคน

2. วิธีเทอร์สโตน สเกล (Thurstone Scale) วิธีการวัดแบบเทอร์สโตนนี้เน้นปัญหาด้านการมีช่วงเท่ากัน มากกว่าการวัดแบบอื่น ซึ่งในทางปฏิบัติ หมายถึง วิธีการให้น้ำหนักหรือคะแนนแต่ละข้อความที่ประกอบขึ้นมาเป็นสเกล ข้อความแต่ละข้อความจะมีน้ำหนักในแต่ละช่วงเท่ากัน โดยเทอร์สโตนยึดหลักที่ว่า “คุณลักษณะใด ๆ ในความรู้สึกของคนเรานั้นจะมีตั้งแต่เห็นด้วยน้อยที่สุด ไปจนถึงเห็นด้วยมากที่สุด” โดยจะแบ่งช่วงความรู้สึกออกเป็น 11 ช่วงเท่า ๆ กัน ความคิดเห็นแต่ละข้อความจะมีน้ำหนักค่าเจตคติต่างกันไปจะอยู่ในช่วงไหนนั้นก็แล้วแต่ข้อความคิดเห็นนั้น

3. วิธีกัทแมน สเกล (Guttman Scale) จากข้อบกพร่องเทอร์สโตนสเกลและลิเคิร์ทสเกล ในเรื่องเกี่ยวกับความหมายของคะแนนและความเป็นมิติเดียวกันตลอดจนความสามารถในการนำคะแนนมาสร้างเป็นสเกล ใช้แก้ข้อบกพร่องที่กัทแมน ได้ให้ความสนใจและคิดหาวิธีสร้างสเกลที่มีคุณสมบัติเด่น

4. วิธีการหาความแตกต่างของความหมาย (Semantic Differential) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความคิดรวบยอด (Concepts) ของบุคคลแต่ละบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ ผู้ที่คิดวิธีนี้ คือ ชาร์ล ออสกู๊ด (Charles E. Osgood, 1998 : 56) และผู้ร่วมงาน เป็นการศึกษาถึงความหมายของสิ่งต่าง ๆ ตามความคิดเห็นของกลุ่มที่จะศึกษาโดยการให้ประเมินค่าเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ต้องการวัดอาจจะเป็นสถานที่ บุคคล เหตุการณ์ ฯลฯ การประมาณค่านั้นใช้คำคุณศัพท์ ซึ่งตรงกันข้าม และมีลำดับของความมากน้อยจากด้านหนึ่งไปสู่อีกด้านหนึ่งรวมทั้งหมด 7 อันดับ (บางครั้งใช้ 5 หรือ อันดับ) ในการที่จะให้ผู้ตอบประเมินค่ามาก หรือ

น้อยนี้ทำให้เชื่อได้ว่าแบบวัดนี้สามารถใช้วัดเจตคติของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลต่อสิ่งต่างๆ ได้ และสามารถเปรียบเทียบเจตคติที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของกลุ่มต่างๆ ได้จะเห็นได้ว่า การวัดเจตคติมีหลายวิธี และวิธีของลิเคอร์ทสเกล เป็นวิธีที่นิยมใช้กันแพร่หลาย สำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้นำวิธีของลิเคอร์ทสเกลมาประยุกต์เป็น 5 ระดับ เพื่อวัดระดับความคิดเห็นต่อการวิจัยและความคิดเห็นต่อปัจจัยที่เอื้อต่อการทำวิจัย

3.7 การสร้างเจตคติต่อการจัดการขยะมูลฝอย

1. คนในชุมชนช่วยลดปริมาณขยะ การนำขยะไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น เช่น ทำปุ๋ยหมัก แยกขยะ ผึ่งเผา
2. เจตคติต่อหน่วยงานรับผิดชอบ ควรดูแลจัดการขยะให้เป็นระบบ
3. ชุมชนเมืองอย่าให้กระทบต่อชุมชนอื่นๆ ประชาชนรับผิดชอบ และกำจัดขยะบ้านของตนเอง เช่น โดยการเผา ทำปุ๋ยหมัก ประกวดหมู่ม้านปลอดคขยะ
4. การจัดการขยะควรใช้กระบวนการมีส่วนร่วม มีประชาคม ทำประชาพิจารณ์ คนในชุมชน มีจิตสำนึก มีความสามัคคี ชุมชนของเราไม่ใช่ที่ทิ้งขยะ
5. ควรมีหน่วยงานที่รับผิดชอบครบทุกวงจร เช่น หน่วยงานกระทรวงสาธารณสุข หน่วยงานกระทรวงเกษตร, หน่วยงานกระทรวงมหาดไทย, หน่วยงานกระทรวงวิทยาศาสตร์
6. ให้มีความรู้แก่ประชาชน ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลให้ประชาชนทราบ จัดให้มีการศึกษาดูงานวิธีการกำจัดขยะ มีการจัดการขยะอย่างครบวงจร มีการฟังความคิดเห็นของประชาชน อยากรให้พนักงานมีความรับผิดชอบจัดหาที่ทิ้งขยะให้เพียงพอทั้งในชุมชนและในตลาดสด
7. ลักษณะสถานที่/ทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมในการกำจัดขยะ มีดังนี้
 - 7.1 สถานที่ห่างไกลชุมชน ไกลจากแหล่งน้ำอุปโภคบริโภค ที่อยู่อาศัย ประมาณ 20 กิโลเมตร เป็นทำเลใหญ่ที่กว้างเหมาะสม ห่างจากสถานที่สำคัญ เช่น วัด โรงเรียน ห่างไกลจากต้นน้ำ ที่ทำกิน ที่ทำการเกษตรป่าชุมชน
 - 7.2 มีการจัดระบบการกำจัดขยะที่ดีไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชนรอบข้าง และต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง อย่าให้มีขยะตกค้าง
 - 7.3 องค์การบริหารส่วนตำบล ควรเข้ามาดูแลการกำจัดขยะ ประเภทขยะติดเชื้อขยะอันตรายมีการกำจัดที่ถูกต้อง ขยะนำกลับไปใช้ประโยชน์ได้

7.4 การกำจัดขยะได้มาตรฐาน เป็นแหล่งสถานที่ชุมชนไม่ได้ใช้ประโยชน์ ทำให้ชุมชนไม่เดือดร้อนโดยคำนึงถึงส่วนรวมเป็นหลัก ใช้กระบวนการเทคโนโลยีที่เหมาะสม เช่น มีโรงเผาขยะ เตาเผาขยะ หาทิ้งขยะฝังกลบทุกวัน ชาวบ้านต้องยอมรับ และเข้าใจ ก่อนที่จะนำไปทิ้งในสถานที่นั้น ประชาชนต้องได้รับความเป็นธรรม อย่างน่าภาคภูมิใจให้ชุมชน

โดยสรุป เจตคติต่อขยะมูลฝอย จึงหมายถึง ความคิดเห็นและความรู้สึกที่มีต่อการจัดการขยะมูลฝอย การคัดแยก การรวบรวม การทิ้ง การลดปริมาณขยะมูลฝอย (Reduce) การใช้ซ้ำ (Reuse) การนำไปขาย การนำไปทำเป็นปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ และการนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) ซึ่งขยะมูลฝอยเป็นปัญหาที่สำคัญของชุมชนและสังคมโดยปริมาณของขยะมูลฝอยจะเพิ่มขึ้นตามการขยายตัวของประชากร และเศรษฐกิจ ซึ่งในการจัดการกับขยะมูลฝอยนั้น จะต้องสร้างความรู้สึกรู้สึกหรือเจตคติที่ดีต่อให้เกิดกับประชาชน หากความรู้สึกหรือเจตคติไม่ดีการแก้ไขปัญหาจะไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนก็จะทำให้ปัญหาขยะไม่หมดไป และประการที่สำคัญถ้ามีการจัดการที่ไม่เหมาะสมหรือไม่ถูกหลักสุขาภิบาลก็จะเกิดเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาสุขภาพอนามัยแก่ประชาชน และส่งก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชนและปัญหาสังคมอื่น ๆ ตามมา

4. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม

ในการศึกษาปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อสำหรับการศึกษาค้างนี้

4.1 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) สถาบันพระปกเกล้า (2548 : 7) หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปร่วมกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวมอย่างแท้จริง ทั้งนี้ต้องอยู่บนพื้นฐานของการที่ประชาชนจะต้องมีอิสระในทางความคิด ความรู้ ความสามารถในการกระทำ และมีความเต็มใจที่จะเข้าร่วมต่อกิจกรรมนั้น ๆ

โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีลักษณะการเข้าร่วมอย่างครบวงจร ตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุด กล่าวคือ เริ่มตั้งแต่การเกิดจิตสำนึกในตนเองและถือเป็นภาระหน้าที่ของตน ร่วมคิดร่วมกันวางแผน ร่วมดำเนินงาน ร่วมกันติดตามประเมินผล ร่วมรับผลประโยชน์

4.2 รูปแบบของการมีส่วนร่วม

มีผู้ให้แนวคิดไว้ดังนี้

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 179) กล่าวว่า รูปแบบของการมีส่วนร่วมจำแนกออกได้ 3 ประการ ตามลักษณะการมีส่วนร่วมดังนี้

1. ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง โดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน
2. ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน เช่น

กรรมการของกลุ่มหรือชุมชน

3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการเปิดโอกาสให้ โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน เช่น สถาบัน หรือหน่วยงานที่เชิญชวน หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อไหร่ก็ได้ทุกเวลา

นอร์แมน (ชัยยุทธ โยธามาตย์, 2539 : 6, อ้างอิงมาจาก Noman, 1990)

ได้สร้างกรอบพื้นฐานเพื่อการอธิบาย และวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนการพัฒนา โดยแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งอาจเป็นการตัดสินใจในระยะ แรกเริ่มการตัดสินใจ ในช่วงของกิจกรรมและการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม

2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม อาจจะเป็นไปในรูปของการเข้าร่วม โครงการโดยการให้การสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การร่วมในการบริหารหรือการร่วมมือรวมทั้งการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ในทางวัตถุทางสังคม หรือ โดยส่วนตัว

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลซึ่งนับว่าเป็นการควบคุมตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

บุญชัย เลิศปัญญาวัฒน์ (2535 : 18) ได้อธิบายระดับชั้นการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมโดยทั่วไปประกอบด้วย การให้ข้อมูล การเปิดรับความคิดเห็นของประชาชน การปรึกษาหารือ การวางแผนร่วมกัน การร่วมปฏิบัติ และการควบคุมติดตาม โดยประชาชน โดยเป็นการเริ่มจากการสื่อสารทางเดียว ซึ่งเป็นการให้ข้อมูลแต่เพียงอย่างเดียวไปจนถึงสื่อสารสองทางที่เป็นการปรึกษาหารือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน และเมื่อสื่อสารกันเข้าใจตรงกันแล้ว จึงเป็นการร่วมทำและในที่สุด เป็นการร่วมติดตามควบคุม ซึ่งนับเป็นขั้นของการมีส่วนร่วมสูงสุด

สรุป รูปแบบการมีส่วนร่วม เป็นการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมตรวจสอบและประเมินผล รวมถึงการร่วมแรงร่วมใจและแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

4.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

แนวคิดการมีส่วนร่วม นับเป็นแนวคิดในการพัฒนาที่จำเป็นซึ่งต้องมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเพราะมีประสบการณ์การพัฒนามากมายในประเทศกำลังพัฒนาที่แสดงให้เห็นว่าสาเหตุที่ล้มเหลวจำนวนมากมีเหตุผลที่สำคัญมาจากการที่ประชาชนไม่มีความรู้สึกในความจำเป็นของ (Sense of Belonging) โดยจำเป็นต้องทำความเข้าใจถึงประชาชนในพื้นที่ที่มีลักษณะทางวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมและประเพณีที่แตกต่างกัน ประชาชนจึงสามารถทำความเข้าใจและเรียนรู้ที่จะกระทำได้ กรมการปกครอง (2542 : 77) ดังนั้นจึงจำเป็นต้องพยายามที่จะสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (Social Learning) เพื่อให้เกิดกระบวนการที่ทำให้เป็นผู้ได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน การร่วมกันประเมินผล โครงการ ก็จะสามารถส่งเสริมให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงได้ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2540 : 63)

อาร์วิน วิลเลียม (Erwin William ; อ้างถึงใน พัฒนศักดิ์ จันทร์สมุด, 2550 :

26) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ว่าเป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิดร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันกับประชาชน ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชน แกะใจร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีสองปัจจัยของเฮอรัชเบอร์ก (Herzberg Two Factor Theory) (อ้างถึงใน วัชรภรณ์ เอี่ยมสะอาด, 2538 : 19-20) เป็นทฤษฎีการจูงใจที่สำคัญและได้รับความสนใจในการศึกษาวิจัยและนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กร เช่น Motivation – Maintenance Theory Dual Factor Theory โดยเฮอรัชเบอร์ก ได้สรุปปัจจัย 2 ประการ ที่สัมพันธ์กับความพึงพอใจของบุคคล คือ

1. ปัจจัยจูงใจ (Motivation Theory) หมายถึง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน โดยตรงและเป็นตัวการที่สร้างความพึงพอใจให้บุคคลในองค์กรปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น มีดังนี้

1.1 ความสำเร็จในการทำงาน คือ การที่บุคคลสามารถทำงานได้สำเร็จมีความสามารถในการแก้ปัญหาต่าง ๆ รู้จักป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น เกิดความรู้สึกรู้สึกพึงพอใจในผลงานที่สำเร็จ

1.2 การได้รับความยอมรับนับถือ คือ ได้รับความยอมรับนับถือจากผู้บังคับบัญชาเพื่อนร่วมงานและผู้อื่น การยอมรับนี้จะอยู่ในรูปแบบของการยกย่องชมเชย การให้กำลังใจหรือการแสดงออกอื่นใดที่สื่อให้เห็นการยอมรับความสามารถเมื่อทำงานเสร็จ

1.3 ลักษณะของงานที่ปฏิบัติเป็นงานที่น่าสนใจต้องอาศัยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์หรืองานที่ทำตั้งแต่ต้นจนจบคนเดียว

1.4 ความรับผิดชอบ เป็นความพึงพอใจที่จะเกิดขึ้นจากการได้รับมอบหมายได้รับผิดชอบงานใหม่ ๆ และมีอำนาจในการรับผิดชอบงานอย่างเต็มที่

1.5 ความก้าวหน้า การได้รับการเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้นของบุคคลในองค์กร มีโอกาสในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมหรือได้รับการฝึกอบรม

2. ปัจจัยค้ำจุน (Maintenance Factor) หมายถึง ปัจจัยที่สนับสนุนให้การทำงานของบุคคลสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่

2.1 โอกาส คือ ความเชื่อของผู้กระทำที่มีต่อสถานการณ์หรือข้อกำหนดและทางเลือกที่มีอยู่ โอกาสที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการกระทำของบุคคลมักจะตัดสินใจเข้าร่วมในการกระทำของสังคม เมื่อเขาพิจารณาแล้วเห็นว่าภายใต้สถานการณ์นั้นให้เขาเลือกกระทำได้ ดังนั้นการที่ผู้กระทำตัดสินใจและเลือกกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง จึงขึ้นอยู่กับโอกาสที่มีในสถานการณ์นั้น

2.2 ความสามารถ คือ การรับรู้ของผู้กระทำเกี่ยวกับพลังขีดความสามารถของเขาในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จนกระทั่งสามารถบรรลุความสำเร็จได้ภายใต้สถานการณ์ที่ผู้กระทำตระหนักถึงความสามารถของเขาเข้าไปมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด และลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วมเช่นนั้น สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตามอย่างไรบ้าง

ปัญหาการมีส่วนร่วมข้างต้นนั้น ย่อมแสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมเป็นดาบสองคม คือ มีทั้งข้อดีและข้อเสีย สำหรับการมีส่วนร่วมมีผลเสียหลายประการ เช่น ทำให้การดำเนินงานล่าช้า เสียเวลา การมีส่วนร่วมมิใช่จะนำไปสู่การตัดสินใจที่ดีขึ้นเสมอไป และถึงแม้ผู้นำจะยอมให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมแต่ผู้นำก็จำเป็นต้องเป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับผลการตัดสินใจนั้น ๆ

จากแนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของนักวิชาการหลายๆท่าน ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า กระบวนการของการเกิดการมีส่วนร่วมนั้นเกิดจากการที่ประชาชนเกิดความรู้สึกและความต้องการว่าเป็นเจ้าของร่วมกัน มีความเป็นอิสระ มีอำนาจในการตัดสินใจ มีกิจกรรมร่วมกัน สามารถจัดการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาได้ด้วยตนเอง รวมถึงสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนและสามารถขยายเครือข่ายในเขตพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งนี้ย่อมมีแรงจูงใจเข้ามาเกี่ยวข้องในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นๆ ดังนั้นการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการจึงเป็นเรื่องสำคัญในการพัฒนา เพราะเป็นวิธีการที่จะได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารด้านสภาพการณ์ ความต้องการ จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของกลุ่มที่จำเป็นต่อการดำเนินงานตามแผนงานและโครงการต่าง ๆ การที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการคิดค้นปัญหา และวางแผนพัฒนาจะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของในกิจกรรมพัฒนามากยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การดำเนินงานอย่างเข้มแข็งจริงจัง อีกทั้งเป็นการช่วยระดมทรัพยากรในหน่วยงานและปัจจัยอื่น ๆ มาสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาอีกด้วย กล่าวโดยสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลมีความพร้อมใจที่จะคิด ตัดสินใจ กระทำสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งการติดตามประเมินผลการกระทำกิจกรรมนั้น ๆ ด้วยความสมัครใจ มิใช่การบังคับหรือการใช้สิ่งล่อใจต่าง ๆ มาชักจูง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมจึงขึ้นอยู่กับสติ ความรับผิดชอบและระดับคุณภาพด้านจิตใจของบุคคลนั้น ๆ ด้วยจากการศึกษาเอกสารข้างต้นพบว่า การบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนจะมีประสิทธิภาพได้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วม โดยให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมประชุม ร่วมทำร่วมวิเคราะห์ปัญหา และแสวงหาทางออก รวมทั้งการตัดสินใจ และประเมินผลด้วยตนเองว่าดีหรือไม่อย่างไร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของกิจกรรมชุมชนที่กำหนดไว้

5. ปัจจัยด้านพฤติกรรม

5.1 ความหมายของพฤติกรรม

ณัฐรดี คงคั่น (2546 : 45) ได้ให้ความหมายของ พฤติกรรม หมายถึง การกระทำ หรือกิจกรรมใด ๆ ของมนุษย์ที่ตอบสนองต่อสิ่งกระตุ้นต่างๆทั้งที่สังเกตได้คือ พฤติกรรมที่แสดงออกและสังเกตไม่ได้หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นภายใน

อรพิน แสงสว่าง (2539 : 98) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรม (Behavior) เป็นการกระทำที่แสดง ออกเพื่อตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างๆหรือปฏิกิริยาตอบสนองที่ได้

เลือกสรรแล้วว่าเหมาะสมที่สุดสำหรับสถานการณ์นั้น ๆ พฤติกรรมของมนุษย์ แบ่งเป็น

2 ลักษณะ คือ

1. พฤติกรรมภายนอก คือ พฤติกรรมที่มองเห็นได้ด้วยสายตา เช่น การกระทำการพูด การเดิน การวิ่ง ซึ่งเป็นลักษณะอาการที่แสดงออกมาให้เห็น และสามารถวัดได้
2. พฤติกรรมภายในคือ พฤติกรรมที่ไม่สามารถเห็นได้ด้วยสายตาจะอยู่ภายในจิตใจ เช่น การคิด ความรู้สึกความเชื่อค่านิยมทัศนคติเป็นพฤติกรรมที่มองไม่เห็นแต่วัดได้โดยใช้เครื่องมือหรือวิธีการศึกษาทั้งนี้บุคคลจะแสดงออกพฤติกรรมแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมซึ่งการรับรู้ทางสังคมมีอิทธิพลสูงอย่างมากต่อพฤติกรรมของบุคคลเพราะเมื่อบุคคลได้รับรู้ทางสังคมมาอย่างไรก็จะแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับการรับรู้ทางสังคม เช่นนั้นด้วยการแสดงพฤติกรรมของบุคคลจึงเป็นผลมาจากการเรียนรู้ผ่านสิ่งเร้าต่าง ๆ ซึ่งสามารถสรุปสูตรพื้นฐานของพฤติกรรมได้ดังแผนภูมิต่อไปนี้สิ่งเร้า อินทรีย์ การตอบสนอง หรือพฤติกรรม

5.2 องค์ประกอบของพฤติกรรม

ซูนิย์ สี่สุวรรณ (2540 : 32) กล่าวว่าพฤติกรรมเป็นผลมาจากการเลือกสรรปฏิบัติที่เหมาะสมที่สุดในการตอบสนองต่อสิ่งเร้า ซึ่งย่อมมีจุดหมายปลายทางที่แน่นอน พฤติกรรมของมนุษย์มีองค์ประกอบ 7 ประการ ได้แก่

1. เป้าหมาย (Goal) เป็นวัตถุประสงค์หรือความต้องการที่ก่อให้เกิดพฤติกรรม
2. ความพร้อม (Readiness) เป็นระดับของวุฒิภาวะและความสามารถที่จำเป็นต่อการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการ
3. สถานการณ์ (Situation) เป็นเหตุการณ์ที่เปิด โอกาสที่เลือกทำกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการ
4. การแปลความหมาย (Interpretation) เป็นการพิจารณาสถานการณ์เพื่อเลือกสรรวิธีการที่คิดว่าจะตอบสนองความต้องการมากที่สุด หรือเหมาะสมที่สุด
5. การตอบสนอง (Response) เป็นการดำเนินการทำกิจกรรมที่ได้เลือกสรรแล้ว
6. ผลลัพธ์ (Consequence) เป็นผลของการกระทำกิจกรรมซึ่งอาจตรงตามเป้าหมายหรือไม่ตรงก็ได้

7. ปฏิกริยาต่อการผิดหวัง (Reaction to Thwarting) เป็นปฏิกริยาที่เกิดขึ้นเมื่อไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้แต่ถ้ากระทำแล้วหรือพิจารณาแล้วเห็นว่าเกินความสามารถก็จะเลิกความต้องการนั้น

5.3 กระบวนการเกิดพฤติกรรม

ในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาวนั้นเกิดกระบวนการทางพฤติกรรมที่แสดงถึงลักษณะทางพฤติกรรมจำแนกได้เป็น 3 กระบวนการคือ

1. กระบวนการเรียนรู้ (Perception) คือกระบวนการที่รับข่าวสารจากสภาพแวดล้อมโดยผ่านทางระบบประสาทสัมผัสกระบวนการนี้จึงรวมการรู้สึก (Sensation) ด้วย

2. กระบวนการรู้ (Cognition) คือ กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางจิตที่รวมสิ่งเรียนรู้การจำ การคิดกระบวนการทางจิตจะรวมถึงการพัฒนากระบวนการรับรู้จึงเป็นกระบวนการทางปัญญากระบวนการรับรู้และกระบวนการรู้ที่เกิดการตอบสนองทางด้านอารมณ์เกิดกระบวนการ ทางด้านอารมณ์ (Affect) ทั้งกระบวนการรับรู้กระบวนการรู้และกระบวนการทางอารมณ์เป็นพฤติกรรมภายใน (Capital Letter)

3. กระบวนการเกิดพฤติกรรมในสภาพแวดล้อม (Spatial Behavior) คือ กระบวนการที่บุคคลมีพฤติกรรมเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมผ่านการกระทำเป็นที่สังเกตได้จากภายนอกเป็นพฤติกรรมภายนอก (สุเนีย ลี สุวรรณ, 2540 : 43) นอกจากนี้ อาจกล่าวได้ว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ (พิพัฒน์ สุจางง, 2522 อ้างถึงในชัชพล โพธิ์สุวรรณ, 2542) ได้แก่

3.1 กลุ่มสังคม (Social Group) ได้แก่ กลุ่มเพื่อนบ้าน กลุ่มเพื่อนในโรงเรียนกลุ่มเพื่อนร่วมสถาบันเดียวกัน เป็นต้น

3.2 บุคคลที่เป็นแบบอย่าง (Identification Figure) ได้แก่ พ่อ แม่ พี่น้อง ครูหรือผู้มีชื่อเสียงในสังคม

3.3 สถานภาพ (Status) อาจเป็นสถานภาพที่สังคมกำหนดให้ เช่น เพศ อายุศาสนา ฯลฯ หรืออาจเป็นสถานภาพที่บุคคลนั้นหามาได้ด้วยตนเอง เช่น ยศตำแหน่ง ฯลฯ เมื่อบุคคลมีสถานภาพต่างกันพฤติกรรมก็ย่อมแตกต่างกันไปด้วย

4. ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เช่น ปัจจุบันมนุษย์นิยมใช้เครื่องทุ่นแรงเพื่อทำงานแทนการใช้แรงงานคนเหมือนก่อนได้ส่งผลให้พฤติกรรมของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

5. กฎหมาย (Low) พฤติกรรมบางอย่างของมนุษย์จะถูกควบคุมโดยกฎหมายเช่นการสูบบุหรี่บนรถประจำทางในเขตกรุงเทพมหานครถือว่าผิดกฎหมาย ดังนั้น พฤติกรรมการสูบบุหรี่บนรถประจำทางก็จะลดลง

6. ศาสนา แต่ละศาสนามีกฎเกณฑ์ข้อห้ามที่แตกต่างกัน ดังนั้นในสถานการณ์อย่างเดียวกันคนที่นับถือศาสนาต่างกันก็อาจแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างกันได้ทั้งนี้เนื่องมาจากอิทธิพลของศาสนานั้นเอง

7. ขนบธรรมเนียมประเพณีความเชื่อต่างๆล้วนมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติของบุคคลทั้งสิ้นเช่นประเพณีในการเลี้ยงเด็กของแต่ละสังคมย่อมแตกต่างกันออกไปตามความเชื่อ

8. สิ่งแวดล้อม คนที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมต่างกัน พฤติกรรมย่อมแตกต่างกันด้วย เช่น คนในชนบทกับคนในเมือง เป็นต้น

9. ทักษะมีอิทธิพลต่อการแสดงออกของมนุษย์ เช่น นักเรียนมีทัศนคติไม่ค่อยดีต่อครูผู้สอนก็มัก จะแสดงพฤติกรรมแปลก ๆ ออกมา เช่น ไม่ตั้งใจเรียนหรือขาดเรียนเมื่อถึงชั่วโมงที่ครูคนนั้นสอน

10. การเรียนรู้ในจิตวิทยา ถือว่าเป็นพฤติกรรมส่วนมากของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้ การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยตลอด ตั้งแต่เด็กจนโตเช่นเด็กเรียนรู้การปฏิบัติตนจากที่ได้ดูตัวอย่างจากผู้ใหญ่

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

1. พันธุกรรม มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลอย่างมาก เพราะการเปลี่ยนแปลงด้านความคิดเห็น

2. สิ่งแวดล้อม มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล เช่น กลุ่มเพื่อน ครอบครัวสถาบัน ประเทศ เป็นต้น

3. วุฒิภาวะเป็นการพัฒนาตามธรรมชาติของมนุษย์เมื่อวุฒิภาวะเปลี่ยนไป พฤติกรรมของบุคคลก็จะเปลี่ยนแปลงไปด้วย

4. การเรียนรู้เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล ประกอบด้วย ปัจจัยย่อย ๆ อีกมากมายที่สำคัญ ได้แก่ สภาพแรงผลักดันทางร่างกายรางวัลและการลงโทษการกระทำซ้ำ เจตคติ ค่านิยมกลุ่มบุคคล ข่าวสาร การจงใจเป็นต้นการวัดพฤติกรรม

พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอย (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2547 :

13) อธิบายไว้ว่า การจัดการขยะมูลฝอยนั้นมีวิธีการดำเนินงานอยู่หลายขั้นตอนที่สำคัญ ๆ ได้แก่

1. การเก็บรวบรวม (Storage and Collection) เริ่มตั้งแต่การเก็บขยะมูลฝอยใส่ไว้ในภาชนะไปจนถึงการรวบรวมขยะมูลฝอยจากแหล่งต่าง ๆ แล้วนำไปใส่ยานพาหนะเพื่อที่จะขนถ่ายต่อไปยังแหล่งกำจัด หรือทำประโยชน์อื่น ๆ แล้วแต่กรณี

2. การขนส่ง (Transportation) เป็นการนำ ขยะมูลฝอยที่เก็บรวบรวมจากชุมชนใส่ยานพาหนะแล้วนั้น ไปยังสถานที่กำจัดหรือทำประโยชน์อย่างอื่น ซึ่งอาจเป็นการขนส่งโดยตรงจากแหล่งกำเนิดเลยทีเดียว หรืออาจขนไปพักรวมไว้ที่ใดที่หนึ่งซึ่งเรียกว่า สถานีขนถ่ายก่อนก็ได้

3. การแปรสภาพ (Processing) เป็นวิธีการที่จะทำให้ขยะมูลฝอยสะดวกแก่การเก็บขนหรือนำไปใช้ทำประโยชน์อย่างอื่น การแปรสภาพนี้อาจทำได้โดยการบดอัดเป็นก้อน คัดแยกเอาส่วนที่ยังใช้ประโยชน์ได้ออกไปใช้ ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม

4. การกำจัดหรือทำลาย (Disposal) เป็นวิธีการกำจัดขยะมูลฝอยขั้นสุดท้ายเพื่อให้ขยะ มูลฝอยนั้น ๆ ไม่ก่อให้เกิดปัญหามลพิษสภาพแวดล้อมอันมีผลกระทบต่อสุขภาพและความเป็นอยู่ของมนุษย์ต่อไปซึ่งแนวทางในการจัดการขยะมูลฝอยนั้นในแต่ละขั้นตอนสามารถเลือก วิธีดำเนินการได้หลายวิธีการพิจารณาเลือกดำเนินการวิธีใดจึงจะมีประสิทธิภาพสูงสุดคือขยะมูลฝอยถูกเก็บออกไปจากชุมชนอย่างรวดเร็วเรียบร้อยและได้รับการกำจัดด้วยวิธีการที่ถูกต้องประหยัดปลอดภัยทำให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดนั้นต้องมีการพิจารณาถึงองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. ชนิดปริมาณและลักษณะของขยะมูลฝอยเช่น ชนิดปริมาณตามประเภทของกิจกรรม แหล่งกำเนิดและที่เก็บขนได้

2. ค่าใช้จ่ายได้แก่ค่าใช้จ่ายในการลงทุนการดำเนินงานและซ่อมแซม

บำรุงรักษา

3. ปัญหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ได้แก่ การทำให้เกิดมลพิษแก่ดิน และแหล่งน้ำมลพิษแก่อากาศปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อสุขภาพและความเป็นอยู่ของมนุษย์

4. การนำ เอาทรัพยากรบางส่วนจากขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ได้แก่ทางด้านพลังงาน ด้านวัสดุ ด้านพื้นที่ดิน

5. กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและจะเห็นว่าองค์ประกอบที่ควรระนำมาพิจารณาถึงวิธีในการกำจัดนั้นต้องพิจารณาหลาย ๆ ด้าน ด้วยความรอบคอบและให้เกิดประโยชน์ตลอดจนประหยัดในทุก ๆ ด้าน และสุดท้ายจะต้องคำนึงถึงสิ่งที่จะต้องสูญเสียไปพร้อม ๆ กับวิธีการกำจัดด้วยนั้นคือ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แนวโน้มของการกำจัดขยะมูลฝอยในอนาคตจะเป็นการหลีกเลี่ยงหรือลดปริมาณขยะมูลฝอยที่จะเกิดขึ้นทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยน้อยลงและลดการเสี่ยงต่อมลภาวะที่จะเกิดขึ้นจากขยะมูลฝอยอันเป็นลักษณะของการป้องกันและแก้ไขปัญหาคู่ที่ต้นเหตุอย่างแท้จริง

กล่าวโดยสรุป พฤติกรรม คือ การกระทำของบุคคลในทุกลักษณะทั้งที่เป็นโดยธรรมชาติทางสรีระและที่จงใจกระทำ ซึ่งอาจจะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวและเป็นการกระทำสิ่งที่สังเกตได้ อาจใช้ประสาทสัมผัสธรรมดาหรือใช้เครื่องมือช่วยการสังเกตประเภทของพฤติกรรม

ธนาพร พนาคุปต์ (2538 : 11) ได้กล่าวถึงพฤติกรรม การจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน โดยแยกไว้ ดังนี้

1. พฤติกรรมการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอย ในครัวเรือนโดยส่วนใหญ่แล้วจะมีถังรองรับขยะมูลฝอยไว้เพื่อการรองรับเศษอาหารที่เหลือจากการรับประทานอาหาร หรือสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่หมดอายุไม่มีความจำเป็นในการใช้ต่อไปอีก จะมีการเก็บรวบรวมไว้แล้วนำไปจัดการตามประเภท
2. พฤติกรรมการคัดแยกและนำไปกำจัด สมาชิกในครัวเรือนมีการคัดแยกประเภทของขยะมูลฝอยได้ถูกต้องเหมาะสม เช่น เศษอาหารที่เหลือจากการปรุงอาหารในแต่ละวัน เศษผักผลไม้ จะมีการนำไปเลี้ยงสัตว์หรือทำเป็นปุ๋ยหมักได้ ส่วนขยะแห้งประเภทกระดาษหรือกล่องลังกระดาษต่าง ๆ มีการเก็บรวบรวมเพื่อนำไปขาย หรือซากสัตว์เลี้ยงเศษสิ่งของเน่าเหม็นจะมีการนำไปขุดหลุมฝังให้ถูกต้อง
3. พฤติกรรมการลดปริมาณและการนำกลับมาใช้ใหม่ ประชาชนส่วนมากในปัจจุบันมีการจับจ่ายซื้ออาหารของกินของใช้ที่เป็นอาหารสำเร็จรูปมีบรรจุภัณฑ์ห่อหุ้มหลายชั้นแล้วใส่ถุงพลาสติกหุ้มอีกที โดยไม่นิยมหิ้วตะกร้า หรือถุงผ้าไปจับจ่ายตลาด เพราะคิดว่าไม่สะดวก จึงทำให้บรรจุภัณฑ์ต่าง ๆ กลายเป็นขยะมูลฝอยที่เพิ่มมากขึ้น ส่วนพฤติกรรมการลดปริมาณขยะมูลฝอยนั้น โดยมากจะซื้อสินค้าแบบชนิดบรรจุเต็ม เพราะราคาไม่แพงแต่ได้ปริมาณเท่าเดิมบรรจุภัณฑ์บางอย่างมีความสวยงามและคงทน จะมีการนำมาดัดแปลงใช้ให้เกิดประโยชน์อีกครั้งเศษเสื้อผ้าเก่าจะมีการนำไปบริจาคหรือนำมาทำผ้าอูพื้น ผ้าเช็ดรถ ผ้าเช็ดมือเช็ดเท้า ซึ่งนับว่าเป็นการนำมาประยุกต์ใช้ใหม่ได้อีกด้วย
4. พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน โดยปกติทั่วไปแล้วประชาชนส่วนมากมักไม่ค่อยทราบถึงวิธีการจัดการขยะมูลฝอยเท่าใดนัก จึงทำให้ปัญหานับวันจะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น และอาจส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในอนาคตได้ ดังนั้นหน่วยงานที่รับผิดชอบ ทั้งภาครัฐและเอกชนต้องให้ความสำคัญในการให้องค์ความรู้

ต่าง ๆ แก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง เช่น การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารการจัดการขยะมูลฝอย
อย่างถูกวิธีตามหลักสุขาภิบาลต่อไป

จากแนวคิดพฤติกรรมกรรมการจัดการขยะมูลฝอย สามารถสรุปได้ว่า พฤติกรรม คือ
การกระทำ กิริยาอาการที่แสดงออกตอบสนอง หรือ ได้ตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เมื่อเกิดการรับรู้
หรือเมื่อเผชิญกับสิ่งเร้าทั้งภายนอกและภายใน ที่มากระตุ้นทั้งที่สังเกตได้ เช่น การเดิน การพูด
การเขียน และสังเกตไม่ได้ เช่น การฟัง การจำการคิด เป็นต้น ดังนั้นสรุป ปัจจัยที่ส่งผลต่อ
พฤติกรรมของประชาชนนั้นประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ ปัจจัยด้านสังคม
การศึกษา อาชีพ รายได้ เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อความต้องการ หรือการแสดงออกของ
ประชาชนต่อการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน โดยพฤติกรรมทำให้เกิดการร่วม
รับรู้ และการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาขยะ การป้องกันการเกิดขยะการลดปริมาณขยะ
การใช้หมุนเวียน การนำกลับมาใช้ใหม่ การกำจัดโดยเผา ฝังกลบ ร่วมดำเนินงาน กำจัดขยะใน
ครัวเรือน ร่วมคิดและแสดงความคิดเห็น โดยปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมประกอบด้วย ปัจจัย
การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ขนาดครัวเรือน การศึกษา รายได้ และปัจจัยด้านการรับรู้ปัญหาการ
กำจัดขยะของครัวเรือน

บริบทของขยะมูลฝอยของในเขตหมู่บ้าน จังหวัดอุดรธานี

1. ขยะมูลฝอยในจังหวัดอุดรธานี

ข้อมูลทั่วไปจังหวัดอุดรธานี

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และ โบราณคดีพบว่าจังหวัดอุดรธานีเคยเป็นที่อยู่
ของมนุษย์ มาตั้งแต่ ก่อนประวัติศาสตร์ ประมาณ 5,000 – 7,000 ปี จากหลักฐานการค้นพบที่
บ้านเชียง อำเภอหนองหาน และภาพเขียนสีบนผนังถ้ำที่อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี
ปรากฏในประวัติศาสตร์เมื่อราวปีจอ พ.ศ.2117 พระเจ้ากรุงหงสาวดีได้ทรงเกณฑ์ทัพไทย
ให้ไปช่วยตีกรุงศรีสัตนาคนหุต (เวียงจันทน์) โดยให้สมเด็จพระมหาธรรมราชากับ
สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ยกทัพไปช่วยรบ แต่เมื่อกองทัพไทยมาถึงเมืองหนองบัวลำภู
ซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านของเมืองเวียงจันทน์ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ประชวรด้วยไข้ทรพิษ
จึงยกทัพกลับไม่ต้องรบพุ่งกับเวียงจันทน์

ภายหลังการปราบปรามฮ่อสงบแล้วไทยมีกรณีพิพาทกับฝรั่งเศส เนื่องจาก
ฝรั่งเศสต้องการลาว เขมร ญวน เป็นอาณานิคม เรียกว่า กรณีพิพาท ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436)
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสละดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงให้แก่ฝรั่งเศสและ

ตามสนธิสัญญาที่ทำขึ้นระหว่าง 2 ประเทศ มีเงื่อนไข ห้ามประเทศสยามตั้ง กองทหารและป้อมปราการอยู่ในรัศมี 25 กิโลเมตร ของฝั่งแม่น้ำโขง กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม ได้เคลื่อนย้ายกองทหารมาจนถึงหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ชื่อ บ้านเดื่อหมากแข้ง (ซึ่งเป็นที่ตั้งจังหวัดอุดรธานีปัจจุบัน) ห่างจากฝั่งแม่น้ำโขงกว่า 50 กิโลเมตร อย่างไรก็ตามคำว่า “อุดร” มาปรากฏชื่อเมืองในปี พ.ศ. 2450 (พิธีตั้งเมืองอุดรธานี 1 เมษายน ร.ศ. 127 พ.ศ. 2450 โดยพระยาศรีสุริยราชวรานุวัตร “โพธิ์ เนติโพธิ์”) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีกระแสพระบรมราชโองการให้จัดตั้งเมืองอุดรธานีขึ้นที่บ้านหมากแข้ง อยู่ในการปกครองของมณฑลอุดร หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 แล้ว ได้มีการปรับปรุงระเบียบการบริหารราชการแผ่นดิน ยกเลิกการปกครอง ในระบบมณฑลในส่วนภูมิภาค ยังคงเหลือเฉพาะจังหวัดและอำเภอเท่านั้น มณฑลอุดรจึงถูกยุบเลิกไป เหลือเพียงจังหวัดอุดรธานี

2. ลักษณะทางกายภาพ

2.1 ที่ตั้ง ตั้งอยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย บริเวณเส้นรุ้งที่ 17 องศาเหนือ เส้นแวงที่ 103 องศาตะวันออก อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 ระยะทาง 564 กิโลเมตร

2.2 ขนาดพื้นที่ มีพื้นที่ประมาณ 11,730.302 ตร.กม. หรือประมาณ 7,331,438.75 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 2.29 ของพื้นที่ทั้งประเทศ มากเป็นอันดับ 4 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเป็นอันดับ 11 ของประเทศ

2.3 ลักษณะภูมิประเทศ ประกอบด้วย ภูเขาที่สูง ที่ราบ ที่ราบลุ่ม และพื้นที่ถูกคลื่นลอนตื้น แบ่งออกได้ 2 บริเวณ คือ บริเวณที่สูงทางทิศตะวันตกและทางทิศใต้ สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ภูเขา บางส่วนเป็นพื้นที่ถูกคลื่นลอนตื้นถึงลอนลึก มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 200 เมตร สภาพภูมิประเทศลักษณะนี้ครอบคลุมพื้นที่ในเขตอำเภอน้ำโสม อำเภอหนองวัวซอ อำเภอโนนสะอาด อำเภอศรีธาตุ อำเภอวังสามหมอ และด้านตะวันตกของอำเภอกุดจับและอำเภอบ้านผือ มีเทือกเขาสูงสลับเนินเตี้ย บางส่วนเป็นพื้นที่ถูกคลื่นลอนตื้นสลับพื้นที่นา มีที่ราบลุ่มอยู่บริเวณริมแม่น้ำ เช่น ลำน้ำโมง ลำปาว เป็นต้น

2.4 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พื้นที่ป่าของจังหวัดอุดรธานี มีประมาณ 2,908,723.50 ไร่ (39%) ของพื้นที่จังหวัดอุดรธานีทั้งหมด มีสภาพสมบูรณ์ จำนวน 903,970.91 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 15.74 ของพื้นที่จังหวัด ปัจจุบันมีสภาพเสื่อมโทรมจากการถูกทำลาย เข้า

ครอบครองบุกรุก ตัดไม้ทำลายป่าเพื่อทำการเกษตรในเขต ลุ่มน้ำโมง (ป่านาบูลง น้ำโสม) ส่งผลให้เกิดอุทกภัยเป็นประจำ ปัญหาดินเสื่อมสภาพจากการถูกชะล้าง และการเผาทำลายวัชพืช นอกจากนี้ยังมีปัญหาดินเค็ม และดินเสียในระดับต่างๆ จำนวน 1,111,983 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 15.17 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด

2.5 การปกครอง การปกครองแบ่งเป็น 20 อำเภอ 156 ตำบล 1,881 หมู่บ้าน 101 ชุมชน 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 เทศบาลนคร 3 เทศบาลเมือง 44 เทศบาลตำบล 132 องค์การบริหารส่วนตำบล

2.6 จำนวนประชากร มีจำนวนครัวเรือน 268,543 ครัวเรือน ประชากรรวมทั้งสิ้น 1,539,198 คน เป็นชาย 772,889 คน (50.21%) หญิง 766,309 คน (49.79%) สำนักงานเกษตรจังหวัดอุดรธานี (19 สิงหาคม 2554)

2.7 แรงงานและการจ้างงาน จังหวัดอุดรธานี มีจำนวนประชากรอยู่ในกำลังแรงงาน 769,352 คน คิดเป็น ร้อยละ 53.8 ของประชากรรวม และเป็นผู้ที่ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน 297,111 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 20.8 ส่วนผู้ที่อยู่นอกกำลังแรงงาน คือผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี และผู้ที่มีอายุมากกว่า 60 ปี จำนวน 364,403 คน หรือร้อยละ 25.5

ปัญหาขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิดต่างๆ มีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากประชากรมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ปริมาณการบริโภคมากเพิ่มขึ้น ทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยและวัสดุที่ใช้แล้วเพิ่มขึ้น ด้วยหลายหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการขยะมูลฝอยได้มีมาตรการและวิธีการแก้ไขปัญหาอย่างถูกวิธีเช่น วิธีการฝังกลบ การเผา การนำไปใช้ประโยชน์ เป็นต้น ปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในชุมชนเมือง ประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ในปี พ.ศ.2537 มีปริมาณขยะ 33,000 ตัน/วัน และจากข้อมูลของกรมควบคุมมลพิษปี 2551 พบว่ามีมูลฝอยเกิดขึ้นทั่วประเทศ 15.03 ล้านตัน และมีการคัดแยกและนำมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่ 3,405 ล้านตัน แต่จากสภาพปัจจุบัน ปรากฏว่ามีเพียงร้อยละ 70-80 ของขยะมูลฝอยเหล่านี้ที่ได้รับการเก็บขนและนำไปกำจัด ทำให้มีขยะมูลฝอยตกค้าง รวมทั้งการกำจัดขยะมูลฝอยยังใช้วิธีการไม่ถูกลักษณะ ซึ่งถ้าไม่มีการจัดการดูแลขยะหรือสิ่งของที่ชำรุดให้เหมาะสมจะก่อให้เกิดผลกระทบต่าง ๆ ตามมาอย่างมากมายเช่น ปัญหาแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์นำโรค กลิ่นจากการหมักหมมสิ่งของตกค้างเน่าเสีย ทำให้เกิดปัญหาการปนเปื้อนต่อสิ่งแวดล้อม และส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนและเป็นภาระหนักของผู้รับผิดชอบได้แก่ หน่วยงานราชการท้องถิ่นที่จะต้องเก็บขนและนำไปกำจัด

อำเภอน้ำโสม จังหวัดอุครธานี ได้ตระหนักถึงปัญหาขยะมูลฝอยที่มีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงได้จัดทำโครงการชุมชนปลอดขยะลดโลกร้อน โดยให้กำหนดให้ชุมชนต่าง ๆ ดำเนินเพื่อลดปัญหาขยะ และส่งเสริมให้ชุมชนเป็นชุมชนปลอดขยะต้นแบบ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชน ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนดำเนินการ มีดังต่อไปนี้ 1) ประชาสัมพันธ์แจ้งรายละเอียดชาวบ้านและประมุขหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2) แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน เสนอโครงการให้ผู้บริหารพิจารณาอนุมัติ 3) จัดเตรียมพื้นที่ดำเนินการ ได้แก่ ชุมชน วัด โรงเรียน ตลาดเทศบาล สถานกำจัดขยะ ฯลฯ 4) รมรงค์ให้ความรู้ทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมาย แกนนำหมู่บ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน 5) จัดตั้งกองทุนขยะรีไซเคิล หมู่บ้านไทยรุ่งเรือง (หมู่บ้านต้นแบบชุมชนปลอดขยะ) 6) คณะกรรมการกองทุนทุกฝ่าย จัดหาศูนย์รับซื้อขยะรีไซเคิล การกำหนดหลักเกณฑ์ระเบียบต่างๆ ในการดำเนินงานและดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนดไว้ 7) ดำเนินกิจกรรมทอดผ้าป่าขยะรีไซเคิล รวบรวมและคัดแยกขยะที่ลานวัดในพื้นที่ โดยการติดต่อร้านรับซื้อของเก่ามารับซื้อ และนำเงินที่ได้จากการจะหน่ายขยะรีไซเคิลถวายให้ทางวัดใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงพัฒนาวัดต่อไป นอกจากนี้ยังมี การจัดการขยะรีไซเคิล โดยการประดิษฐ์สิ่งของจากวัสดุเหลือใช้ สร้างอาชีพ สร้างรายได้ 8) การจัดการขยะอินทรีย์ในชุมชน โดยทำน้ำหมักจุลินทรีย์ หน่วยงานต่าง ๆ ก็สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และงบประมาณ 9) การจัดการขยะอันตราย กำหนดจุดรวบรวมในชุมชน เทศบาล จัดเก็บและนำไปจัดการอย่างถูกวิธี 10) การจัดการขยะติดเชื้อ ป้องกันการแพร่เชื้อโดยการจัดการให้ถูกสุขลักษณะ และส่งต่อไปกำจัดที่โรงพยาบาลชุมชน 11) สรุปผลการดำเนินงาน และติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

3. อัตราการเกิดขยะมูลฝอย

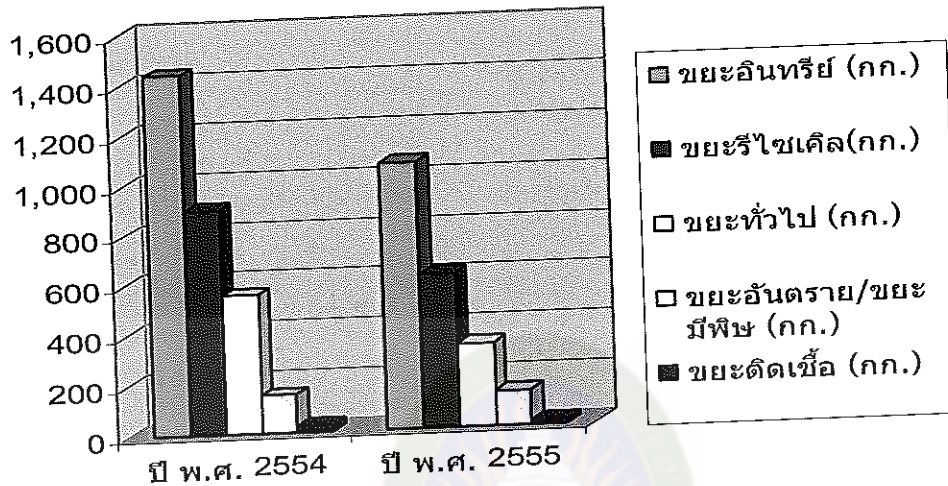
การคิดอัตราการเกิดมูลฝอยมีความจำเป็นต้องกระทำเพื่อเป็นฐานในการคำนวณหาปริมาณมูลฝอยทั้งหมดที่จะต้องเก็บขนและนำไปกำจัด โดยจะคำนวณจากจำนวนประชากรและผลบันทึกปริมาณมูลฝอยของทุกท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการ โดยมีผลการศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 1 อัตราการเกิดขยะมูลฝอย

เดือน	ขยะแยกประเภท				
	ขยะอินทรีย์ (กก.)	ขยะรีไซเคิล (กก.)	ขยะทั่วไป (กก.)	ขยะอันตราย/ ขยะมีพิษ (กก.)	ขยะติดเชื้อ (กก.)
มกราคม	150	90	60	15	3
กุมภาพันธ์	144	85	60	14.7	2.7
มีนาคม	138	81	57	14.4	2.55
เมษายน	132	78	54	14.1	2.4
พฤษภาคม	126	76.5	51	14.1	2.25
มิถุนายน	120	75	48	13.5	2.1
กรกฎาคม	117	74.4	45	12	19.95
สิงหาคม	114	73.5	42	11.7	1.8
กันยายน	111	72	39	11.4	1.8
ตุลาคม	105	69	36	11.1	1.65
พฤศจิกายน	96	63	33	10.5	1.5
ธันวาคม	90	60	30	9	1.5
มกราคม	90	60	30	9	1.5
กุมภาพันธ์	90	60	30	9	1.5
มีนาคม	92	58	30	8	1.4
เมษายน	91	58	28	8	1.4
พฤษภาคม	90	56	28	7	1.4
มิถุนายน	90	56	27	7	1.3
กรกฎาคม	88	55	27	7	1.3
สิงหาคม	88	55	27	6	1.3
กันยายน	87	54	26	6	1.2
ตุลาคม	87	54	26	6	1.2
พฤศจิกายน	86	54	26	6	1.1
ธันวาคม	86	52	25	5	1.1

ระบบเอกสาร การวิเคราะห์ และติดตามประเมินผล

มีการบันทึกเอกสารรวบรวมข้อมูลเชิงสถิติเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมเป็นรายเดือน การวิเคราะห์และประเมินผล

ภาพที่ 1 สถิติการดำเนินกิจกรรม

ตารางที่ 2 สถิติการกำจัดขยะมูลฝอย

ปี พ.ศ.	ขยะอินทรีย์ (กก.)	ขยะรีไซเคิล (กก.)	ขยะทั่วไป (กก.)	ขยะอันตราย/ขยะมีพิษ (กก.)	ขยะดัดเชื้อ (กก.)
ปี พ.ศ. 2554	1,443	897.9	555	151.5	25.2
ปี พ.ศ. 2555	1,065	616	330	138	15.6

จากข้อมูลข้างต้น พบว่า

1. อำเภอน้ำโสม มีขยะมูลฝอยเกิดขึ้นเฉลี่ย 4.5 ตันต่อวัน กรณีนี้ผู้วิจัย คาดว่า จะมีการกำจัดเองที่บ้านและคัดแยกมูลฝอยเพื่อการรีไซเคิล โดยกลุ่มคนต่าง ๆ ก่อนที่จะมาถึง สถานที่กำจัดขยะมูลฝอย เช่น ประชาชนคัดแยกขายเองที่บ้าน ชาวเล้ง พนักงานเก็บขนมูลฝอย โดยรถ รวมประมาณร้อยละ 10 ของมูลฝอยที่เกิดขึ้นทั้งหมด ดังนั้นในการคำนวณอัตราการเกิด มูลฝอยต้องคำนวณจากปริมาณมูลฝอยที่แหล่งกำเนิด ประมาณ 4.95 ตัน ต่อวัน และในปี พ.ศ. 2554 คาดว่าอำเภอ น้ำโสมจะมีจำนวนประชากรประมาณ 9,330 คน ดังนั้น จึงมีอัตราการ เกิดมูลฝอย ประมาณ 0.53 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน

2. นอกจากนี้เมื่อจำแนกตามเทศบาลต่าง ๆ ในเขตอำเภอป่าสักซึ่งถือเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดใหญ่ โดยเฉลี่ยจะมีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้นเฉลี่ย 7 ตันต่อวัน ทั้งนี้ ผู้วิจัยคาดว่าจะมีการกำจัดเองที่บ้านและคัดแยกมูลฝอยเพื่อการรีไซเคิลโดยกลุ่มคนต่างๆ ก่อนที่จะมาถึงสถานที่กำจัดมูลฝอย เช่น ประชาชนคัดแยกเองจากที่บ้าน ชาวเล้ง พนักงานเก็บขยะมูลฝอยทำรถเช่นกันกับเทศบาล รวมประมาณวัสดุรีไซเคิลที่คัดแยกได้ร้อยละ 10 ของมูลฝอยที่เกิดขึ้นทั้งหมด ดังนั้นในการคำนวณอัตราการเกิดมูลฝอยต้องคำนวณจากปริมาณมูลฝอยที่แหล่งกำเนิด ประมาณ 7.70 ตันต่อวัน และในปี พ.ศ. 2554 คาดว่าเทศบาลต่าง ๆ จะมีจำนวนประชากรเฉลี่ยประมาณ 34,879 คน ดังนั้น จึงมีอัตราการเกิดขยะมูลฝอยประมาณ 0.43 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน (อำเภอป่าสัก จังหวัดอุดรธานี, 2554 : 7-8)

จากการทบทวนวรรณกรรมในข้อมูลเบื้องต้นนี้ จะทำให้มองเห็นภาพอย่างชัดเจนว่า ปัญหาในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยเกิดจาก เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน และประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติที่ดีต่อการกำจัดขยะมูลฝอย ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น การพัฒนาแนวทางในการกำจัดขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตหมู่บ้านจังหวัดอุดรธานี เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งและเห็นควรในการศึกษาต่อไป

4. ความสำคัญและลักษณะประเภทของขยะมูลฝอย

ประเทศไทยมีปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยเป็นอย่างมากและทวีความรุนแรงขึ้นอันเนื่องมาจากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น พัฒนาการและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคมกรมควบคุมมลพิษได้รายงานสถานการณ์ปริมาณขยะมูลฝอยในปี พ.ศ. 2546 ว่าคนไทยทั่วประเทศสร้าง ขยะมูลฝอยรวมกันถึงประมาณ 39, 240 ตันต่อวันแยกได้เป็นขยะอินทรีย์ประมาณ 47% ขยะรีไซเคิล 40% ขยะอันตราย 3 % และขยะทั่วไปอีก 10% ซึ่งนอกจากจะกระทบต่อคุณภาพชีวิตแล้วยังมีผลต่อการจัดการด้วย

ในส่วนของจัดการนั้น ขยะมูลฝอยส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นในพื้นที่เขตชนบทนั้นยังไม่ได้รับการจัดการที่ดีพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำจัดขยะมูลฝอย ซึ่งมีปัญหาทั้ง วิธีการบุคลากรและงบประมาณ นอกจากนี้การขาดแคลนพื้นที่ในการกำจัดขั้นสุดท้าย รวมทั้งการต่อต้านจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ไม่ให้มีการก่อสร้างระบบกำจัดขยะนับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง (สมศักดิ์ พิทักษานุรัตน์, 2540 : 1-5)

5. ประเภทของขยะมูลฝอย

การพิจารณาประเภทของขยะมูลฝอยตามแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยสามารถแยกได้เป็นแหล่งใหญ่ ๆ 3 แหล่ง คือ ขยะมูลฝอยชุมชน ขยะมูลฝอยจากการเกษตร และขยะมูลฝอยอุตสาหกรรม

5.1 ขยะมูลฝอยชุมชน ได้แก่ ขยะมูลฝอยจากสถานที่ต่างๆ คือ ที่พักอาศัย ย่านธุรกิจการค้า ตลาดสด สถานที่ราชการ หรือ สถาบันการศึกษา โรงพยาบาล ลักษณะของขยะมูลฝอยขึ้นอยู่กับกิจกรรมต่างๆตามประเภทของแหล่งกำเนิด เช่น ขยะมูลฝอยจากสถานที่ราชการหรือโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นเศษวัสดุเหลือใช้จากสำนักงาน เช่น กระดาษ ขวดพลาสติก ขยะจากโรงพยาบาล มักมีขยะติดเชื้อจากห้องพยาบาลปะปนมากับขยะประเภทอื่นๆ เป็นต้น

5.2 ขยะมูลฝอยจากการเกษตร เช่น จากฟาร์มเลี้ยงสัตว์ และจากการเพาะปลูกส่วนใหญ่เป็นสารอินทรีย์ที่พร้อมจะเน่า และย่อยสลายส่งกลิ่นเหม็นรบกวน เช่น เศษพืช ผัก มูลสัตว์ เป็นต้น ในเขตเกษตรกรรมบางแห่งมีการใช้สารเคมีและวัตถุมีพิษต่างๆ ซึ่งเสี่ยงต่อการปนเปื้อน สู่สิ่งแวดล้อม

5.3 ขยะมูลฝอยอุตสาหกรรม ได้แก่ ขยะจากโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ทั้งจากกระบวนการผลิต หรือที่ปะปนมากับวัตถุดิบ ลักษณะขยะแบ่งเป็นขยะทั่วไปจากกิจกรรมประจำวัน หรือจากบ้านพักคนงาน และขยะอันตรายซึ่งเกิดจากกระบวนการผลิต เช่น คราบน้ำมัน สารละลายที่ใช้แล้ว รวมทั้งเศษวัตถุดิบต่างๆ

ดังนั้น แหล่งที่มาของขยะมูลฝอยมีหลายแหล่งและมีคุณสมบัติที่แตกต่างๆ กันตามกิจกรรม ในการวางแผนจัดการขยะมูลฝอยควรมีข้อมูลประเภทจำนวนของแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอย เพื่อความสะดวกในการประเมินถึงชนิด และปริมาณของขยะและง่ายต่อการตรวจสอบของหน่วยงานท้องถิ่น (สมศักดิ์ พิทักษานุรัตน์, 2540 : 6-7)

6. ขยะมูลฝอยในยุคกระแสโลกาภิวัตน์

ภาวะโลกร้อน (Global Warming) เกิดจากการเพิ่มขึ้นของก๊าซที่ปกคลุมชั้นบรรยากาศของโลกทำให้อุณหภูมิภายในโลกสูงขึ้น เป็นเหตุให้ฤดูกาลทั่วโลกเปลี่ยนไป และก๊าซที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่เกิดจากการเผาผลาญเชื้อเพลิงฟอสซิล ภาวะโลกร้อนหรือภาวะภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง (Climate Change) เป็นปัญหาใหญ่ของโลกในปัจจุบัน สังเกตได้จากอุณหภูมิของโลกที่สูงขึ้น มีสาเหตุหลักมาจากก๊าซเรือนกระจก ปฏิกิริยาเรือนกระจก มีความสำคัญกับโลกเพราะก๊าซจำพวกคาร์บอนไดออกไซด์หรือมีเทนจะกักเก็บความร้อน

บางส่วนไว้ในโลกไม่ให้สะท้อนกลับสู่บรรยากาศทั้งหมด มิฉะนั้นโลกจะกลายเป็นแบบดวงจันทร์ ที่ตอนกลางคืนหนาวจัด ตอนกลางวันร้อนจัด เพราะไม่มีบรรยากาศกรองพลังงานจากดวงอาทิตย์ ลักษณะเช่นนี้คล้ายกับหลักการของเรือนกระจก จึงมักเรียกว่า ปรากฏการณ์เรือนกระจก (Greenhouse Effect) การเพิ่มขึ้นของก๊าซเรือนกระจก ส่งผลให้ชั้นบรรยากาศมีความสามารถในการกักเก็บรังสีความร้อนได้มากขึ้น

ผลกระทบจากภาวะโลกร้อน

1. กระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของดินฟ้าอากาศ ทำให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ ขึ้น เช่น น้ำท่วม ภาวะแห้งแล้งอย่างรุนแรง เป็นต้น
2. กระทบด้านนิเวศวิทยา เช่น การสูญพันธุ์ของสัตว์ หรือพืชบางชนิด
3. กระทบด้านเศรษฐกิจ
4. กระทบด้านสุขภาพ เช่น ทำให้บางชนิดกลายเป็นผู้สามารถก่อโรคที่รุนแรงมากขึ้น

ปัญหาเรื่องขยะมูลฝอย ได้กลายเป็นประเด็นสำคัญไม่ว่าจะด้วยภาวะร้อนหรือเป็นกระแสของโลกก็ตาม ทั้งหมดนี้ได้ส่งผลให้ทุกภาคส่วนหันมาให้ความสำคัญในการจัดการขยะกันทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน ต่างก็ดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมกันมากขึ้น

สำหรับงานวิจัยฉบับนี้ มองภาพรวมของชุมชนหมู่บ้านในเขตจังหวัดอุดรธานี เป็นชุมชนใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กสลับกันเมื่อพิจารณาจากพื้นที่ จำนวนครัวเรือน จำนวนประชากร แต่เมื่อพิจารณาองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น สถานที่ตั้ง ระบบสาธารณูปโภค การคมนาคม การศึกษา และเศรษฐกิจ จะเห็นได้ว่าเป็นพื้นที่ซึ่งมีแนวโน้มของการเจริญเติบโตไปข้างหน้าสูง และมีปัญหาด้านกำจัดขยะ ขณะที่มิชชั่นคิดเห็นจากประชาชนในด้านการจัดการขยะ โดยชุมชนเอง ซึ่งผู้วิจัยใช้เป็นข้อมูลประกอบสำหรับการวางกรอบแนวคิดของงานวิจัย เพื่อหาคำตอบสำหรับการบริหารจัดการปัญหาขยะมูลฝอย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

บันเทิง เพียรคำ (2539 : 63-69) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบการจัดการขยะของครัวเรือนในเขตชนบท : กรณีศึกษาศูนย์สตรีธรรม อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัย พบว่า

1. คริวเรือนในเขตชนบทมีรูปแบบการจัดการขยะ ในลักษณะที่เป็นขั้นตอน และวิธีการที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ การทิ้งขยะ การเก็บรวบรวมขยะ และการกำจัดขยะ โดย คริวเรือนในเขตชนบทส่วนใหญ่มีรูปแบบการจัดการขยะที่ถูกต้องบางส่วน รองลงมาในรูปแบบ การจัดการขยะที่ไม่ถูกต้อง และมีการจัดการที่ถูกต้องตามลำดับ คะแนนเฉลี่ยของรูปแบบการ จัดการขยะเท่ากับ 27.016 คิดเป็นร้อยละ 50.03 ของคะแนนเต็ม

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการจัดการขยะของคริวเรือนในเขต ชนบท เมื่อทดสอบด้วยสถิติไคสแควร์ (Chi – square) พบว่าฐานะทางเศรษฐกิจของคริวเรือน การแบ่งหน้าที่ในการจัดการขยะของคริวเรือน ความรู้เกี่ยวกับขยะของคริวเรือน การได้รับ ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขยะของคริวเรือน และการรับรู้กฎระเบียบเกี่ยวกับการจัดการขยะของ ชุมชน มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการจัดการขยะของคริวเรือนในเขตชนบทอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการจัดการขยะของคริวเรือนในเขตชนบท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อทดสอบด้วยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ได้แก่ การแบ่งหน้าที่ในการจัดการขยะของคริวเรือน ความรู้เกี่ยวกับขยะของคริวเรือน และ การได้รับข้อมูลเกี่ยวกับขยะของคริวเรือน

ส่วนปัจจัยด้านฐานะทางเศรษฐกิจของคริวเรือน จำนวนสมาชิกของคริวเรือน ความทันสมัยในการอุปโภค บริโภคของคริวเรือน และการรับรู้กฎระเบียบเกี่ยวกับการจัดการ ขยะของชุมชน ไม่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการจัดการขยะของคริวเรือนในเขตชนบทอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุลักษณ์ นิศยันต์ (2541 : 64-67) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการขยะมูล ฝอยของเทศบาลเมืองหนองบัวลำภู ผลการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูล ฝอยบางคนและประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจ ไม่เห็นความสำคัญของปัญหาขยะมูลฝอยที่ เกิดขึ้นในชุมชน การจัดการของมูลฝอยไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาลและมีขยะมูลฝอยตกค้าง ในชุมชนจำนวนมาก ในแต่ละวันเพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหา ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกิจกรรม แทรกแซงทั้งในส่วนของ เทศบาลและชุมชน โดยในส่วนของเทศบาล ได้กำหนดกิจกรรมดังนี้ 1) อบรมเจ้าหน้าที่จัดเก็บขยะ 2) ปรับเปลี่ยนเส้นทางเก็บขนขยะ 3) ปรับเปลี่ยนเวลาการเก็บ ขยะตามชุมชน 4) เพิ่มจำนวนถังขยะและหาจุดวางถังขยะใหม่ให้เหมาะสม 5) จัดประกวด ชุมชนดีเด่น ด้านความสะอาดและสิ่งแวดล้อมในส่วนของประชาชนได้ กำหนดกิจกรรม แทรกแซงดังนี้ 1) ฝึกอบรมผู้นำชุมชน 2) แจกแผ่นพับแผ่นปลิว ป้ายประชาสัมพันธ์ สปอร์ต

เทพ เสียงตามสาย 3) การนิเทศและติดตามงานจากเจ้าหน้าที่ของเทศบาล 4) ประกวดชุมชน
ดีเด่น ภายหลังจากดำเนินการกิจกรรมแทรกแซง พบว่า ผู้นำชุมชนและประชาชนมีความรู้
ความเข้าใจ และทัศนคติที่ดีในเรื่องขยะเพิ่มขึ้น ส่งผลให้การปฏิบัติงานมีความร่วมมือในการ
กำจัดขยะมูลฝอย และปริมาณของขยะมูลฝอยลดลง สิ่งแวดล้อมในชุมชนดีขึ้น

ประชา กงศรีเจริญ (2548 : 104) ได้ศึกษาการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน
ในเขตเทศบาลตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า ด้านการจัดการ
ขยะมูลฝอยในครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการจัดการขยะมูลฝอยที่ดี มีการรวบรวมขยะ
มูลฝอยและการกำจัดขยะมูลฝอยอยู่ในระดับที่ดี ส่วนการจำแนกขยะมูลฝอยและการนำขยะมูล
ฝอยกลับมาใช้ประโยชน์อยู่ในระดับพอใช้ และกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการ
จัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนสูง มีความตระหนักต่อปัญหาขยะมูลฝอย ส่วนปัจจัยที่มี
ความสัมพันธ์กับการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ และ
รายได้

สมสมาน อาษารัฐ (2548 : 103) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของ
ประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอย : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลธาตุทอง อำเภอบ่อ
ทอง จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกันมีส่วนร่วมต่อการจัดการ
ขยะมูลฝอยแตกต่างกัน โดยผู้ประกอบอาชีพค้าขายและร้านค้าชุมชนเห็นว่า ขยะมูลฝอย
บางส่วนมาจากร้านค้า ตนเองต้องรับผิดชอบต่อขยะมูลฝอยเหล่านั้น อีกทั้งการดูแลบริเวณหน้า
ร้านค้าให้สะอาดปราศจากขยะมูลฝอยทำให้ลูกค้าเข้ามาซื้อของมากขึ้น

จงรักษ์ วงษ์สิงห์ (2549 : 105 -111) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการมีส่วน
ร่วมในการจัดการขยะของบ้านปากคลองบางคู ตำบลบางคู อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี
ผลการศึกษาพบว่า สภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของบ้านปากคลองบางคู พบว่า การมี
ส่วนร่วมในการตัดสินใจของชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ยังไม่มีการกำหนดแผนหรือกิจกรรม
ร่วมกัน และไม่มีแกนนำรับผิดชอบ ขาดแนวคิดที่จะเริ่มดำเนินการด้วยตนเอง การมีส่วนร่วม
ในการปฏิบัติเกี่ยวกับการสนับสนุนทรัพยากร เป็นแกนนำรับผิดชอบหรือร่วมกิจกรรมอยู่ใน
ระดับปานกลาง มีการกำจัดขยะที่ไม่เหมาะสม ปัญหาในการจัดการขยะ คือ ประชาชนให้ความ
ร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมการจัดการขยะน้อย การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากการ
จัดการขยะของบ้านปากคลองบางคูมีสภาพแวดล้อมสะอาดน่าอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการมี
ส่วนร่วมในการประเมินผล พบว่า ขยะในหมู่บ้านมีปริมาณมากและมีสภาพแวดล้อมทั่วไปใน
หมู่บ้านอยู่ในระดับปานกลาง แนวทางและวิธีการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ ใช้

กลไกทางชุมชน โดยอาศัยทฤษฎีการมีส่วนร่วม เพื่อสนับสนุนให้เกิดการตอบสนองของชุมชน ในการให้ความร่วมมือ จัดเวทีประชาคมให้ชุมชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันกำหนด กระบวนการพัฒนาหาแนวทางการจัดการขยะ โดยกำหนดวันรณรงค์ มีการคัดแยกขยะเพื่อลด ปริมาณขยะ กำหนดผู้รับผิดชอบเก็บขยะ อบต. บางคู่สนับสนุนงบประมาณ และประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ความรู้แก่ชุมชน ผลการพัฒนา พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะหลัง การพัฒนาแตกต่างกับก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ การมีส่วนร่วมตัดสินใจเรื่อง การกำหนดวิธีการกำจัดขยะที่เหมาะสม การกำหนดแนวทางคัดเลือกผู้นำหรือผู้มีส่วนร่วม กำจัดขยะ การมีส่วนร่วมปฏิบัติในเรื่องการร่วมรณรงค์กำจัดขยะ การลดปริมาณขยะและการ หมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ โดยวิธีการใส่ถุงนำไปทิ้งขยะเพิ่มขึ้น การกองขยะทิ้งไว้ผากลางแจ้ง และการนำไปฝังน้อยลง มีการคัดแยกขวดพลาสติก กระป๋อง พลาสติก วัสดุพลาสติกไปขาย เพิ่มขึ้น การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในเรื่องปริมาณขยะลดลง สภาพแวดล้อมบริเวณบ้าน ถนนและริมคลองบางคู่มีความสะอาดขึ้น การมีส่วนร่วมประเมินผลในเรื่องการมีส่วนร่วม กำจัดขยะของประชาชน อบต. แก่นำและหน่วยงานสาธารณสุขมีความแตกต่างอย่างมี นัยสำคัญ ส่วนพฤติกรรมการนำขยะหรือเศษวัสดุกลับมาใช้ใหม่ การนำวัสดุที่ชำรุดเสียหาย กลับมาซ่อมแซมและการ หลีกเลี่ยงการใช้วัสดุที่ทำลายยาก มีความแตกต่างกันอย่างไม่มี นัยสำคัญ

จันทร์จิรา โปธิ์ขาว (2549 : 73-76) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการจัดการขยะ มูลฝอย ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองบ้านไผ่ อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยอยู่ในระดับดี มีการรับรู้ ข่าวสาร เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยอยู่ในระดับน้อย และการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ มูลฝอยอยู่ในระดับดี พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนโดยรวมอยู่ในระดับ พอใช้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอย ด้านการลดการเกิดขยะการนำกลับมาใช้ใหม่ และการคัดแยกประเภทขยะอยู่ในระดับพอใช้ บ้างวิจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยด้านการลดการเกิดขยะ มูลฝอย และการคัด แยกขยะมูลฝอย คือ การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย และการมีส่วนร่วมในการ จัดการขยะมูลฝอย ส่วนความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยไม่มีผลต่อพฤติกรรมการจัดการ ขยะมูลฝอยโดยรวมและด้านอื่น ๆ

นงลักษณ์ พงจันทร์ (2549 : 92-96) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า

1. การดำเนินการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมทั้ง 3 ด้าน และแต่ละด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน เรียงลำดับการดำเนินการให้ประชาชนมีส่วนร่วมจากสูงไปหาต่ำดังนี้ ด้านการประเมินผลการจัดการขยะ ด้านการวางแผน และด้านการดำเนินงานจัดการขยะ พิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า เรื่องงบประมาณ เป็นประเด็นต่ำสุด

2. การเปรียบเทียบระดับการศึกษาของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล (นายก อบต.) และผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการขยะ พบว่า นายก อบต. และผู้รับผิดชอบในการจัดการขยะที่จบการศึกษาต่างกัน มีการดำเนินการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

3. การเปรียบเทียบขนาดขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) พบว่า อบต. ขนาดเล็ก และใหญ่มีการดำเนินการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

4. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย พบว่า ร้อยละ 65.66 ของผู้ให้ข้อเสนอแนะไม่เห็นด้วยกับการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมไปดำเนินการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบล ร้อยละ 48.44 เห็นว่างบประมาณที่ไม่เพียงพอเนื่องจากถูกนำไปพัฒนาในด้านอื่นที่มากกว่า และร้อยละ 29.69 เห็นว่าในอนาคตต้องดำเนินการจัดเก็บขยะตามหมู่บ้านและจัดหาพื้นที่ในการกำจัดขยะของชุมชน

บวร มูลสระคู (2549 : 84-87) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยของชุมชนแบบมีส่วนร่วม องค์การบริหารส่วนตำบล โป่ง อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า จำนวนถังขยะในชุมชนมีไม่เพียงพอ ประชาชนมีพฤติกรรมกรำจัดขยะไม่ถูกวิธี ไม่ทราบนโยบายด้านการกำจัดขยะของ อบต. ขาดความรู้เกี่ยวกับวิธีการกำจัดขยะ เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดได้ร่วมกันวางแผนและดำเนิน โครงการให้ความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะ และการนำขยะกลับมาใช้ใหม่ ซึ่งผลการเปรียบเทียบน้ำหนักขยะก่อนและหลังการดำเนิน โครงการ และการนำขยะกลับมาใช้ใหม่ ซึ่งผลการเปรียบเทียบน้ำหนักขยะก่อนและหลังการดำเนิน โครงการ ปรากฏว่า ปริมาณขยะลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พลรัฐกมล บุญสูง (2549 : 73-76) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลคงมะคะ จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า วิธีการจัดการขยะมูลฝอย พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ ช่วยลดปริมาณขยะมูลฝอยให้แก่ชุมชน โดยการคัดแยกขยะเพื่อนำมาชั่งกิโลขาย ประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอย ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ ให้ความเห็นว่าจำนวนถังขยะที่องค์การบริหารส่วนตำบลคงมะคะ ให้บริการแก่ชุมชนนั้นยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของชุมชนและไม่เพียงพอกับปริมาณขยะที่มีเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ส่วนการจัดการขยะมูลฝอยผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณประโยชน์เกี่ยวกับการจัดการขยะ และไม่เคยเข้าร่วมประชุมวางแผนในการจัดการขยะ

มานิตย์ สุขใจ (2550 : 72 - 76) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนต่อการกำจัดขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาทราย อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมด้านการวางแผนงานร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่นำขยะมูลฝอยมาทิ้ง ความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ในภาพรวมด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ในภาพรวมด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอย ความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ในภาพรวมด้านการบริหารจัดการร่วมกันในการรวมกลุ่มของท้องถิ่นความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และในภาพรวมด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน อบต. และ อปท. อื่นมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ยงยุทธ เกื่อนกลาง (2550 : 135-138) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะชุมชนโดยกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจตำบลโดนด อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า ก่อนการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะชุมชน แคนนำสาธารณสุขประจำครอบครัวมีความตระหนักในการจัดการขยะชุมชนอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 44.8 ค่าเฉลี่ยของการรับรู้เท่ากับ 99.5 มีความคาดหวังในความสามารถของตนเองในการจัดการขยะชุมชนอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 53.4 ค่าเฉลี่ยของการรับรู้เท่ากับ 55.9 และมีการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะชุมชนอยู่ในระดับบางครั้ง ร้อยละ 70.7 ค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมของประชาชนเท่ากับ 31.1 เนื่องจากองค์กรท้องถิ่นขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดการรณรงค์ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะชุมชน และขาดการนำนโยบายแปลงสู่การปฏิบัติ หลังการพัฒนาแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะชุมชนในขั้นตอนการพัฒนารูปแบบทุกขั้นตอน ผู้เข้าร่วมกระบวนการพัฒนารูปแบบเกิดการพัฒนากภาวะผู้นำมีการแลกเปลี่ยน

ประสบการณ์และเรียนรู้ทักษะ กระบวนการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะชุมชน ประกอบด้วย ความร่วมมือของสถาบันในชุมชน 4 องค์ครหลัก ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการออกข้อกำหนดเหตุรำคาญของสถานประกอบการ นโยบายการจัดการขยะ และสนับสนุนงบประมาณในการอบรม วัสดุอุปกรณ์ในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน โรงเรียนมีบทบาทในการกำหนดนโยบายการจัดการขยะของสถานศึกษา การสอนที่สอดแทรกเนื้อหาการจัดการขยะ วิทยาลัยมีบทบาทในการจัดการขยะชุมชนโดยการเทศนาสั่งสอนและอบรมให้ประชาชนทำการคัดแยกขยะและดำเนินการเป็นแบบอย่างแก่ประชาชน ครูโรงเรียนมีบทบาทในการร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ร่วมอบรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดการขยะชุมชน และร่วมคัดแยกขยะก่อนทิ้งอย่างต่อเนื่อง

สมศักดิ์ วงศ์ศิริวิมล (2550 : 68 – 71) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการ ร้านค้าในชุมชน ตำบลหนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชน ได้แก่ ปัญหาขยะมูลฝอยล้นถังและขยะมูลฝอยตกค้าง และบริเวณจุดทิ้งขยะมูลฝอยมีสภาพสกปรกและมีกลิ่นเหม็นรบกวนสาเหตุของปัญหา คือการที่ชุมชนไม่มีการคัดแยกขยะมูลฝอยก่อนทิ้ง สำหรับการดำเนินการผู้ประกอบการร้านค้าในชุมชน ได้คัดเลือกกิจกรรมการคัดแยกขยะมูลฝอย โดยคัดแยกเป็นขยะมูลฝอยขายได้และขายไม่ได้ มาดำเนินการในหมู่ 1 ใช้ระยะเวลา 30 วัน รวมถึงการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนมีการคัดแยกขยะมูลฝอย และจากการประเมินผลความสำเร็จพบว่าขยะมูลฝอยในพื้นที่ลดลง ทำให้สามารถลดปัญหาขยะมูลฝอยล้นถังและขยะมูลฝอยตกค้างลงได้ นอกจากนี้ ผู้ประกอบการร้านค้าในชุมชน มีรายได้ จากการขายขยะมูลฝอย การวิจัยในครั้งนี้ทำให้ได้ยุทธศาสตร์การคัดแยกขยะมูลฝอยของชุมชนที่ใช้แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการร้านค้าในชุมชนผ่านทางวิธีการจัดการกระบวนการเรียนรู้

หนึ่งฤทัย สังข์จีน (2550 : 99-100) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอยตามโครงการขยะแห้งแลกไข่ของเทศบาลนครยะลาผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอยตามโครงการขยะแห้งแลกไข่ของเทศบาลนครยะลา กลุ่มตัวอย่างมีระดับการมีส่วนร่วมในด้าน การคิดและเสนอแนวทางการดำเนินงานกับด้านการประเมินผลมีส่วนร่วมในระดับน้อย ส่วนด้านการค้นหาปัญหาและสาเหตุปัญหา ด้านดำเนินงานและด้านรับผลประโยชน์ มีส่วนร่วมระดับปานกลาง ส่วนผลการศึกษาการวิเคราะห์ความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในโครงการขยะแห้งแลกไข่ระหว่างกลุ่มที่เข้าร่วมและไม่เข้าร่วม พบว่าไม่มีความแตกต่าง นอกจากนี้ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน จากการศึกษาทดสอบทางสถิติโดยการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 พบว่าปัจจัย 3 ตัวแปร ที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอยของเทศบาล ได้แก่ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารการคัดแยกมูลฝอยความเชื่อมั่นของประชาชนต่อผู้นำท้องถิ่นและพนักงานเทศบาล และความรู้ความเข้าใจในเรื่องมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย

สำออง นันทะแสง (2551 : 72-75) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ของเทศบาลเมืองมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลเมือง มหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 2 ด้าน และอยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน โดยมีการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการขยะ 4 ด้าน คือ ด้านการทิ้งขยะมูลฝอย ด้านการจัดการขยะ ณ แหล่งที่เกิด ด้านการเก็บรวบรวมและการขนส่ง และด้านการกำจัดขั้นสุดท้าย

เรืองศักดิ์ สุริรัมย์ (2553 : 57-58) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลม่วงลาด อำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลม่วงลาด อำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมทั้ง 4 ด้าน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็น เกี่ยวกับการจัดการขยะอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการรักษาความสะอาด รองลงมาด้านการเก็บรวบรวมขยะ รองลงมา ด้านการลดปริมาณขยะ และในลำดับสุดท้าย ด้านการกำจัดขยะ

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลม่วงลาด อำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด ที่จำแนกตามขนาดของกลุ่มหมู่บ้าน โดยรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเก็บรวบรวมขยะ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วน 3 ด้าน ที่เหลือแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการเปรียบเทียบรายคู่ พบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนหมู่บ้านขนาดใหญ่เกี่ยวกับการจัดการขยะในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการเก็บรวบรวมขยะแตกต่างกับประชาชนจากหมู่บ้านขนาดเล็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ที่ระดับ .05 โดยที่ประชาชนจากหมู่บ้านขนาดใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการขยะดีกว่าหมู่บ้านขนาดเล็ก

แสงทิพย์ เลิศคำ (2553 : 86-90) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหนองหล่ม อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า การจัดการขยะของโดยภาพรวมประชาชนในพื้นที่เห็นว่ามีจัดการในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านบุคลากรและการจัดองค์กร รองลงมาได้แก่ ด้านงบประมาณ ส่วนด้านที่มีค่าน้อยที่สุดได้แก่ ด้านเทคโนโลยีวัสดุอุปกรณ์ ปัญหาอุปสรรคในการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหนองหล่ม โดยภาพรวมประชาชนในพื้นที่เห็นว่ามีปัญหาในการจัดการในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ ด้านเทคโนโลยีวัสดุอุปกรณ์ รองลงมาได้แก่ด้านการแปรสภาพและการกำจัด ส่วนด้านที่มีค่าน้อยที่สุดได้แก่ ด้านบุคลากรและการจัดองค์กร แนวทางแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหนองหล่ม โดยภาพรวมประชาชนในพื้นที่เห็นว่าควรมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ ด้านเทคโนโลยีวัสดุอุปกรณ์ รองลงมาได้แก่ ด้านบุคลากรและการจัดองค์กร ส่วนด้านที่มีค่าน้อยที่สุดได้แก่ ด้านการให้บริการ ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างแนวทางในการจัดการขยะของเทศบาลตำบล หนองหล่มตามแนวคิดของประชาชนและผู้บริหารเทศบาล พบว่า ประชาชนและผู้บริหารเทศบาลมีแนวทางในการจัดการขยะของเทศบาลตำบล หนองหล่มแตกต่างกัน

2. งานวิจัยต่างประเทศ

อับดุลลี (Abduli, 1997 : 118-122) ได้ศึกษาการจัดการมูลฝอยในเมืองกุกสถาน ประเทศอิหร่าน เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันและเพื่อวางแผนการจัดการขยะมูลฝอยต่อไป พบว่า ร้อยละ 80 ของกองขยะมูลฝอย เป็นมูลฝอยที่สามารถย่อยสลายได้ง่าย แต่เมืองกุกสถานไม่ได้ ทำการหมักมูลฝอยเพราะต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง และยังไม่มีแหล่งรับซื้อและพบว่าสภาพภูมิอากาศในเมืองกุกสถานที่มีความชื้นสูง มีผลทำให้มูลฝอยมากกว่าร้อยละ 60 มีความชื้นสูงเผาไหม้ได้ยาก และต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง ดังนั้นการฝังกลบที่ถูกสุขลักษณะเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด ในขณะที่ ถึงแม้ว่าจะหาพื้นที่ฝังกลบได้ยากก็ตาม

เอมบริโอ และ วินนิง (Ebreo and Vinning, 2000 : 153-168) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจของผู้ประกอบการรีไซเคิลและเจตคติที่ทำให้เกิดการจัดการขยะมูลฝอย ในเขตตะวันตกกลางของสหรัฐอเมริกา โดยใช้การสำรวจ 2 ครั้ง ครั้งแรกสำรวจความเชื่อและทัศนคติ ช่วงหลังให้ความรู้และให้โปรแกรมการรีไซเคิล พบว่าแรงจูงใจในการที่จะมี

การนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่ (รีไซเคิล) และการที่จะไม่ทำการรีไซเคิลมีความแตกต่างกัน และสามารถทราบแนวโน้มหรือพยากรณ์ในความสะดวกต้องเพื่อนำโปรแกรมและนโยบายมาใช้ แม้ว่าจะมีการส่งเสริมให้มีการดำเนินงานในลักษณะคล้าย ๆ กันนี้ในกลุ่มทำรีไซเคิลและไม่ทำรีไซเคิลก็ตาม ก็ควรสร้างความตระหนักในด้านสิ่งแวดล้อมด้วยซึ่งต้องเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะเชิงบวก ในการสนับสนุนกลุ่มที่มีการทำรีไซเคิลเพื่อให้มีส่วนร่วมก่อนที่จะลงมือปฏิบัติ ควรมีการจัดความสำคัญในเรื่องของการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมก่อนที่จะมีการปฏิบัติตามโปรแกรมเพื่อให้เกิดความแรงงใจในการสนับสนุนให้งานสำเร็จ ควรมีการสนับสนุนแนวคิดที่ในการจัดโปรแกรมการศึกษาและความเข้าใจในการรีไซเคิล เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติของการจัดการขยะในอนาคตและแรงงใจให้เกิดการรีไซเคิล

ซิลาบัน (Silaban, 2002 : 4-6) ได้ศึกษาปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในเมืองสุรabaya พบว่าการจัดการขยะมูลฝอยประกอบด้วย ระบบเก็บรวบรวม ระบบขนส่ง และระบบกำจัด และก่อนที่หน่วยงานจัดเก็บขยะมูลฝอยจะดำเนินการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยจากบ้านเรือนนั้น จะมีผู้รื้อค้นขยะมูลฝอยเพื่อนำไปรีไซเคิล ซึ่งส่งผลให้ขยะมูลฝอยลดลงถึงร้อยละ 30 อย่างไรก็ตาม การดำเนินการของผู้รื้อค้นขยะมูลฝอยดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมแก่เมืองสุรabaya เนื่องจากขยะมูลฝอยทั้งเก่าและใหม่จะถูกคลุกเคล้ากันและเกิดกลิ่นเหม็นที่แพร่กระจายไปในอากาศ ดังนั้น การแก้ไขปัญหาอย่างเร่งด่วน คือการเข้าไปดำเนินการจัดระเบียบในการปฏิบัติของผู้รื้อค้นขยะมูลฝอยเหล่านี้เพื่อให้การคัดแยกขยะมูลฝอยเป็นไปอย่างเหมาะสมและไม่เกิดมลพิษ ควบคู่ไปกับการรณรงค์ให้ประชาชนลดปริมาณการทิ้งขยะมูลฝอยลง โดยการใช้มาตรการ 4R ได้แก่ Reduce Reuse Recycle Recovery

ออสเตรเลีย บัวร์ว (Australian Bureau of Statistics, 2003 : 3-7) ได้ศึกษาและสำรวจการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน พบว่าร้อยละ 95 ของครัวเรือนในออสเตรเลียมีการนำขยะมูลฝอยมารีไซเคิล ร้อยละ 83 มีการนำขยะมูลฝอยมาใช้ซ้ำ และร้อยละ 2 ไม่มีการนำขยะมูลฝอยมารีไซเคิลและมาใช้ซ้ำ ซึ่งในครัวเรือนร้อยละ 2 ที่ไม่มีการนำขยะมูลฝอยมารีไซเคิลและมาใช้ซ้ำ ให้เหตุผลจากมากไปหาน้อยว่า ในครัวเรือนไม่มีขยะมูลฝอยที่สามารถนำมารีไซเคิลหรือใช้ซ้ำในปริมาณที่มากพอ ความสะดวกและความไม่ยุ่งยาก และไม่สนใจที่จะคัดแยกขยะมูลฝอย ส่วนประเภทขยะมูลฝอยที่นำมารีไซเคิลหรือใช้ซ้ำมากที่สุด คือ กระดาษ พลาสติกและแก้ว กระป๋องอลูมิเนียม กระป๋องเหล็กเศษอาหาร และน้ำมันเครื่องใช้แล้ว

บอดี้ และคุยทูเน็น (Boadi and Kuitunen, 2003 : 211-218) การจัดการขยะมูลฝอย ในเมือง Accra ประเทศกานา ไม่ค่อยมีความเหมาะสม เนื่องจากไม่มีการควบคุมการ

ขยายตัวของ ชุมชน และปริมาณขยะมูลฝอยที่มากขึ้น นอกจากนี้ยังขาดแคลนงบประมาณบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดการขยะมูลฝอย รวมทั้งองค์กรที่มีประสิทธิภาพ ทำให้เป็นปัญหาของเมืองในการจัดการและการกำจัดขยะมูลฝอย ปัญหาที่เกิดขึ้นในเมืองนี้ที่สำคัญ เนื่องจากข้อจำกัดในการเก็บขยะมูลฝอยตามบ้านเรือน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่บุคคลมีรายได้ต่ำ ขยะจะถูกทิ้งเกลื่อนกลาด ตามหน้าบ้านเรือน ส่วนในกลุ่มมีรายได้สูง และปานกลางมีประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอย

คานบารี (Kanbar, 2006 : unpagged) ได้ศึกษาการวิเคราะห์พฤติกรรมส่วนบุคคลในปัญหาสังคม กรณีศึกษาการปฏิบัติส่วนรวมในการแยกขยะมูลฝอย การวิจัยครั้งนี้กล่าวว่าเมื่อปัญหาสังคมเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่บุคคลต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันในการเผชิญกับทางเลือก แนวคิดนี้จึงเป็นจุดเน้นทางการศึกษาในด้านนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อมการวิจัยในครั้งนี้พบว่าองค์ประกอบส่วนบุคคลและสังคมมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของครัวเรือนในการเลือกทิ้งขยะซึ่งรวมทั้งการแยกขยะอินทรีย์และความเต็มใจในการจ่ายค่าบริการเก็บขยะของเทศบาลเพิ่มขึ้น

ทิมมาซ และ ดีไม (Tinmaz and Demir, 2006 : 307-314) ได้ศึกษา ระบบการจัดการขยะมูลฝอย : เพื่อการพัฒนาในเมืองคอร์ลู ประเทศตุรกี (Research on Solid Waste Management System : To improve Existing Situation in Corlu in Town of Turkey) ผลการศึกษาพบว่า สถานการณ์เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยโดยทั่วไปเป็นดังนี้ มีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้นวันละ 170 ตัน ในเขตเทศบาล หรือ 1.15 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน ปริมาณครึ่งหนึ่งของขยะมูลฝอยที่เกิดในเขตเทศบาลนี้จะเป็นขยะมูลฝอยที่ย่อยสลายง่าย (ขยะมูลฝอยอินทรีย์) เป็นขยะมูลฝอยที่เป็นวัสดุที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ประมาณร้อยละ 30 แต่ระบบการนำกลับมาใช้ใหม่มีน้อยมาก การกำจัดขยะมูลฝอยใช้วิธีกำจัดขยะมูลฝอยแบบฝังกลบมากที่สุด มีระบบการจัดการขยะมูลฝอยซึ่งประกอบด้วย การคัดแยกขยะที่ต้นกำเนิด การจัดเก็บ การคัดแยกประเภท การนำกลับมาใช้ใหม่ การหมักปุ๋ย และการฝังกลบตามหลักสุขาภิบาล การศึกษานี้ยังวิเคราะห์ถึงระบบที่ได้รับการยืนยัน โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้และในด้านเศรษฐศาสตร์ด้วย เพื่อที่จะประเมินผลว่าระบบที่เสนอให้ผลคุ้มค่ากับเงินที่ลงทุนไปหรือไม่ จึงได้เปรียบเทียบต้นทุนในการทำงานของระบบกับราคาตลาดของวัสดุที่นำกลับมาใช้ใหม่ ผลที่ได้พบว่าระบบที่นำมาใช้สามารถลดปริมาณการฝังกลบที่ต้องการใช้ลง ได้ถึงร้อยละ 27 เมื่อเทียบกับสถานการณ์ในปัจจุบัน โดยประมาณว่ามีผลกำไรของระบบที่ได้รับการยืนยันไว้อยู่ที่ 80 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา

ฮุไซนี (Husaini, 2007 : 78) ได้ศึกษาแผนการจัดการขยะในครัวเรือนและความกระฉ่างเกี่ยวกับประสิทธิผลในการลดหรือการเบี่ยงเบนการกำจัดขยะในครัวเรือน นอกจากนี้ยังศึกษาความเป็นไปได้เช่นนี้ในประเทศอังกฤษ กรณีตัวอย่างที่เลือกศึกษาประกอบด้วยแผนการที่ใช้และการออกข้อบังคับและการจัดเก็บค่าบริการทิ้งขยะในครัวเรือน นอกจากนี้ยังมีอีก 15 กรณีตัวอย่าง ที่ประเทศพัฒนาแล้วในยุโรป ซึ่งแผนการเก็บขยะมีการพัฒนาแล้ว การวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการลดขยะในครัวเรือนลงได้ และแนะนำการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้รับมาปฏิบัติในประเทศอังกฤษ อุปสรรคประการหนึ่งในการนำมาใช้ คือ พรบ. คุ้มครองสิ่งแวดล้อม 1990 ซึ่งป้องกันเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นของอังกฤษ ในการนำมาใช้วิธีการคิดค่าบริการสำหรับการจัดการขยะ อุปสรรคนี้สามารถขจัดให้หมดไปได้ ด้วยการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายความต้องการในการเก็บข้อมูลที่เชื่อถือได้และการทำวิธีการวัดประสิทธิภาพให้เป็นมาตรฐานของแผนการนี้

เลย์คอก (Laycoak, 2007 : 148) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะโดยชุมชนเป็นพื้นฐานเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน กรณีศึกษาโครงการคิสมู นะ โด โกะ การวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าเป็นเวลากว่า 30 ปี ที่ผ่านมาการพัฒนาแบบยั่งยืนเป็นปัญหาสำคัญในการพัฒนาขององค์การระหว่างประเทศ ดังนั้นการไม่มีประสิทธิภาพของการบริการของรัฐต่างๆ ในการแก้ปัญหาแบบยั่งยืน จึงเป็นจุดเน้นขององค์กรในชุมชนว่าเป็นไปได้ในประเทศเคนยา สิ่งที่เกิดขึ้นคือการจัดการขยะ การบริการจัดการขยะเปียกที่เทศบาลหลายแห่งจัดขึ้นในประเทศกำลังพัฒนาไม่สามารถสนองความต้องการ ซึ่งเป็นผลทำให้มีผลกระทบในทางลบทั้งทางตรงและทางอ้อมเกี่ยวกับลักษณะของการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งได้แก่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและความก้าวหน้าทางสังคม ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ตัวบ่งชี้การพัฒนาที่ยั่งยืน ได้รวมไว้ในตัวอย่างของกรณีศึกษา จึงสรุปว่าการจัดการขยะเปียกโดยชุมชนมีส่วนช่วยให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืน

ไรอัน (Ryan, 2007 : 103) ได้ศึกษาการวิเคราะห์เปรียบเทียบในการประเมินโครงการศึกษาการจัดการขยะมูลฝอย (SWMEP) ขององค์กรรัฐต่าง ๆ ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ก่อนและหลังปี 2003 ดังจุดมุ่งหมายนี้จะกำหนดความมีประสิทธิภาพของโครงการศึกษาเหล่านี้ โครงการเหล่านี้ไม่ได้รับการประเมินเลยตั้งแต่ปี 2003 เมื่อธนาคารโลกได้ตั้งการศึกษาเบื้องต้นเสร็จสิ้นแล้ว ตั้งแต่บัดนั้นมา ประกาศต่าง ๆ ถูกบังคับให้รับผิดชอบทางด้านงบประมาณให้เท่าโครงการต่าง ๆ ของตนเอง การใช้วิธีการผสมผสานรวมทั้งการสัมภาษณ์และการทำแบบสอบถาม การศึกษา นี้ได้สอบถามทั้งองค์ประกอบการศึกษาสาธารณะและ

โครงสร้างค้ำจุนสถาบันในแต่ละรัฐ ที่เป็นสมาชิกก่อนและหลังระยะเวลานี้ ได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก ความรู้เบื้องต้นในทางบวกของโครงการทั้งหลาย ขณะยังคงมีอยู่ ได้รับการแยกชยะ ขยาย และร่วมมือกันเป็นดังคำแนะนำที่เป็นการสรุปของการศึกษา การสัมภาษณ์ และการทำแบบสอบถามได้ผลที่ชี้ให้เห็นว่างบประมาณที่มากขึ้น ทรัพยากรบุคคล ยุทธวิธีทางการนำรายการและความต่อเนื่องในการดำเนิน โครงการเป็นสิ่งจำเป็นที่จะปรับปรุง และรักษาความตื่นตัวของสาธารณชนในการจัดการขยะมูลฝอย

อโยโมห์ และคณะ (Ayomoh and others, 2007 : 108-114) ได้ศึกษาการเข้าถึงการจัดการ การกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม และสุขภาพของการกำจัดขยะมูลฝอยในเขตเมืองในประเทศกำลังพัฒนา การกำจัดขยะมูลฝอยโดยขาดความรับผิดชอบในประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายนั้น ได้สร้างความคุกคามที่รุนแรงแก่สิ่งแวดล้อมและสุขภาพ การศึกษานั้นได้เสนอวิธีการใหม่ที่จะจัดการกับปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ที่ผสมผสานกับทางด้าน โครงสร้างร่วมกัน จึงถูกนำมาใช้ในการจัดลำดับก่อนหลังของปัจจัยหลักทางด้านสุขภาพที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่สามารถลดลงได้ที่เกิดขึ้นจากการกำจัดขยะมูลฝอยที่ไม่ถูกต้องรูปแบบการจัดการทรัพยากรที่ไม่ยุ่งยาก ได้ถูกนำมาใช้เพียงให้แน่ใจว่าการจัดสรรทรัพยากรนั้น ๆ เป็นไปตามปัจจัยที่ได้รับ การจัดลำดับ การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าการจัดการสุขภาพทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นแรงกระทบจากปัจจัยที่จัดลำดับในทางลบผ่านการจัดสรรทรัพยากรที่ได้ผลดีที่สุด

เฮนส์ (Heins, 2008 : 115) ได้ศึกษาดังความสัมพันธ์ทางด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างแคนาดา กับอเมริกา กรณีศึกษาข้อถกเถียงเรื่องขยะมูลฝอยในชุมชนเมือง ออตารีโอ และมิริแกน ซึ่งเผชิญกับ ปัญหาสิ่งแวดล้อมข้ามเขตแดน จึงจำเป็นต้องต่อรองการแก้ปัญหาที่มีศักยภาพระหว่างกันและกัน ความจริงประเทศทั้งสองนั้น ใช้ระบบสหพันธรัฐ ซึ่งต้องการให้การต่อรองต่าง ๆ สอดคล้องจนการ ตัดสินใจใด ๆ ต้องกระทำโดยหน่วยงานหลายระดับของรัฐ ในท้องถิ่นนั้น ๆ การศึกษานี้จึงมุ่งจุด ไป ที่ความสัมพันธ์ของรัฐบาล 2 ประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีการใช้ข้อถกเถียงเรื่องขยะ มูลฝอยในชุมชนเมือง (ปี ค.ศ. 1996-2006) มาเป็นกรณีศึกษา ด้วยการใช้ขอบเขตของงานนี้แก้ปัญหาข้อถกเถียงอย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษา ในอนาคตเพื่อตัดสินได้ว่าข้อสรุปนั้น ๆ เป็นความจริงสำหรับข้อถกเถียงข้ามเขตแดนอื่น ๆ ได้หรือไม่

อะโยโม และคณะ (Ayomoh and others, 2008 : 108-114) ได้ศึกษาการเข้าถึงการจัดการ ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของการจัดการขยะในเขตเมือง ในประเทศกำลังพัฒนา การกำจัดขยะมูลฝอยโดยขาดความรับผิดชอบในประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายนั้น

ได้สร้างการคุกคามที่รุนแรงแก่สิ่งแวดล้อมและสุขภาพ การศึกษานี้ได้เสนอวิธีการใหม่ที่จะใช้จัดการกับปัญหาต่างๆ ที่มีโครงสร้างของปัญหาเกี่ยวพันกัน จึงถูกนำมาใช้ในการจัดลำดับก่อนหลังของปัจจัยหลักทางด้านสุขภาพที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมให้ลดลงได้ ซึ่งเกิดจากปัญหาการกำจัดขยะที่ไม่ถูกต้อง รูปแบบการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่ยุ่งยาก ได้ถูกนำมาใช้เพียงแต่ให้แน่ใจว่าการจัดสรรทรัพยากรนั้นๆ เป็นไปตามปัจจัยที่ได้รับการจัดลำดับ การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าการจัดการสุขภาพด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นแรงกระแทกจากปัจจัยที่จัดลำดับในทางลบผ่านการจัดสรรทรัพยากรที่ได้ผลดีที่สุด

ไอแมม และคณะ (Imam and others, 2008 : 175-180) ในประเทศแอฟริกา พบว่ามีปัญหาในการจัดการขยะมูลฝอย โดยปัญหาที่กระทบต่อระบบการจัดการคือ ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ กฎหมาย และการดำเนินงาน โดยเฉพาะในเมืองอูมาจา จำเป็นต้องมีการบริการเก็บรวบรวมขยะที่เชื่อถือได้ รวมทั้งรถเก็บขนที่อยู่ในสภาพที่เหมาะสม และควรจะมีขนาดบรรทุกเพียงพอ ปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งควรมีการคัดแยกขยะเพื่อลดปริมาณในการฝังกลบ นอกจากนี้ควรมีการรวบรวมกันของคนในชุมชน รวมทั้งผู้เก็บขนขยะหรือองค์กร หรือเทศบาล ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องนอกจากนั้น ในด้านการตลาดควรมีการสนับสนุนให้นำขยะกลับมาใช้ใหม่ ควรมีการวางแผนและกำหนดนโยบายรวมทั้งกฎหมาย พร้อมทั้งกรอบการปฏิบัติงานในการจัดการขยะมูลฝอยงบประมาณก็เป็นสิ่งสำคัญที่ควรพิจารณา เพื่อให้การจัดการขยะมูลฝอยมี ประสิทธิภาพ

มิน และคณะ (Minn and others, 2010 : 209-222) ได้ศึกษาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในประเทศพม่า พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยมีแนวโน้มมากขึ้น โดยส่วนใหญ่เป็นการสร้างความตระหนักและการให้ความรู้ในด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาแต่ยังขาดการสร้างแรงจูงใจที่กว้างขวางเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมซึ่งเป็นสภาพที่ยังเป็นอยู่ของหน่วยงานเกี่ยวข้องซึ่งถือเป็นข้อจำกัดทางสังคม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยด้านการจัดการขยะมูลฝอยที่เกี่ยวข้อง พบว่าปัจจุบันการบริหารจัดการขยะมูลฝอยไม่ค่อยมีความเหมาะสม เนื่องจากไม่มีการควบคุมการขยายตัวของชุมชน และปริมาณขยะที่มากขึ้น นอกจากนี้ยังขาดแคลนงบประมาณบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดการขยะมูลฝอย รวมทั้งองค์กรที่มีประสิทธิภาพ ทำให้เป็นปัญหาของเมืองในการจัดการและการกำจัดขยะมูลฝอยทางเลือกที่ดีที่สุดขณะนี้การฝังกลบที่ถูกสุขลักษณะโดยปัญหาที่กระทบต่อระบบการจัดการคือ ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ กฎหมาย และการดำเนินงาน

เพื่อให้การจัดการขยะมูลฝอยมีประสิทธิภาพ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้รัฐบาล ภาคเอกชน และประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยต่อไป ซึ่งผลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยสามารถสรุปประเด็นสภาพการจัดการขยะมูลฝอยและปัญหาการจัดการขยะมูลฝอย ดังนี้

1. การบริหารระบบการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนของชุมชนในท้องถิ่น
2. กระบวนการกำจัดขยะมูลฝอย

ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางให้ผู้วิจัยใช้เป็นกรอบในการศึกษารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในหมู่บ้านของจังหวัดอุดรธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตหมู่บ้าน ที่จะนำมาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยครั้งนี้คือปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตหมู่บ้าน จังหวัดอุดรธานี คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านความรู้ ปัจจัยด้านเจตคติ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในหมู่บ้าน จังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยได้นำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดเพื่อศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตหมู่บ้าน จังหวัดอุดรธานี ดังแสดงใน แผนภาพที่ 1

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

